

معارف وزیرلیگی

اُزبېک تیلی

تۈر تىنچى صنف درسلىك كتابى

باسىلگان يىلى: ۱۳۹۹

سرود ملی

دا عزت د هر افغان دی	دا وطن افغانستان دی
هر بچی یې قهرمان دی	کور د سولې کور د توري
د بلوڅو د ازبکو	دا وطن د ټولو کوردي
د ترکمنو د تاجکو	د پښتون او هزاره وو
پامیریان، نورستانیان	ورسره عرب، گوجردی
هم ايماق، هم پشه ٻان	براھوي دي، ڦلباش دي
لكه لمر پرشنه آسمان	دا هېواد به ټل څليري
لكه زره وي جاویدان	په سينه کې د آسيا به
وايو الله اکبر وايو الله اکبر	نوم د حق مودي رهبر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

معارف وزیرلیگى

اُوزبېک تپلى

تۈر تىنچى صنف درسلىك كتابى

باسىلگان يىلى: ۱۳۹۹ هـ . ش.

الف

كتاب مشخصاتى

مضمون: اوزبېك تىلى درسلىك كتابى

مؤلفر: تعليمى نصاب اوزبېك بۇلۇمۇ درسلىك كتابلار مؤلفلرى

تېكشىرووچىلر: تعليمى نصاب اوزبېك بۇلۇمۇ درسلىك كتابلار مؤلفلرى

صنف: تۈرتىنچى

متن تىلى: اوزبېكى

يوكسلىتىرووچى: درسلىك كتابلار تأليفى و تعليمى نصابى نىنگ يوكسلتىريش عمومى رياستى

ترقه تۈوچى: معارف وزىرلىكى عامه آگاھلىگى و روابط رياستى

باسىلگان يىلى: هجرى شمسى ١٣٩٩

ایمیل آدرس: curriculum@moe.gov.af

درسلىك كتابلار معارف وزىرلىكى گە تېگىشلى بۇلۇپ، بازاردە ئالدى - ساتدى گە اجازە بېرىلمەيدى.

متخلللار بىلەن قانونى معاملە بۇلەدە.

معارف وزیری نینگ پیامی

اقرأ باسم ربک

بیزگه حیات بغیشهله گن و اوقيش و يازيش بويوك نعمتی گه ابگه قيلگن تينگری تعالی دن منتدارمیز و الله ﷺ تمانيدين بيرينچي قتله اوقيش پیامی نازل بولگن اپنگ سونگی رسول حضرت محمد مصطفی ﷺ گه کوپ درودلر بولسین.

1397 نچی يیلى، معارف يیلى ناميگه مسمى بولگن لىگى برجه لرگه معلوم دير. شوندھى بيزنینگ عزيز مملكتى ميزده تعلم و تربىه تيزيمى نينگ آيرىم بوليملىرىدە اساسى اوزگريش لر كېلىشى ممکن. اوقيتووجچى، اوقوچى، كتاب، مكتب، اداره و آنه-آنلر كېنگش اداره لرى، افغانستان معارف تيزيمى نينگ اساسى و آلتى لىك عنصرلىرىدەن حسابلنهدى و بولر مملكت تعليم و تربىه سىنى رواجلنتىرىشىدە مهم رول اوينىدە. بوندە يير مهم پىتىدە، افغانستان معارفى نينگ بويوك عايىلەسى و باشچىسى، مملكت تعليم و تربىه سى نينگ زمانۇي تيزيمىنى رواجلنتىرىشىدە اساسى اوزگريشلر يره تىش اوچون قرار قبول قىلگن.

شو اوچون، تعليمى نصابنى اصلاح و رواجلنتىرىش، معارف وزيرىلىگى نينگ مهم بيرينچى درجه ده گى ايشسلرىدىن سنه له دى. درسلېك كتابلر كيفيتى، محتواسى و اولرنى مكتبلار، مدرسه لر و باشقە دولتى و شخصى تعليمى اداره لر ده ترقە تىش جريانى تۈغريسىدە اعتبار قره تىش معارف وزيرىلىگى نينگ دستورلرىدە بيرينچى اوينىدە دير. بيزنینگ درسلېك كتابلر يىز كيفيتلى بولمه گن صورتىدە، مملكتىدە تعليمى پايدار هدفلرگه اپرىشە آلمە يىمىز.

يوقارىدە گى ذكر بولگن هدفلر و بير مهم تعليمى تيزيم گه اپرىشىش اوچون، مملكت بۈيىچە برجه اوقيتووجچىلر دن، اولرنى كېلەجك نسل نينگ تربىه لىووجىلىرى صفتىدە، التماسى قىلەمېز كە اولر اوшибو كتاب و محتواسىنى عزيز بالەلرگە اوڭىدە تىش جريانىدە هرقىندە سعى و حرڪىتلىرىدىن باش تارتىمىسىن لر و دينى، ملى و انتقاد فكىلى بولگن فعال و آگاه نسل نى تربىه لىش اوچون كوشش قىلىسىن لر. اوقيتووجچىلر، هر كون يىنگى تعهد و مسئولىت پذيرىلىك دن تىقىرى، عزيز اوقوچىلار نينگ يقين كېلەجكده افغانستان نينگ ثمرەلى، متمند و معمار خلقى صفتىدە رواجلەنىشىنى نىت قىلىب، درس بېرىش نى باشلەسىن لر.

عزيز اوقوچىلار دن، اولرنى مملكت نينگ كېلەجك اپنگ ارزشلى سرمایه سى صفتىدە، ايستەيمىن كە اولر فرصتىنى قولدىن بېرمەي، اوقيتووجچىلار نينگ درسىدىن ادب و احترام كمالى بىلن علم اوڭىدەن، اولرنىڭ بىلەمىدىن تۈغري شكلدە فايىدەلتسىن لر.

آخىدە، مملكت برجە تعليمى ايش بىلەمانلىرى، تعليم و تربىت داشمىنلىرى و اوшибو درسلېك كتابنى تىارلش و ايدىت قىلىش اوچون جى سعى و حرڪىت قىلگن تعليمى نصاب بوليمىدە گى فنى همكارلار دن منتدارچىلىك بىلدىرىپ، اولرگە تىنگرى تعالى دن بو مقدس و انسان ساز يۈلەدە موققىتلىك ايستەيمىن.

بىر معيارى و رواجلنگن معارف تيزيمى گه اپرىشىش و آزاد خلق لى آباد، آگاه و مرفه افغانستان آرزو سى بىلن.

دكتور محمد ميروييس بلخى

معارف وزيرى

عنوانلر فهرستى

سان عنوانلر:	وقت:	بېتلر
١- الله ﷺ	بىر درسلىك ساعت (١)	
٢- حضرت محمد ﷺ	ايڭى درسلىك ساعت (٣)	
٣- تۈرتىنچى صنف گە خوش كېلىپ سىز.....	بىر درسلىك ساعت (٦)	
٤- حضرت عمر فاروق رضى.....	بىر درسلىك ساعت (٨)	
٥- كتاب	ايڭى درسلىك ساعت (١٠)	
٦- اولكەمىز	بىر درسلىك ساعت (١٣)	
٧- اولكە كۈركەملىگى	بىر درسلىك ساعت (١٦)	
٨- امير عليشىپ نوايى	بىر درسلىك ساعت (١٩)	
٩- املاء و انشاء	ايڭى درسلىك ساعت (٢١)	
١٠- شعر	بىر درسلىك ساعت (٢٤)	
١١- نثر	بىر درسلىك ساعت (٢٦)	
١٢- تىش لرنى اسرەش يۈللەرى	بىر درسلىك ساعت (٢٨)	
١٣- گپ (جملە)	ايڭى درسلىك ساعت (٣٠)	
١٤- بىرلىك زمانى	بىر درسلىك ساعت (٣٢)	
١٥- آتهم دن كېلگەن خط	بىر درسلىك ساعت (٣٤)	
١٦- شىكلداش سۈز	ايڭى درسلىك ساعت (٣٦)	
١٧- خطرلى اوپىن لر	بىر درسلىك ساعت (٣٨)	
١٨- لطيفە	بىر درسلىك ساعت (٤١)	
١٩- اپرکىنلىك	بىر درسلىك ساعت (٤٣)	
٢٠- معناداش سۈزلەر	ايڭى درسلىك ساعت (٤٦)	
٢١- يورت (وطن - يىشش جاي)	بىر درسلىك ساعت (٤٨)	
٢٢- حشر	بىر درسلىك ساعت (٥١)	
٢٣- ظھيرالدین محمد باپر شاھ	ايڭى درسلىك ساعت (٥٤)	

(۵۷)	بیر درسلیک ساعت	- ۲۴ حرام مال
(۵۹)	ایگی درسلیک ساعت	- ۲۵ قرمه - قرشی سوژلر
(۶۱)	ایگی درسلیک ساعت	- ۲۶ قری لر نی حرمت قیلیش
(۶۴)	بیر درسلیک ساعت	- ۲۷ ادب
(۶۶)	بیر درسلیک ساعت	- ۲۸ یاردملشیش
(۶۹)	ایگی درسلیک ساعت	- ۲۹ سوژ تورکوملری "کلام اجزاسی"
(۷۲)	ایگی درسلیک ساعت	- ۳۰ هیروین
(۷۵)	بیر درسلیک ساعت	- ۳۱ کولگولی گپ
(۷۸)	ایگی درسلیک ساعت	- ۳۲ آت (اسم)
(۸۱)	بیر درسلیک ساعت	- ۳۳ تبعیض، نیمه اوچون؟
(۸۳)	ایگی درسلیک ساعت	- ۳۴ تورداش و اتاقلى آتلر
(۸۵)	بیر درسلیک ساعت	- ۳۵ نصیحت
(۸۷)	بیر درسلیک ساعت	- ۳۶ تیریکلیک اوچون قویاش
(۹۰)	بیر درسلیک ساعت	- ۳۷ بابارحیم مشرب
(۹۴)	بیر درسلیک ساعت	- ۳۸ حکایت
(۹۶)	بیر درسلیک ساعت	- ۳۹ کمپیوترا
(۹۹)	بیر درسلیک ساعت	- ۴۰ آتلر نینگ یسه لیشی
(۱۰۱)	بیر درسلیک ساعت	- ۴۱ عیال لر حقوقی
(۱۰۳)	بیر درسلیک ساعت	- ۴۲ سوئنگی منزل
(۱۰۵)	بیر درسلیک ساعت	- ۴۳ اوچیش قصه سی
(۱۰۸)	بیر درسلیک ساعت	- ۴۴ نماز
(۱۱۱)	بیر درسلیک ساعت	- ۴۵ ایچیمليک سوو
(۱۱۴)	بیر درسلیک ساعت	- ۴۶ يره شتیريش
(۱۱۷)	بیر درسلیک ساعت	- ۴۷ معارف ترانه سی
(۱۱۸)		- ۴۹ لغتلر

بسم الله الرحمن الرحيم

بیرینچى درس

هدف: مسلمان اوْقۇوچى بالە ھەر اىشنى باشلەگىندا الله ﷺ ياردەملىنى تىلەشى و اوينىڭ مبارك آتى گە قىزىقىشى.

- ١- يخشى اوْقۇوچى، نىمە بارەدە الله ﷺ نىنڭ ياردەملىنى خواھلەيدى؟
- ٢- قىيىنچىلىكىدە كېيمدن ياردەم اىستەيسىز؟
- ٣- توُرتىنچى صنفنى موفقيتلى توگەتىش اوچون كېيمنىنگ ياردەمىنى اىستەيسىز؟

الله ﷺ

اوْتىگىن يىل، اوچىنچى صنفنى الله ﷺ ياردەملى بىلەن توگەتىب، بو يىل توُرتىنچى صنفگە كىردىك. حرمتلى سرەتلىكىمىز، شو يىل نىنڭ باشىدە يىنگى مضمونلار درسلىك كتابلىرىنى بېرىدى. شو مضمونلاردىن يخشى فايىدەلنىش و كوندەللىك ايش تقسييم اوقاتىنى توزىش اوچون كتە اكەمدىن ياردەم آلەمن. الله ﷺ دن بويىلنى ھەم اوْتىگىن اوچ يىل دېك مېنگە

آسان قىلىپ، بىرچە درس لرىمەنى يخشى اۇرگىنېب، يىنگى- يىنگى نرسەلرنى
بىلىپ آلىشىم گە ياردەم اىستەيمىن.

اي الله ﷺ، كۈچىمەنى كۈپەيتىر و شو بىل ھەم درس لرىمەنى يخشى
توگەتىشىم و اعلى درجه دە كامىاب بولىشىم اوچون مېنگە ياردەم و توفيق
عنایت قىل.

(آمين يارب العالمين)

* * *

حرمتلى اۇقىتىووجى!

۱- الله ﷺ نىنگ قدرتلىرى دن نېچىتەسىنى اۇقووچىلەن سۈرەب، سۈنگىدە،
كۈپراق توضىح بېرىنگ.

۲- الله ﷺ دن ياردەم تىلشىنى، عملى شكلدە اۇقووچىلەن گە بىر تىرىنگ.
عزيز اۇقووچىلار!

۱- كۈز بىلن قولاق لرىنگىز مەھىم لىگى بارەسىدە سۈزلەنگ.

۲- هېرىنگىز بىر- بىر سۈرەق گەپ توزىنگ.

۳- ايڭى اياق لرىنگىز بۈلمە ئىنده، قىندە قىيىن چىلىك لرگە اوچرهشىنگىز مەمکن لىگى
نى دفترلىنگىز گە يازىنگ.

سىنىش :

۱- اۇقووچىلار، الله ﷺ يەتكەن نرسەل بارەسىدە سۈزلەنلىرىدىلىرىمى؟

۲- اۇقووچىلار، الله ﷺ دن ياردەم تىلشىنى بىلىپ دىلىرمى؟

۳- اۇقووچىلار، درس متنى نى اۇقىب، يازىب، او حقدە سۈزلەنلىرىدىلىرىمى؟
اوى تاپشىرىيغى :

قوىيىدە گى بىرلىك سۈزلەنلىرىنى كۈپلىككە اۋزگەتىرىپ، هەر بىرىيگە بىر گەپ توزىنگ:
قىلم ، كتابچە ، مىز ، تختە

اپسلتمە: حرمتلى اۇقىتىووجى بىرلىك و كۈپلىك سۈزلەنلىرىنىنىڭ مەلumat بېرىسىن.

ایکینچی درس

هدف: پیغمبریمیز حضرت محمد ﷺ حقیده معلومات تاپیش، اولرگه حرمت قیلیش و اوکیشی نینگ ایشلریدن اورنک آلیش.

- ۱- قیسی صنف کتابیده پیغمبریمیز حضرت محمد ﷺ حقیده یازیلگن اپدی؟ اونده نیمه باره ده معلومات بېریلگنی نی آیتینگ.
- ۲- پیغمبریمیز نینگ آیتگن سوژلری و قیلگن ایشلریدن بیرارتەسینی آیته آله سیزمی؟
- ۳- پیغمبریمیز قەیبردن اپدیلر؟ اسلام دینی اوچون كۈرگن قیینچیلیکلری حقیده سوژله‌ی آله سیزمی؟

حضرت محمد ﷺ

حضرت محمد ﷺ نینگ آته‌لری عبد الله و آنه‌لری بى بى آمنه اپدی. او کیشی ربیع الاول آیى نینگ اون ایکینچی سیده مکه معظّمه ده توغیلدیلر. آته‌لری، او کیشی نینگ توغیلگنی دن ال‌دین راق وفات قیلگن اپدی. الـتى ياشر بولگن لریده آنه‌لری بى بى آمنه

هم وفات قىلدى. آنه لرى وفات اپتىگىن سۈنگ، بابالرى عبدالمطلب اول كىشى نىنگ تربىيەسى نى اۋز عەھدەسىيگە ئالدى. عبدالمطلب، حضرت محمد ﷺ نى كۈپ سېور ابدى. حضرت محمد ﷺ بالەلىكىن يخشى اخلاقلى، كۈپ مەربان، آدابلى، صداقتلى و نېك كردار كىشى اپدىيلر. دايىم تۈغرى سۈزىلپ، وعدەلرىنى عملگە آشىرر اپدىيلر. شونىنگ اوچون، امين لقبىنى كىسب قىلدىيلر.

حضرت محمد ﷺ يىگىرمە بېش ياشلىرىدە بى بى خديجە(رض) بىلين اويلىندىيلر، قىرق ياشىگە كىرگەن لرىدە اللە ﷺ تامانىدىن پىغمبرلىككە مبعوث بۇلدىيلر.

حضرت محمد ﷺ پىغمبر بۇلگەن لرىدىن باشلىپ، اون اوچ يىل گچە قريشلر ظلمىنى چېكىپ، آخر مگەدن مدینەگە هجرت قىلدىيلر. مدینە منورەدە اسلام دينىنى كوچيتىرىش اوچون كۈپ مەنت چېكىپ، غزالر قىلىپ، آچلىكلىر و تورلى عذاب لرگە چىدەپ، مبارك تىشلىرى شەھيد بۇلدى. نتىجه دە سگىزىنچى هجرى يىلى رمضان آىي نىنگ يىگىرمەسىدە، مسلمان لر تامانىدىن مگە مكرّمە فتح بۇلدى.

حضرت محمد ﷺ اونىنچى هجرى يىلى، ربىع الاول آىي نىنگ اون ايڭىسىدە آتمىش اوچ ياشلىرىدە عالەمدىن اوتدىيلر.

(اَنَّ اللَّهَ وَ اَنَاٰ إِلَيْهِ رَاجِعُون)

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- حضرت محمد ﷺ حقىدە اوقووچىلر سويھىسىگە يىرەشە سۈزىنگ.
- ٢- حضرت محمد ﷺ نىنگ بالەلىك دورىدەگى يورىش- تورىش لرى حقىدە سۈزىنگ.
- ٣- حضرت محمد ﷺ نىنگ مكە معظىمەدن مدینە مۇرەگە هجرت قىلگەن لرى سببلىرىنى آيتىب بېرىنگ.

عزيز اوقووچىلار!

- ١- گروپ لرگە بولىنib، پىغمبر يمىز اخلاق لرى بارەسىدە سۈزلىشىب، ھربىر گروپدىن بىر اوقووچى صنف قرشىسىدە تورىب، او كىشى نىنگ فضىلتلىرىدىن آيتىب بېرسىن.
- ٢- پىغمبر يمىز نىنگ آته، بابا و آنه لرى آتلرىنى دفترچەلىرىنىڭ يازىنگ.
- ٣- كىمنى پىغمبر دېب آيتە آله مىز؟ بوحقدە اوچ سطرلىك بىرمتىن يازىنگ.

سىنىش:

- ١- اوقووچىلر، درس متنىنى آۋقىب، يازە آله دىلرمى؟
- ٢- اوقووچىلر پىغمبر يمىزنى تانىب دىلرمى؟
- ٣- اوقووچىلر، پىغمبر يمىز نىنگ آته، آنه و بابالرى آتلرىنى بىلىب دىلرمى؟
- ٤- اوقووچىلر، پىغمبر يمىز نىنگ قىلگەن ايشلىرى حقىدە سۈزلەي آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

ھر بىرا اوقووچى، پىغمبر يمىز حقىدە اوچ سطرلىك متن يازسىن.

اوچینچى درس

هدف: اوْتگن يىلده اوْقىلگن نرسەلرنى قىسقە تىكىار اپتىش و تۈرتىنچى صنف باره سىدە معلومات تاپىش.

- ۱- اوْتگن يىلده اوْقىلگن نرسەلرنىڭ نىنگ بىر نېچىتەسىنى آيتىنگ.
- ۲- اوج آيلىك رخصت كونلار دە بىرگەن ايشلىرىنىڭ حىقىدە سۈزلىنگ.
- ۳- اوْتگن قىش دە قار و ياغمىر ياغىن اپدى مى؟ شو باره دە سۈزلىنگ.

تۈرتىنچى صنف گە خوش كېلىب سىز!

عازيز اوْقۇوچىلر! يىنگى اوْقۇو يىلينگىز قوتلوق بولسىن. سىز لەر اوج اوْقۇو يىلىنى اوْتكىزىب، تۈرتىنچى يىل گە قدم قۇيدىنگىز. اوْتگن اوچ يىلده اوْزبېك تىلى نىنگ الفبا حرفلرى، تورلى سۈزلەر و گپ لەر نىنگ يازىلىشى و اوْقىلىشى نى اوْرگىنىب، خط بېلگى لەرى نى تانىيدىنگىز. آداب، اخلاق و اپل آرەسىدە گى عنعنەلر بىلەن تانىشىدىنگىز. بو يىل تۈرتىنچى صنف دە يىنگى مضمۇن لەر اوْقىلەدە. بولر، تارىخ، جغرافىيە، هندسه و انگلېلىسى دە عبارت دىر.

بو ينگى درسلىك لرده ينگى مضمون و مطلب لر بار. اوشبو مطلب لردن، يخشى فايدەلنيش، هر بيرينگىزگە كېرەكلى دير. قىمتلى وقت لرىنگىز نى بېھوده قۇلدن بېرمەي، اۆز درس لرىنگىز نى يخشى اۇقىسىنگىز، بو ييلنى هم اعلى درجه لر بىلەن توگەتىب، بېشىنچى صنف گە اۇته سىز.

* * *

حىرىتلى اۇقىتۇوچى!

- اۇتگەن ييل لرده اۇقىلىگەن مطلب لرنى قىسىقەچە تكرار اپتىب، ينگى مضمون لر باره سىدە سۈز لىنگ.
- ينگى سۈزلەنى تختەگە يازىپ، اۇقۇوچىلەن گپ توزىش نى اىستىنگ.

عازيز اۇقۇوچىلەر!

- قوىيىدە گى بۇش جاي لرنى، كېرەكلى سۈزلەر بىلەن تۈلدۈرۈنگ:
- خط بېلگى ----- تانىدىنگىز.
- شعر بىلەن نثر آرە سىدە گى ----- لرنى بىلدۈرۈنگىز.
- ينگى اۇقۇو بىلەنگىز ----- بۈلسىن.
- هر بيرىنگىز اوج آيلىك رخصتى دە بىرگەن ايشلەرنىڭىز باره سىدە سۈز لىنگ.
 - هر گروپ دن بىر كىشى درس متنى نىنگ مقصىد و مفهومى حقيىدە بىلگەن لرى نى سۈز لىسىن.

سىنىش:

- اۇقۇوچىلەر درس متنى نى اۇقىب، يازە آللە دىلرمى؟
- اۇقۇوچىلەر، اۇتگەن ييل لرده اۇقىلىگەن نرسە لرى حقيىدە قىسىقە معلومات بېرە آللە دىلرمى؟
- اۇقۇوچىلەر بۇش جاي لرنى كېرەكلى سۈزلەر بىلەن تۈلدۈرە آللە دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

هر بىر اۇقۇوچى كوندەلىك ايش رېجە سى نى توزىب كېلىسىن.

تۈر تىنچى درس

هدف: حضرت عمرفاروق ﷺ و بجرگن اىشلىرى حقىدە معلومات تاپىش.

- ١- تۈرت خليفە حقىدە بىلگەن لرينىگىزنى آيتىنگ.
- ٢- اىكىنچى خليفە كىم اپدى؟ او كىشى حقىدە بىلگەن لرينىگىزنى سۈزلنگ.
- ٣- خليفە بىلەن پادشاھنىنگ فرق لرينى آيتىنگ.

حضرت عمرفاروق ﷺ

حضرت عمرفاروق ﷺ خطاب نينگ اوغلى، حضرت محمد ﷺ نينگ اىكىنچى يارى اپدى. او، حضرت ابوبكر صديق ﷺ وفاتى دن سۇنگ، خلافت گە يېتىدى. حضرت عمرفاروق ﷺ دايىم حق نى باطل دن اجره تر اپدى. شونىنگ اوچون، پىغمبر يىمىز اونگە فاروق دېب، لقب قۇيىن اپدىلر. حضرت عمر ﷺ نينگ خلافت دورىدە بىرچە اولوس او كىشى نى كۈرىب، اوز حق لرى نى سۈرەآلر اپدىلر. حضرت عمر ﷺ نينگ اوى- جايى، كىيم- كېچىكى و يېمك- اىچىمكى باشقەلدەن فرقلى اپمس اپدى. دايىم تون ده كۈچەلرنى گېزىب، اپل نينگ حال- احوالى دن خبراالىب، قىيىنچىلىك لرينى حل اپتر اپدى.

حضرت عمر دوريده ايران، شام، فلسطين و مصر فتح بوليب، مردم لري اسلام ديني گه مشرف بولديلر. حضرت عمر تامانيدن تعين بولگن والى لر و مامورلر دايم اپل خدمتideه اپديلر.

بو خليفه نينگ دوريده شونده عدالت برقرار اپدى که، بوکون گچه بوتون اسلام عالمي او نينگ دورى وعدالتى گه فخرلنەدى. بو عادل خليفه نى اوُن ييل و آلتى آى خلافتى دن كېين ((ابولؤلئو)) آتلى بير منافق، بامداد نمازى نى ادا اپتىش پىتىدە يرهلىتىرلەپ، شىھيد قىلدى.

* * *

حرمتلى اوقىتۇوچى!

۱- حضرت عمر فاروق باره سىدە اوقۇوچىلەر گە معلومات بېرىنگ.
۲- درس متنى نينگ هر بير بولىمىنى اوقۇوچىلەرنى سۈرەب، بىلمەگن جايلىرىنى توشۇنتىرىنگ.

۳- سۈراق و بىانىيە گپلرنى اوقۇوچىلەر گە توشۇنتىرىنگ.

عزيز اوقۇوچىلەر!

۱- هر بىرىنگىز، درس متنى نى اوقىب، يازىب، او باره دە اۆز اورنىنگىزىن دن تورىب سۈزلەنگ.

۲- هر بىرىنگىز، اۆز دفترىنگىزىن گە ايڭى سۈراق گپنى يازىنگ.

۳- هر بىرىنگىز، عدالت باره سىدە ايڭى سطرلىك متن يازىنگ.

سىىش :

۱- اوقۇوچىلەر، درس متنى نى اوقىب، يازىب، او باره دە باشقەلر گە معلومات بېرە آله دىلەرمى؟

۲- اوقۇوچىلەر، بىانىيە و سۈراق گپلر توزىب، اولرنى بىر- بىرىدىن اجرە تە آله دىلەرمى؟

۳- اوقۇوچىلەر، عادل سۈزى باره سىدە قىسقە متن يازە آله دىلەرمى؟

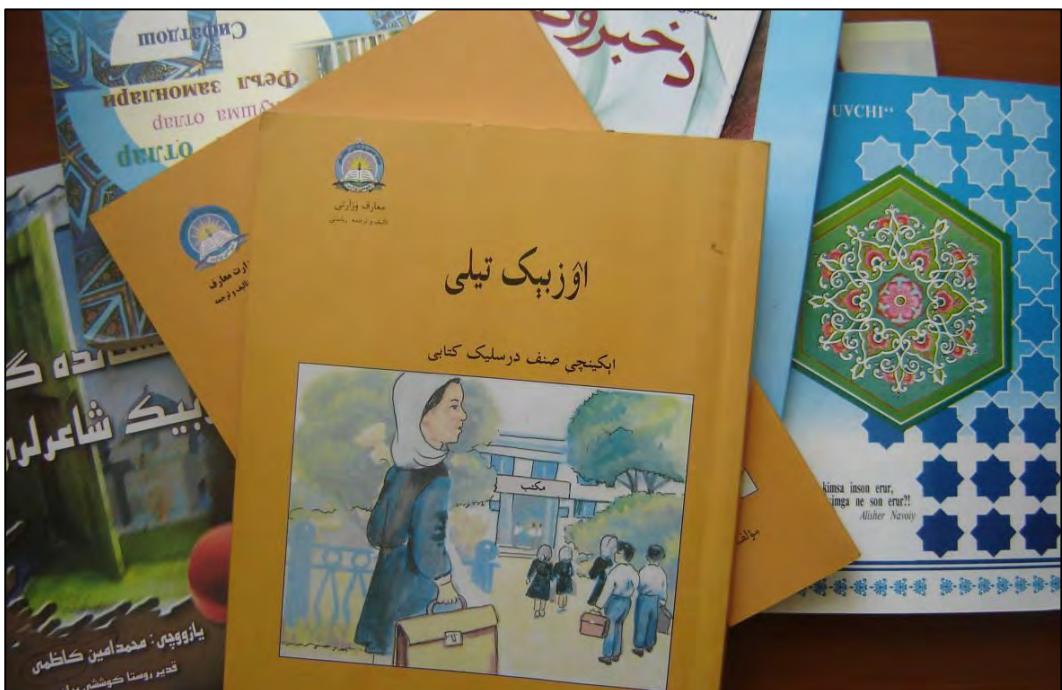
اوى تاپشىرىيغى :

حضرت عمر فاروق باره سىدە بىرقىسقە مقالە يازىنگ!

بېشىنچى درس

هدف: كتاب اهمىتى دن آگاھ بېلىش، كتاب اوقيش گە قىزىقىش و كتابنى يخشى اسىرەش.

- ١- كتاب حقييده سۈزلىنگ.
- ٢- قىندهي كتاب لرنى اوقييسيز؟ بو باره ده سۈزلىنگ.
- ٣- نېچە كتاب نىنڭ آتى نى آيتىنگ.
- ٤- قىسى كتابخانه گە بارىپ، كتاب اوقييسيز؟ بو باره ده سۈزلىنگ.

كتاب

بىليملى و متخصص كىشى لر كۈپ محنى چېكىب، تورلى موضوع لرده كتاب لر يازىنلىر. كتاب، يخشى يۈلداش دىر. سىز بىلن يخشى سۈزلشىدەي. بىلمە گە لرىنگىزنى بىلدىريپ، سىزنى بىليملى قىلەدى. دين و دنيا حقىقتلرى و حيات يۈل-يۈرۈق لرىنى كتاب دن اور گنه سىز.

یخشی باله دائم کتاب اوقيب، بيلمه گن نرسه لري نى كتاب دن
اور گنه دى. كتاب اوقي آله ديگن كيشى كتاب اوقيش اور نىگه بېھوده
ايش لر بيلن شغلاله نىب، قيمتلى وقتى نى فايده سيز اوتكزسە،
اوزىگە، عايىلەسى و جمعىتى گە يخشى خدمت قىلە آلمەدى.

كتاب

اي كتابيم، اي كتابيم، اي كتاب
هر سۈراغىم گە بېرىسىن بىر جواب
هر بىلىم دە شەھرە بۈلسە گە كىشى
سېندىن اور گنگن بىلىم نى هر كىشى
هر كىسل لىك نىنگ دواسى سېندە دور
جملە عالم اعتلاسى سېندە دور
كىيم كە بۈلسە سېنگە مونس سېنگە يار
اپل ارا تاپگەي او لوغ نام اعتبار
اي كتابيم، اي كتابيم، اي كتاب
سېن سعادت منبى، سېن آفتاب
* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- كتاب بارهسيده اوقووچيلر سويهسيگە يرهشە معلومات بېرىنگ.
- ٢- درس متنى ده گى شعرنى معنا قىلىنگ.
- ٣- دايىمى كتاب اوقيش گە اوقووچيلرنى قىزىقتىرىنگ.

عزيز اوقووچيلر!

- ١- هر بيرينگىز، درس متنى حقيده سۈزلنگ.
- ٢- هر بيرينگىز، درس متنى ده گى شعردن ايڭى مصروع نى اوقيب، معنا قىلىنگ.
- ٣- درس متنىدە گى ينگى سۈزلرنى اوز دفترلرینگىزگە يازىپ، اولرىيلان گپ توزىنگ.

سينش:

- ١- اوقووچيلر، كتاب اهمىتى حقيده معلومات تاپىپ دىلرمى؟
- ٢- اوقووچيلر، كتاب بارهسيده يازىلگە شعرنى معنا قىلىپ، او بارهده توضىح بېرىھ آله دىلرمى؟
- ٣- كتاب اوقيش بارهسيده سۈزلب، ينگى سۈزلەرنى گپ توزە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

كتاب حقيده اوچ سطرلىك مقالە يازىنگ.

آلتنچى درس

هدف: اولکە حقىدە معلومات تاپىش و اولکە ترقياتى و يوكسليشى گە قىزىقىش.

- ١- اولکە حقىدە كىيم سۈزلەي آلهدى؟
- ٢- اولکەمېزدە تاپىلەدىگە نرسەلر بارەسىدە سۈزلەي آلهسىزمى؟
- ٣- اولکەمېز تىنچلىگى و آبادلىگى اوچون، اولکە داشلىرىمېز مسؤولىتلىرى حقىدە سۈزلەي آلهسىزمى؟

اولکەمېز

افغانستان، بىزنىڭ عزيز اولکەمېز دير. اولکەمېزدە، پشتون،
تاجىك، اوزبېك، توركمىن، هزارە، نورستانى، پىشەيى، بلوج، هندو
و باشقە تورلى ملىتلىرىشەيدىلر. اولکەمېز نىنگ شمالىدە
تاجىكستان، اوزبېكستان و توركمىستان جمهوريتلىرى، غرب
تامانىدە ایران، جنوب و جنوب شرق تامانىدە پاكسitan و شمال -

شرق تامانیده چین مملکتى قوشنى دير. اولكه ميزنинг اقليمى فارهم و ياقىملى دير.

اولكه ميزنинг يېر آستىدەگى بايليكلىرى كۈپ دير. نفت و گاز قودوقلىرى اولكه ميز نينگ شمالىدە؛ يعنى جوزجان و سرپل ولايتلىريده موجود. اما، بو بايليك منبى دن حالىگچە فنى و اونوملى بېرە آلينگن اېمس. شونىنگدىك، باميان ولايتى ده حاجى گك تېميركانى، لوگر ولايتى ده عىنك مس كانى، بدخشان ولايتى ده لاجورد، لعل و طلا كانلىرى، پنجشىر ولايتى ده زمرد كانى، كىنر و نورستان ولايتلىريده تورلى قيمتبها تاشلر كانلىرى، سروبى اولوسوال ليگى ده ياقوت كانى و تخار ولايتى ده توز و طلا كانلىرى بار. اگر بو طبىعى بايليكلىرى دن اونوملى، فنى و تۈغرى فايىدەلىلىسى، عزيز اولكه ميز آز مدت ده قشاشلىك دن چىقىب، يوكسلىش و بايليك تامان گە يۈل آچەدى.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- اوقووچىلرگە اولكە مىز قوشنى لرى بارهسىدە معلومات بېرىنگ.
- ٢- اولكە مىز نىنگ بايليكلىرى حقيىدە سۈزلنگ.
- ٣- اولكە مىز يوكسليشى اوچون اوقووچىلردىن اپركىن فكرلىرىنى سۈرەنگ.

عزيز اوقووچىلر!

- ١- اولكە مىز نىنگ يېر آستى و يېر اوستى بايليكلىرى حقيىدە سۈزلب، هر بېر اوقووچى بېر بايليك منبۇي بارهسىدە بېر نېچە سطرلى متن دفترچەسىگە يازسىن.
- ٢- اولكە مىز نىنگ يوكسليش يۈللرى حقيىدە هر بېر اوقووچى اۇزىنىنگ اپركىن فكرىنى بىلدىرسىن.
- ٣- هر بېر اوقووچى، اولكە مىز قوشنى لرى حقيىدە آيرى-آيرى سۈزلسىن.
- ٤- اوقووچىلر، درس متنى دەگى يىنگى سۈزلرنى دفترلىرى گە يازىب، هر بېرىيگە جملە توزسىن لر.

سىىش:

- ١- اوقووچىلر، اولكە مىز قوشنى لرى حقيىدە سۈزلە ئالەدىلرمى؟
- ٢- اوقووچىلر، اولكە مىز بايليكلىرى حقيىدە سۈزلە ئالەدىلرمى؟
- ٣- اولكە مىز نىنگ يوكسليش يۈللرى بارهسىدە اپركىن فكر بىلدىرە ئالەدىلرمى؟
- ٤- يىنگى سۈزلرگە جملە توزە ئالەدىلرمى؟

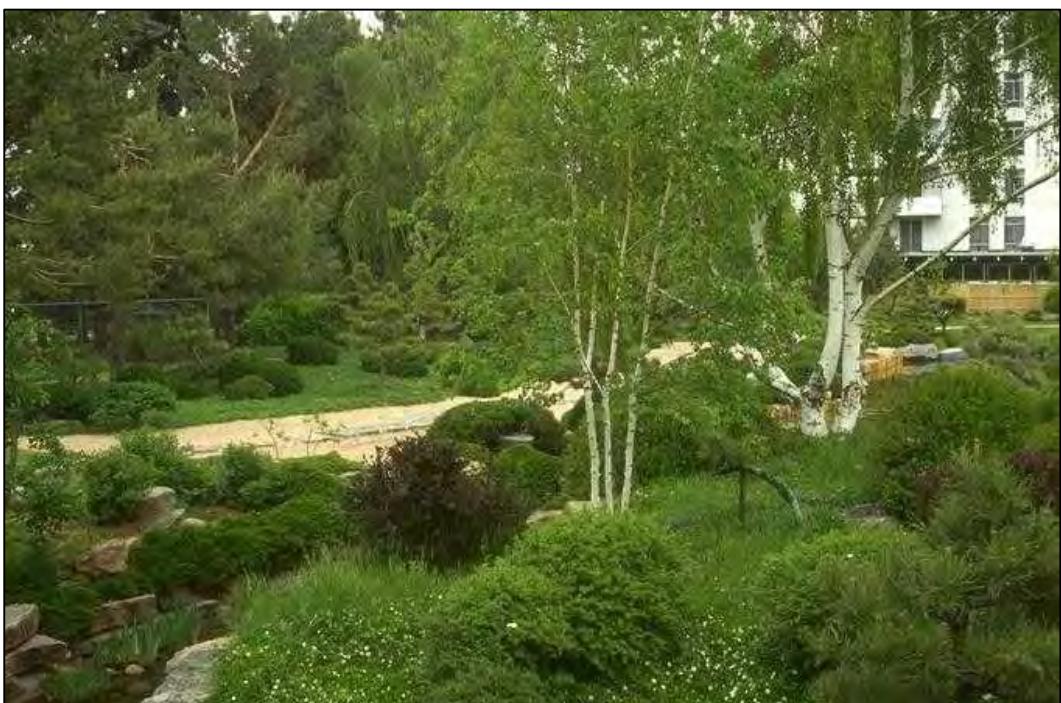
اوى تاپشىرىغى:

اوقووچىلر، اولكە بايليكلىرى حقيىدە تۈرت سطرلىك بىر متن يازىب كېلىسىن لر.

پٽینچی درس

هدف: اۇقووچىلر گە نهال اپكىش فايىدەلىرىنى بىلدريش، اولرنى نهال لرنى سىندىرسىلىك، اوزمسلىك و كۈركەنگىز قىزىقىتىرىش.

- 1- كۈركەنگىز نىمە دىر؟ بىلسىنگىز، سۈزلەنگ.
- 2- اوينىڭىز، مكتىنگىز، قىشلاغىنگىز، شەرىنگىز و اولكەنگىز كۈركەنگىز حقيده سۈزلەرى آلهسىزمى؟
- 3- اگر بىرار اۇقووچى، بىرار نهالنى سىندىرسە، سىز نىمە قىلەسىز؟

اولكە كۈركەنگىز

اولكەمىز، شەرىمىز، قرييە و قىشلاق لرىمىزنى تورلى نهال لر و گل لر اپكىش يۈلى بىلن يىشنه تىب، كۈركەنگىز قىلە آلهمىز. هر بىر كىشى هر يىلدە بىر نهال دن اپكسە، وطن و يورتىمىز نىنگ كۈركەنگىز بۈلۈشى حتمى دىر.

مکتبیمیز باغچه سیده تورلی درختلر و گللر اپکیلگن.
شونینگ اوچون، مكتب باغچه سی کوپ کورکم و چیرایلى
کورینه دی. اولوغ بېگ دېگن بیر صنفداشیمیز شوندھی قصه
قىله دى:

بىز نينگ قىشلاغىمیزدە كۈكلەم فصلى نينگ بىرىنچى
ھفتەسی دە هر كىم بىر - بىر نھال اپكىب، اونى يخشى اسرەب
اۋستىرەدى. هر كىم يىل نينگ باشىدە بىر نھال اپكىب، اونىنگ
اۋستىرسە، اولكە كۈركەم لىيگى گە كتە حصە قوشىب، اپزگو ايش
قىلگن بۇلەدى.

مېن ھم حويلىم باغچه سیده تورلی نھال لر و گل لرنى اپكىن
من. هر كون اپرته لب اولرنى سوغارىب، يخشى اسرەب،
اوھىلەيمن. آتەم بو ايشىم دن جودە خوش دىرلر. كۈركەم لىك نينگ
جودە كۈپ فايىدە لرى بار؛ نېگە كە كۈركم و سرسىز بۇلگن
يېرلرنىنگ هواسى پاكىزە بۇلىب، جودە چيرايلى كورینه دى.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- اوقووچىلرگە يىشش جايلىرى، مكتبلرى، قىشلاقلىرى، شەھرلىرى، ولايتلىرى و اولكەلرى كۈركەملىيگى فايىدەلرى حقيىدە سۈزلنگ.
- اپكىلگەن نهاللرنى اسرەش حقيىدە سۈزلنگ.
- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلرنى تختەگە يازىب، هر بىرىيگە گپ توزىنگ.

عزيزلاوقووچىلر!

- هر بىرىينگىز، كۈركەملىك حقيىدە اولوغ بېك سۈزلريدىن بىر سۈزنى دفترلىينگىزگە يازىنگ.
- اولكە كۈركەملىيگى فايىدەلرى حقيىدە سۈزلنگ.
- هر بىرىينگىز عملى صورت دە گل و نهال اپكىب، نهال اوستيرىش حقيىدە آيرى- آيرى سۈزلنگ.
- درس متنى نى تاواوشسىز اوقيب، بىلمەگن نرسەلرنى اوقيتىووچىنگىزدىن سۈرەنگ.

سىينش:

- اوقيتىووچىلر، گل و نهال اپكىش، اوستيرىش و اونى سىندىرمسلىك فايىدەلرى نى بىلىب دىلرمى؟
- اولكە كۈركەملىيگى فايىدەلرى حقيىدە سۈزلەي آله دىلرمى؟
- درس متنى نى اوقيب، يىنگى سۈزلرىيگە جملە توزە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

يشش جايلىينگىزنىڭ كۈركەملىيگى گە حصە قۇشىنگەن كىشى لرنىنگ آتلرى نى يازىب كېلىنگ.

سکیزینچی درس

هدف: امیر علیشپر نوایی نی تانیب، او زبیک تیلی و اولوسی منفعتی اوچون قیلگن خدمت لریدن آگاه بولیش، او نینگ منظوم و منثور اثر لرینی او قیب، او رگنیش.

۱- صنفلرینگیزدہ کیم نینگ آتی علیشپر دیر؟

۲- علیشپر نوایی حقیده بیلگن لرینگیز نی آیتینگ.

۳- علیشپر نوایی نینگ شعر لری نی او قیب، حکمتلی سوژ لریدن بیرار نمونه سی نی آیته آله سیز می؟

* * *

امیر علیشپر نوایی

امیر علیشپر نوایی تو قیزینچی هجری- قمری عصر ده يشه گن اپنگ بویوک و افتخار لی شاعر، عالم، یاز و وچی و سیاست اربابی دیر. نوایی (۸۴۴ ه.ق) بیلی هرات شهریده تموری لر درباریده کته عزت و اعتبار تا پگن، غیاث الدین کیچکینه بهادر عایله سیده دنیا گه کېلدی. او، او زمانه سی نینگ رواجلنگن بیلیم لرینی هرات، مشهد و سمرقند شه لریده او رگندی. نوایی (۸۷۳ ه.ق) بیلده سلطان حسین میرزا با یقرا چقیریغى بیلن سمرقند دن هرات گه کېلیب، او نینگ درباریده اول مهردار و کېین اپسە، وزیر بولیب تعیین لندی.

نوایی، ابل منفعتی، آسايشی و تینچلیگی نی اویلب، باغ و با غچه لر، عمارت لر، مدرسه لر، کتابخانه لر، مسجدلر، حمام لر، کاروانسرا لر و کوپریکلر کبى كۈپ خیریه بنالرنی قوردى. اتاقلى

عالملر، شاعرلر، هنرمندلر، نقاشلر، خطاطلر، صنعتکارلر و تورلى
کسب اپگەلرینى اوْز تربىيەسىيگە آليب، اولرگە مادى و معنوى
ياردمىلر بېردى.

نوايى (٩٠٦ هـ) يىلى هرات شهرى ده دنيادن كۈز يومدى و
اوْزى قورگۇن مدرسهسى يانىدە دفن اپتىلدى. اميرعليشىپر نوايى دن
اوْتىزدىن آرتىق منظوم و منتظر اثر قالگەن. اپنگ مەمم و مشهور
اثرلرى: خزاين المعانى، خمسە، مجالس النفايس و محبوب القلوب
دىر.

* * *

حرمتلى اوْقىتۇوچى!

- ١- اميرعليشىپر نوايى حقيده اوْقووچىلر سوييەسىيگە يerde شە سۈزىلنىڭ.
- ٢- اميرعليشىپر نوايى يازگۇن كتابلرى حقيده سۈزلىب، اوْنىنگ اثرلىriden بىر يا
ايىكى نمونه كېلىتىرىپ، اوْقووچىلرگە اوْقىب بېرىنگ.
- ٣- اميرعليشىپر نوايى حقيده، بىرار حكاىيە بىلسىنگىز، سۈزلىب بېرىنگ.

عزيز اوْقووچىلر!

- ١- درس متنىنى يخشى اوْقىنگ و يازىنگ.
- ٢- هر بىرىنگىز، اميرعليشىپر نوايى حقيده بىرار نرسە آيتىپ بېرىنگ.
- ٣- هر بىرىنگىز، اميرعليشىپر نوايى گە آتب، اوْچ سطرلىك بىر متن يازىنگ.

سىنىش :

- ١- اوْقووچىلر، درس متنىنى اوْقىب، يازه آله ديلرمى؟
- ٢- اوْقووچىلر، اميرعليشىپر نوايى باره سىدە سۈزلەھى آله ديلرمى؟
- ٣- اوْقووچىلر، اميرعليشىپر نوايى نىنگ اولوس منفعتى و يورت تىنجلىگى اوچون
قىلگەن خدمتلرىيدن آگاھ بۇلۇپ ديلرمى؟

- ٤- اوْقووچىلر، اميرعليشىپر نوايى باره سىدە بىرار متن يازه آله ديلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى :

هر بىر اوْقووچى، درس متنى دن بىر گپنى سېلىپ، يازسىن.

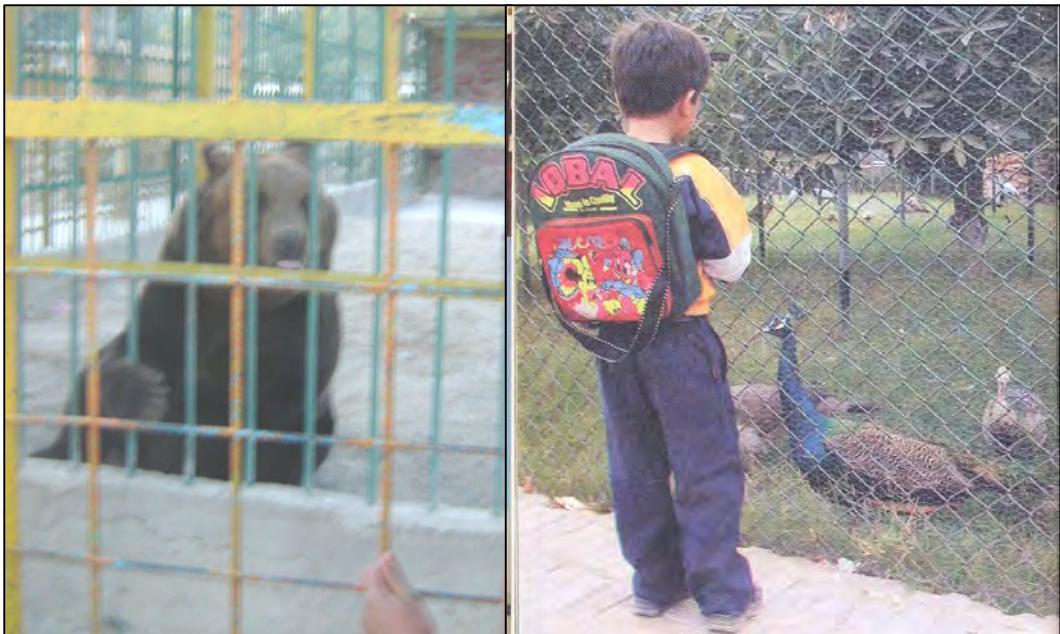
تۈقىزىنچى درس

هدف: املاء و انشاء توشونچەلری حقييده معلومات تاپيش، اولرنى بير- بيرىدىن اجره تىب، هر بىرىنى اوز اورنىدە يىشلەتىش.

١- املاء نىمە دىر؟ سۈزلىنگ.

٢- انشاء حقييده سۈزلىنگ.

٣- املاءنى يخشى بىلەسىزمى يا انشاءنى؟

املاء و انشاء

قوياش، درس باشلىنكىدىن آلدىن اوقيتىووچىمىزدىن سۈرەدى:

استاد، لطف اپتىب، املاء و انشاء بارەسىدە معلومات بېرىنگ.

اوقيتىووچىمىز، اوئىننگ سۈرايىگە قويىدەگى جوابنى بېرىدى:

املاء، هر بىر آيتىلگەن گپنى، تۈغرى و خطاسىز يازىش دىر.

مثال: اوقيتىووچىمىز قويىدەگى متننى تۈغرى و خطاسىز يازىشىمىزنى بويوردى.

عزيز اوقووچيلر! هر بيراً و قووچى، بير كېچه و كوندوزدە قىلەدىگەن ايشلىرى گە تقسيم أوقات توزىشى كېرەك. ايشلىرىنى معىّن وقت لرده بجرگەن اوقووچى، موفق و كامياپ سنه لەدەي. انشاء: اوپله گەن و ايستە گەن نرسەلرنى مناسب گپلر آرقەلى يازىش دير.

مثال: محمود، جمعه كونى حيوانلر باغىدە كۈرگەن نرسەلرى حقىدە قويىدە گى مطلبنى يازدى:

جمعه كونى پېشىن دن كېين، مېن و آى بېك، حيوانلر باغىنى كۈرگەن بارگەن اپدىك. حيوانلر باغىنىڭ اپشىرىگى آلدىدە كۈپ كىشى لر تكت آلش اوچون، نوبت دە تورگەن اپدىيلر. بىز ھم نوبت دە تورىب، ايگىتىه تكت آلدىك و حيوانلر باغيىگە كىردىك.

حيوانلر باغيىدە تورلى قوشلار و حيوانلرنى كۈردىك. اولرنىڭ تورلى حرکتلرى و قىلىقلىرىنى ذوق بىلەن تماشا قىلدىك، تماشاگە قىزىقىب، آقشام بۇلگىنى بىلمەمى قالىب مىز.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- املاء و انشاء حقىدە اوقيوچىلر گە معلومات بېرىنگ.
- ٢- املاء و انشاء سۈزلىرىنى بىلدىريش اوچون، بىر- بىرمثال كېلتىرينىڭ.
- ٣- اوقيوچىلرنى املاء و انشاء گروپلىرىگە بولىپ، املاء گروبى گە املاء آيتىنگ و انشاء گروبى دن مكتب حقىدە بىرمتىن يازىشنى اىستىنگ.

عزيز اوقيوچىلرا!

- ١- ايكى گروپ گە بولىنib، بىرینچى گروپ، ايكىنچى گروپ گە املاء آيتىسىن و ايكىنچى گروپ اپسە، بىرینچى گروپ دن آيرىم موضوع لر حقىدە انشاء يازىشلىرىنى اىستەسىن.
- ٢- هر بىرینگىز، املاء و انشاء بارهسىدە سۈزلەنگ.
- ٣- هر بىرینگىز، حيوانلر باغى حقىدە بىرمقالە يازىنگ.

سىنىش:

- ١- اوقيوچىلر، درس متنىنى اوقيب، يازىب، اوبارىدە سۈزلەي آلهدىلرمى؟
- ٢- هر بىر اوقيوچى، بىر مطلب بارهسىدە اوز فكىريدىن بىر متن يازىدە ئىدىمى؟
- ٣- اگر بىر مطلب آغزەكى آيتىلسە، اوقيوچىلر اونى تۈغرى يازىدە ئىدىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

هر بىر اوقيوچى اوزى تىنلەگە نرسە بارهسىدە بىر متن يازىب كېلىسىن.

اۇنینچى درس

هدف: شعر نى تانىب، اۇقىش و يازىش. شاعرلرگە قىزىقىش و اولر نىنگ آيتىنگ شعرلىriden تنلب، يادلش، اۇقىش و اۇرگىنىش.

- ١- شعر حقيده سۈزلەرى آلهسيزمى؟ بىلگىنинگىزنى آيتىب بېرىنگ.
- ٢- بىرار وزنلى گپنى آيتە آلسىنگىز، آيتىنگ.
- ٣- قوشىق حقيده بىلگىنинگىزنى آيتىب بېرىنگ.

شعر

شعر، معنالى، وزنلى، قافىهلى و آهنگلى دىر. شعر يازووچى كىشىنى شاعر دېيدى لر.

شاعرلر قووانچ، غم-قىغۇ، اخلاق-آداب، پند-نصيحت، آرزو-ايستكىلر، اجتماعى و عرفانى موضوعلرده شعر يازىب، آدملر نىنگ يوره گىدە جۇشقىن حس لرو يخشى توېغولرنى اویغاتھىدە.

مثال:

بۈينى گە زنگ تاقە من	مېن قۇزىچە باقە من
سۈنگەرە مېنگە تۈرى بولۇر	قۇزىم آخر قۇرى بولۇر
مېن اوندۇن كۆچ آلرمۇن	سوتىن ساغىب اىچرمۇن
جانىيەم بىرلە سقلە يىمن	مېن قۇزىمۇنى ساتىمەيمۇن

* * *

حىرمەتلى اۇقىتۇوچى!

- 1- شعر حقيىدە اۇقووچىلار سوپەسىيگە يەرەشە سۈزىلنىڭ.
- 2- يىنگى سۈزلەرنى تختە گە يازىنگ.
- 3- شاعر بارەسىدە معلومات بېرىنگ.

عازىز اۇقووچىلار!

- 1- درس متنى نى اۇقىب، يازىنگ.
- 2- درس متنى دەگى شعرنى آغزە كى اۇقىب، يادلنىڭ.
- 3- هر بېرىنگىز، درس متنى دەگى شعردىن بىر مصروع نى آيتىنگ.
- 4- يىنگى سۈزلەر بىلەن گە تۈزىنگ.

سىىش:

- 1- اۇقووچىلار، درس متنى نى اۇقىب، يازە آله دىلرمى؟
- 2- اۇقووچىلار، شعرنى تانىب، اوңگە قىزىقىب دىلرمى؟
- 3- اۇقووچىلار، درس متنى دەگى شعرنى يادلەب دىلرمى؟
- 4- اۇقووچىلار، شاعر كىيملىكى نى بىلىب دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

درس متنى دەگى يىنگى سۈزلەر بىلەن گە تۈزىب كېلىنگ.

اون بيرينچى درس

هدف: نشرنی تانىب، يازىش و نثر بىلەن شعر نىنگ فرقى لرىنى بىلىش.

- ١- نثر حقيده بىلگىنинگىزنى سۈزىلنى.
- ٢- نثر بىلەن شعرنинگ فرقى لرىنى آيتىپ بېرىنگ.
- ٣- نثر نىمەدن توزىلەدى؟

* * *

نشر

نشر، وزن سىز و قافىه سىز گپ لردن عبارت دىر. نثر خىلمە-خىل موضوع لر بارەسىدە يازىلەدى. شۇنىڭدېك، شىكل نقطە نظردن ھم خىلمە-خىل بۋلىپ، اونى ادبى نثر، علمى نثر، ژورنالىستىك نثر و باشقەلرگە بۈلەدىلر. سىز ھم كۈشش قىلسىنگىز، نثر يازە آله سىز. نثر نىنگ شعردن فرقى وزن، قافىه و آهنگى دە دىر. يوقارىيە گى درس نىنگ بوتون متنى، نثر دىر.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- درس متنىدەگى يىنگى سۈزلرنى تختهگە يازىنگ.
- ٢- نثر بارهسىدە اوقيوچىلرگە قىسقە صورتىدە تىرىحات بېرىنگ و شعر بىلەن نىرنىنگ فرقلرىنى آيتىنگ.

عزيز اوقيوچىلر!

- ١- هر بىرىنگىز، نثر حقيىدە سۈزلەنگ.
- ٢- هر بىرىنگىز اوج سطرلىك نثر يازىنگ.
- ٣- نثر بىلەن شىرنىنگ فرقلرىنى دفترلىرىنگىزگە يازىنگ.

سىنىش:

- ١- اوقيوچىلر، درس متنىنى اوقيب، يازىب، اوئىنگ مفهومىنى بىلىپ دىلرمى؟
- ٢- اوقيوچىلر نثر بىلەن شىرنىنگ فرقلرىنى آيتە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

نثر قىندهى گپلەدن عبارت دىر؟ جوابىنى كتابچەلرىنگىزگە يازىب كېلىنگ.

اون ایکینچی درس

هدف: تیش لر وظیفه سی نی بیلیش، اولرنی يخشى سقلش اصول لرى دن آگاه بولیش و تیش لرنی تازه اسره ب، ساغلیگى نی سقلش نی بیلیش.

- ۱- تیش لرینگیز نیمه ایش لرنی بجره‌دی؟
 - ۲- قورت ییب، چیریگن تیش لر، نیمه‌لرگه سبب بوله‌دی؟
 - ۳- تیش لرینگیز‌نی قنده‌ی اسره‌ی سیز؟

* * *

تپش لرنی اسرهش يۈللرى

تیش لرنی اسرهش، ساغلیک خامنی دیر. قورت یېب، چیرىگەن تیش لر تورلى كىسللىك لر تاپىلىشى گە سبب بۇلهدى. تیش، يېمك لرنى چىش و مىدەلش دن تىقىرى، سۈز لرنى تۈغىرى تلفظ قىلىشىدە ياردەم بېرەدى. تیش لرنىنگ ساغلاملىگى نى تأمینلىش اوچون قويىدە گى نكتە لرنى رعایت اپتیش لازم دیر:

-

١- بېمك يېڭىندن سۈنگ تىش لرنى بۇس يا مسواك بىلەن يووپىش كېرەك.

٢- تىش لر ساغلىقى اوچون مېوهەلر و كۈكتىردن كۈپرەق فايىدەلىنىش كېرەك.

٣- شىرىيەنلىك لردىن كۈپ فايىدەلىنىش تىش لرگە ضرولى دىر.

٤- تىش بىلەن دانك و باشقە قىتىق نرسەلر چاقىلەمىسىن.

٥- تىشلەر ياغاچ، اىگىنە و باشقە قىتىق يا اۇتكىر نرسەلر بىلەن كاولىنەمىسىن.

کوپ ایسیق و کوپ ساوق یېمک و ایچمکلرنی کېتىمه کېت
صرف ابىش، تىش لرگە ضرولى دير.

آته‌لر سۈزى : كىسل لىك نىنگ كېلىشى آسان ، كېتىشى قىين.

* * *

حرمتلى اۇقىتووچى!

- ١- تىش لرنىنگ وظيفه‌لرى باره‌سىدە سۈزلنگ.
- ٢- تىش لرنى يخشى اسرەش فايدەلرى باره‌سىدە سۈزلنگ.
- ٣- درس متنى نىنگ هر بىر بولىمىنى اۇقۇوچى لردىن سۈرەب ، اولرگە معلومات بېرىنگ.

عزيز اۇقۇوچىلر!

- ١- تىش لر بجرەدىيگەن ايش لرنى آيتىنگ.
- ٢- هر بىر يىنگىز تىش لرنى اسرەش باره‌سىدە بىر متن يازىنگ.
- ٣- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلرگە گپ توزىنگ.
- ٤- هر بىر يىنگىز تىش لرگە ضرورلى نرسەلردىن بىرىنى آيتىنگ.

سىنىش :

- ١- اۇقۇوچىلر ، تىش لرنىنگ اهمىتىنى بىلىپ دىلرمى؟
- ٢- اۇقۇوچىلر ، يىنگى درس باره‌سىدە سۈزلەرى آله دىلرمى؟
- ٣- اۇقۇوچىلر ، تىش لرىنى سىقلشنى بىلىپ ، او حىقدە سۈزلەرى آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى :

تىش لرنىنگ اهمىتى حقىدە بىر مقالە يازىنگ.

اوْن اوچىنجى درس

هدف: گپ(جمله) و اوئىننگ تورلرىنى تانىب، هر خىل گپنى توزه آلىش.

۱- گپ(جمله) حقىدە سۈزلەرى آلهسىزمى؟

۲- بىر گپ توزىننگ.

۳- گپ تورلرى حقىدە بىلگىن لرىنگىزنى آيتىننگ.

* * *

گپ(جمله)

بىز دايىم مطلب و مقصدىمىزنى گپ آرقەلى افادەلەيمىز. گپ بىر يا بىردىن كۈپراق سۈزلىرىنى توزىلەدى. گپنىننگ فعلى بار. بىر سۈزدىن توزىلگەن گپ، كۈپىنچە فعل سۈزى بۇلەدى.

بىر گپ باشقە بىرگپ بىلنى حرف آرقەلى قۇشىلگەن بۇلمىسى، اداغىگە بىر بېلگى، نقطە، سۈراق، اوندادو... بېلگى لرى قۇيىلەدى. گاهى بىر گپ، كېپىننگى گپ گە قۇشىلىشى كېرەك دىر. بونداق حالتى، بىرینچى گپ، كېپىننگى گپ بىلنى (و، كە، اما، هم، تا، يا...) كېرى سۈزلى آرقەلى قۇشىلەدى.
گپ تورلرى: گپ اوچ تور گە بۇلۇنەدى:

۱- دَرَك (خبرى) گپ: بىيان بۇلگەن بىر سادە مطلب دىر. دَرَك گپ نىننگ سۈنگىيىدە نقطە بېلگىسى قۇيىلەدى.
مثال: تورسون خط، يازدى.

۲- سۈراق گپ: سۈراق گپ آرقەلى بىر مطلب حقىدە معلومات تاپىش دىر. گپ دە سۈراقنى كۈرسىتۈچى سۈزلىر قويىدەگى لىردىن عبارت دىر:
نېيمە، نېيمە اوچون، قەيىرددە، آيا، مى، قىندهى، نېگە، كىيم، قىسى و باشقەلر.

سۈراق گپنىننگ سۈنگىيىدە سۈراق بېلگىسى (?) قۇيىلەدى.
مثال: مكتب گە باردىننگى مى؟
نېيمە اوچون درس اوقيىمەدىننگ؟

۳- بويروق گپ: بويروق گپ آرقەلى بىر ايش نينگ بجريش يا بجر مسلىيگىنى اىستش دير. بويروق گپ نينگ سۈنگىدە اونداو (!) بىلگىسى قۇيىله دى.

مثال: ارسلان، خط ياز! بوگون بازار گە بارمه!

* * *

حرمتلى اۇقىتىووجى!

۱- گپ (جمله) حقيده اۇقووچىلرگە معلومات بېرىپ، مثال كېلىتىرىنگ.

۲- درك گپ، سۈراق گپ و بويروق گپ حقيده اۇقووچىلرگە معلومات بېرىپ، مثال كېلىتىرىنگ.

۳- درس متنى ده گى يىنگى سۈزلىرنى تختەگە يازىپ، هر بىرىيگە گپ توزىش نى اۇقووچىلردن اىستىنگ.

عزيز اۇقووچىلر!

۱- گروپلر گە بۈلينىب، تورلى گپ توزىش حقيده سۈزلىشىپ، اوچتە گپ توزىنگ.

۲- قويىدەگى گپلر، قىسى گپلر تورىيگە كىرەدى؟

الف- مېن بوگون مكتب گە باردىم.

ب- سېن بوگون مكتب گە باردىنگ مى؟

ج- سېن بوگون مكتب گە بار!

سىنىش:

۱- اۇقووچىلر گپ حقيده معلومات تاپىپ دىلرمى؟

۲- اۇقووچىلر گپ توزىب، درس متنى دن گپ تورلىرنى كۈرسىتە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

ھر بىر اۇقووچى، تورلى گپلردىن فايىدەلىنىب، اوچ سطرلىك بىر متن يازسىن.

اون تۈر تىنچى درس

هدف: بىرلىك اوچون يازىلگەن شعرنىڭ معنا و مفهومى دن آگاه بولىش،
بىرلىكىدە يىشىش و بىرلىك حقيىدە سۈزىلش.

- ١- بىرلىك سۈزىنى اېشىتىپ سىزىمى؟ او حىقىدە بىلگەن لرىنگىزنى سۈزلىپ بېرىنگ.
- ٢- نفاق خىرلارنى بىلەسىزىمى؟ بىلسىنگىز بىر نېچىتەسىنى آيتىنگ.
- ٣- يالرىمىز قىندىي ايشلر و قىلىميشلىرىمىزدىن قووانىپ، فايىدەلنىھىدلەر؟ بىر
ايگىتەسىنى آيتىنگ.

بىرلىك زمانى

چقىنەدى گل لر چمن دە، درد و محنە قالىمەدى
رنج و زەمتلر كېتىپ، دل لىر دە حسرت قالىمەدى
ايەنگىز خدمت بوگۇن، اي اولكە داشلىر اولكە دە
دشت و صحرى يىشىنەدى، بىرذە نىكت قالىمەدى

خوش بۈلۈپ باغ و چمن ده اوينەشر قىز- بالەلر
 بالە-قىزلىر كۈنگۈلەدە اصلا كدورت قالمەدى
 قىلىگىل اي كۈنگۈل قوشى، سېنھم بوڭلشىن گە گذر
 انتظارىنىڭنى چېكىرىگە بىزدە طاقت قالمەدى
 تورگىل اي دلجان و خدمت آيلە گىل جانىنىڭ بىلەن
 كېلدى وحدتلىر زمانى ابندى فرقەت قالمەدى
 (دلجان يۈلداش)

* * *

حرمتلى اۇقىتۇوچى!

- ١- شعرنى معنا قىلىپ، بىرلىك حقيىدە سۈزلىنگ.
- ٢- شعرنىنىڭ يىنگى سۈزلىرىنى تختە گە يازىپ، مفهومىنى اۇقۇوچىلىرى گە توشۇنتىرىنىڭ.
- ٣- نفاق ضررلىرى حقيىدە سۈزلىنگ.

عزيز اۇقۇوچىلار!

- ١- شعرنى اۇقىب، معنا قىلىپ، مفهومى حقيىدە اوچ سطرلىك متن يازىنىڭ.
- ٢- درس متنى دە گى يىنگى سۈزلىرنى دفترلىرىنىڭىز گە يازىپ، هر بىرىگە گپ توزىنىڭ.
- ٣- نفاق ضررلىرى حقيىدە بىر متن يازىنىڭ.

سىنىش:

- ١- اۇقۇوچىلار، درس متنى نى اۇقىب، اوينىڭ معنا و مفهومى نى آيتە آله دىلرمى؟
- ٢- بىرلىك حقيىدە سۈزلىپ، بو بارەدە بىر متن يازە آله دىلرمى؟
- ٣- يىنگى سۈزلىرى گپ توزە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

يىشش جايلىرىنىڭىز، مكتبلىرىنىڭىز و باشقە يېرىلرده، نفاق دن تاپىلگەن واقعەلر
 حقيىدە بىر متن يازىنىڭ.

اون بېشىنچى درس

هدف: خط يازىشنى اورگىش، يخشى انشاء و املاء بىلەن اوزاقدهگى قرىنداشلر و اورتاقلرگە خط يازدالىش.

١- اوزاقدهگى قرىنداشلر و اورتاقلر بىلەن قىدەي حال-احوال سۈرهشىب تورەسىز؟

٢- كېلگەن خطلرنى اوقىب، اوңگە جواب يازە آلهسىزمى؟

٣- خط آلىش و يىبارىش و سىلەلرى حىقىدە سۈزىلنىڭ.

* * *

آتهەمدىن كېلگەن خط

عزيز بالله، ابلمراد جان!

همەدىن آلدىن ساغلىك و كامىابلىكىنگىنى تېنگرى تعالىدىن اىستەيمىن، يىبارگەن خطىينىڭدىن مەنتدارمن. عزيز بالله، خطىينىڭنى اوقىدىم. درسلىرىنگ قىينلىكىدىن سۈزلىپ اېكىن سن. آدم، قىينچىلىكلىرىنى حل قىلىب، تورلى مشقتلر چېكىب، كامىابلىكلىرىگە اپرىشىدە. مەخت چېكمەگەن انسانلر، عمر بۇيى تورلى قىينچىلىكلىرىگە اوچىرىدىيلر.

يخشى بالەلر بىر كېچە و كوندوز وقتىنى تورلى ايشلىرىگە اجرەتىب، نان يېپىش، درس اوقىش، نماز اوقىش، سپورت بىلەن شىغلنىش و كېرەك بولگەن باشقە ايشلىرىنى كۈزدە توتىب، پروگرام يوزەسىدىن بىرىشىگە اينتىلەدى. سېن ھم ايشلىرىنگ وقتىنى بېلگىلىب، اوز وقتىدە هر ايشنى بىرىشىنگ كېرەك.

عزيز بالهـم، بـيـزنـينـگ كـوـزـيمـيزـدن، اوـزـاقـدهـسـنـ. سـپـنـگـهـ
تاـپـشـيرـيـغـيمـ شـوكـهـ، دـاـيمـ بـېـشـ وقتـ نـماـزـينـگـنىـ اوـقـيـبـ، اوـلـتـيرـيـشـ
تـورـيـشـدـهـ آـدـابـلىـ بـوـلـيـبـ، يـخـشـىـ اـيـشـلـرـ بـيـلـنـ اوـزـينـگـ وـ عـايـلـهـنـگـنىـ
فـخـرـلـتـيرـيـبـ يـشـهـ.

آـتـهـنـگـ، محمدـ مرـادـ

* * *

حرمتلى اوقيتووجچى!

- ١- خط يـيـبارـيـشـ مـهـمـلـيـگـيـ بـارـهـسـيـدـهـ سـوـزـلـنـگـ.
- ٢- اوـقـوـوـچـيلـرـنىـ گـروـهـلـرـگـهـ بـوـلـيـبـ، اوـزـاقـدـهـگـىـ قـرـيـنـدـاشـلـرـگـهـ خطـ يـاـزـيـشـنىـ
مشـقـ قـيـلـيـرـيـنـگـ.
- ٣- خطـ يـاـزـهـ آـلـمـهـگـنـ اوـقـوـوـچـيلـرـگـهـ يـارـدـمـ بـېـرـيـبـ، اوـلـرـگـهـ خطـ يـاـزـيـشـنىـ اوـرـگـهـ تـيـبـ،
خطـ يـاـزـيـشـگـهـ قـيـزـيـقـيـرـيـنـگـ.

عـزيـزـاـوـقـوـوـچـيلـرـ!

- ١- درـسـ مـتنـىـنىـ اوـقـيـبـ، يـنـگـىـ سـوـزـلـرـىـنىـ دـفـتـرـلـيـنـگـيـزـگـهـ يـاـزـينـگـ وـ هـرـ بـيرـ
سـوـزـگـهـ گـپـ تـوزـيـنـگـ.
- ٢- هـرـ بـيرـيـنـگـيـزـ اوـزـاقـدـهـگـىـ بـيرـارـ اوـرـتـاغـيـنـگـيـزـ وـ يـاـ قـرـيـنـدـاشـيـنـگـيـزـگـهـ خطـ يـاـزـينـگـ.
- ٣- هـرـ بـيرـيـنـگـيـزـ آـدـابـلىـ يـشـشـ بـارـهـسـيـدـهـ سـوـزـلـنـگـ.

سيـشـ:

- ١- اوـقـوـوـچـيلـرـ، درـسـ مـتنـىـدـهـگـىـ يـنـگـىـ سـوـزـلـرـ بـيـلـنـ گـپـ تـوزـهـ آـلـهـدـيلـرمـىـ؟
- ٢- اوـقـوـوـچـيلـرـ، اوـزـاقـدـهـگـىـ قـرـيـنـدـاشـلـرـيـگـهـ خطـ يـاـزـهـ آـلـهـدـيلـرمـىـ؟
- ٣- اوـقـوـوـچـيلـرـ، آـدـابـلىـ وـ يـخـشـىـ يـشـشـ بـارـهـسـيـدـهـ سـوـزـلـهـىـ آـلـهـدـيلـرمـىـ؟
- ٤- اوـقـوـوـچـيلـرـ، يـنـگـىـ سـوـزـلـرـ بـيـلـنـ گـپـ تـوزـهـ آـلـهـدـيلـرمـىـ؟

اوـيـ تـاـپـشـيرـيـغـىـ:

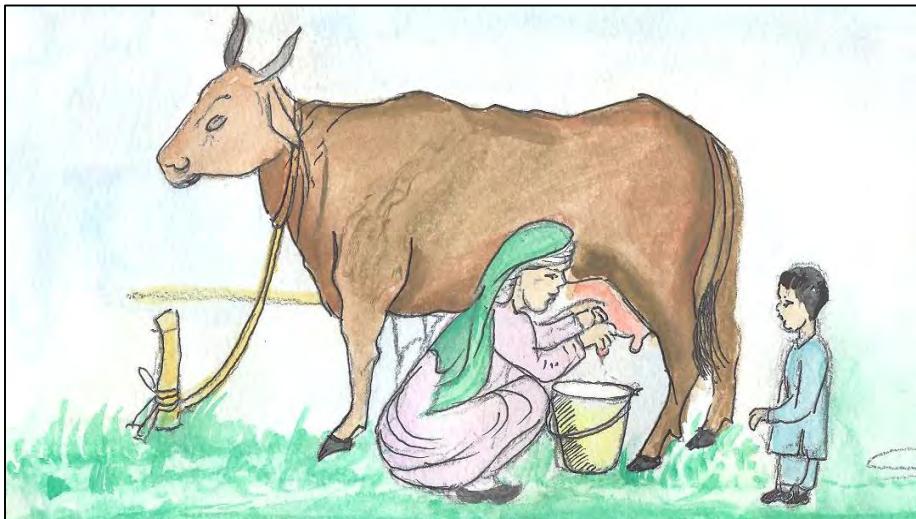
هرـ بـيرـ اوـقـوـوـچـىـ قـيـنـچـيلـيـكـلـرـىـ بـارـهـسـيـدـهـ اوـچـ سـطـرـلـيـكـ مـتنـ يـاـزـسـيـنـ.

اۇن آلتىنچى درس

هدف: اۇقۇوچىلار، شىكلداش(مشاپه) سۈزلىگە آشىنا بولىپ، اىشلەتىش جايلىرىنى بىلىسىن لر.

۱- يازىلىشى و تاۋوشى بىر؛ اما معناسى اۇزگە بولگەن سۈزلەرنى آيتىنگ.

۲- شوندەي شىكلداش سۈزلىرى بىلەن گې توزە آله سىزىمى؟

شىكلداش(مشاپه) سۈزلى

اولوغ بېك، آته سىدين سۈرەدى: آته جان، استادىمىز ھركون بىزىنинگ ساغ و سلامتلىكىمىز دن سۈرەب، كېپىن درسنى باشلەيدى. حاضر آنهم، آپەم مېنگلىگە: "قىزىيم، بارىب اپنک(سيگير) نى ساغ" دېدىلە. سىز آيتىنگ، آپەم مېنگلىكى كىسل بۈلمەگن اپنکنى نىمە اوچون ساغە ئىتىرىشى كېرەك؟ اولوغ بېك نىنگ آته سى، اونىنگ سۈزلىرى نى اپشىتىب، كولدى و جوابىيگە آيتىدى: اولوغ بېك جان، سېنىنگ بىلگىنىنگ تۈغىرى، اما آنه جانىنگ، آپەنگ مېنگلىدىن، اپنکنى ساغە ئىتىرىش نى اىستەگنى يۈق، بلکە اپنک ساغىشىن نى اونگە بويور گن دىر.

اۇزبېك تىلىدە، شونگە اۇخشاش شىكلداش و تاۋوش داش سۈزلى كۈپ دىر؛

مثال صورتده: باي محمد اكه اوْز ارپهسىنى تاشىبىدى. قازاندەگى سوت، قىينب-قىينب تاشىبىدى. بو يېرده (تاشىبىدى) سۈزى ايڭلە گپدە، ايڭى خىل معنا بېرەدى.

عزيز اوْقۇوچىلر، سىزلىر ھم شونگە اوْخشاش شكلداش و تاواش داش سۈزلرنى دفترچەلرىنگىزگە يازىب، هر بير سۈزنى يازىش و اوْقيش وقتىدە اوْز اوْرنىدە ايشلە تىشىنگىز كېرەك.

* * *

حىمتلى اوْقىتۇوچى!

- 1- شكلداش سۈزلر بارەسىدە سۈزلىپ، نېچى تە شكلداش سۈزلرنى تختەگە يازىب و اوْقۇوچىلردن هر بير شكلداش سۈز بىلەن مناسب گپ توزىشنى اىستىنگ.
- 2- نېچى تە شكلداش سۈزلر كېلىرىيلكەن گپنى آىرى كاغذلەگە يازىب، هر بير اوْقۇوچى دن يازىلگەن گپنى اوْقىب، او بارەدە سۈزلەشنى اىستىنگ.

عزيز اوْقۇوچىلار!

- 1- شكلداش سۈزلر بارەسىدە ايڭى گروھگە بۈلەننېپ، سۈزلەنگ. آخر چاغدە، هر گروھدىن بىر كىشى صنفاداش لر قىشىسىدە تورىب، سۈزلىسىن.
- 2- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلرنى دفترلىنگىزگە يازىب، هر بىرىيگە گپ توزىنگ.
- 3- قويىدەگى سۈزلر نىنگ تورلى معنالرىنى گپلەرده ايشلەتىنگ:

كۈر، ياش، قۇي، تور.

سىنىش:

- 1- اوْقۇوچىلر، درس متنى بارەسىدە بىرار نرسە يازە آله دىلرمى؟
- 2- شكلداش سۈزلر بارەسىدە معلومات تايىپدىلرمى؟
- 3- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلر بىلەن گپ توزە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

((أٌت)) سۈزى نىنگ اوچ معناسى (آتماق، حيوان، اسم) گە اوچ گپ توزىنگ.

اون يېتىنچى درس

هدف: فايدهسيز اوينىنگ ضررلريدىن آگاه بولىش، خطرلى اوينىن لردىن يوز اوگيريش، شوندەي اوينىن لرنىنگ بايليك و ساغلىك كە يېتكىزىدىگەن ضررلريدىن آگاه بولىش.

- ١- تېمير تېرىپ، پرچەلرى بىلن اوينەسىز مى؟ شوندەي اوينىن لرنىنگ فايده و ضررلرى باره سىدە سۈزلەنگ.
- ٢- پارتلاوچى مادەلر بىلن اوينىش خطرلى باره سىدە سۈزلەي آلسىنگىز، سۈزلەنگ.
- ٣- ماين باره سىدە سۈزلەنگ.

خطرلى اوينى لر

قىشلاغىمىزدە بىلاس بېگ نىنگ اوچقۇن آتلى بىر اوغلى بار اپدى. بو بالە دايىم خطرلى اىشلرگە قول اورىب، كونىنى خطرلى اوينى لر بىلن اوتكىزىر اپدى. او، تېرىگەن تېميرلىرىنى بالته بىلن يىنچىب، سىندىرىپ، يورر اپدى. كېچەسى، پارتلاوچى مادە بىلن اوينىب، بىرچەنى اويقودن اويعاتىپ، تىنجلىرىنى بوزىر اپدى. كەللەر و دۆستلرى اونى كۈپ نصىحەت قىلدىلر، بىراق، او نصىحەتلىرىگە قولاق سالمهى، اوز بىلگىنىنى قىلىپ يورر اپدى.

هیبت کېچەلری اپدى. اوچقون، اوْزىگە اوْخشەگن، گپ
آلمس بالەلنى تۈپلب، پارتلاوچى نرسەلنى پارتلتە
باشلەدى.

بو بالەلر بېش-آللى پارتلاوچى مادەنى بىر يېرده تۈپلب،
پارتلتەر اپدىلر. پارتلاوچى مادەلرنىنگ هيبتلى تاوشىدىن
آدمىلر عذاب چېكىب، قولاقلرىنى قوللرى بىلەن ياپر اپدىلر.
كېچەنینگ بىر پىتىدە، پارتلاوچى مادەلردىن چىقىن اوْت،
تېگەر دەگى قوروق پخال و اوْتىن لرنى ياندىريپ، يقىن دەگى
حويلىنىنگ يىغىب قۇيىلگەن اوْتىنى گە يېتىدە. نتىجەدە،
حويلىنىنگ اوْتىنى يانەدى و اوْت يايىلىپ، اوى و اىچىدەگى
نرسەلرنى ھم كۈيدىرە باشلەيدى. اوچقون و اۇرتاقلرى اۋز
اوېين لرى بىلەن بند بولىپ اولتىرگەن لرىدە، اوېى كۈيىگەن كىشى
كېلىپ، اوچقون بىلەن اۇرتاقلرىنى اوشىلب، اولوسواللىك كە
تاپشىرەدى. اولوسوال، بولگەن واقعەنى سۈرەب آلىپ، اولىنى
گىنەكار تانىب قماققە آلهدى.

انه، خطرلى اوېين لرنىنگ نتىجەسى.

* * *

حرمتلى اۋقىتۇوچى!

- ١- خطرلى اۋىينلر، اينىقسە پارتلاوچى مادهلر خىرلرى بارەسىدە سۈزلب، اۋقووچىلرنى توشۇنتىرىنگ.
- ٢- شوندەي اۋىينلردىن خىر كۈرگەن كېشى لرنى مثال صورتىدە بىان قىلىنگ.
- ٣- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلرنى تختەگە يازىب و هر بىرى حقيىدە سۈزلنگ.

عىزىزاۋقووچىلر!

- ١- هر بىرىنىڭىز اۋز اورنىدىن تورىب، خطرلى اۋىينلر بارەسىدە سۈزلنگ.
- ٢- هر بىرىنىڭىز درس متنى دن فايىدەلىنىب، خطرلى اۋىينلر خىرلرى بارەسىدە بىر متن يازىنگ.
- ٣- اېسکى تېمىر و پتاقىلر بىلەن اۋىنىش خىرلرى حقيىدە سۈزلنگ.

سىنىش:

- ١- اۋقووچىلر، خطرلى اۋىينلر خىرلرى بارەسىدە معلومات تاپىب دىلرمى؟
- ٢- اۋقووچىلر، خطرلى اۋىينلر بارەسىدە بىر متن يازە آللەدىلرمى؟
- ٣- اۋقووچىلر، درس متنى دەگى يىنگى سۈزلەر بارەسىدە سۈزلب، اولر بىلەن گپ توزە آللەدىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

ھر بىر اۋقووچى، پارتلاوچى مادهلر بىلەن اۋىنىش خىرلرى بارەسىدە بىر نېچە سطر يازسىن.

اون سکیزینچی درس

هدف: اۇقۇوچىلار، لطيفه گە قىزىقىب، اوندن فايىدەلىپ، حىاتلارنى قۇوناق اوتكىزىش لرى.

۱- لطيفه دېب، نىمەنى آيتە دىلر؟ او حقدە بىرار نرسە بىلسىنگىز، سۈزلەپ بېرىنگ.

۲- كىيم بىر يخشى و كولگولى لطيفه آيتە آله دى؟

۳- چقىچى آدم دېب، قىندهى آدمىنى آيتە مىز؟

* * *

لطيفه

بىر خۇراز، درخت شاخەسىدە اۇلتىرگەن اېدى. بىر تولكى كېلىپ،
اونگە آيتىدى: هارىمە، دۈستىم! مېن سېنینگ چىرايلى تاوشىنگنى
اپشىتىب كېلدىم و سلامىمەنى عرض اپتىدىم.
خۇراز آيتىدى: سېنگە رحمت.

تولكى اۆزى نى اپشىتىمسلىككە
آلىپ، آيتىدى: نىمە دېدىنگ؟ اپشىتىمەدىم.
نىمە اوچون قويى گە توشمەسىن؟ كېل
بىرگە يورەيلىك.

خۇراز آيتىدى: قويى گە توشىش دن
قۇرقەمن، بىزلىگە يېر اوستىدە خوفسىز
جاي يۈق.

تولكى آيتىدى: مېندن قۇرقەسىن مى؟

خۇراز آيتىدى: اگر سېندن قۇرقىممەم، باشقە حيوان لر بار.
تولكى آيتىدى: شاشىمە. موندن كېين بوتون حيوان لر صلح و صفادە
يىشىپ، بىر- بىريگە آزار يېتكىزمىسىلىكلىرى حقىدە يىنگى دن فرمان
چىقىيدى.

خۇراز آيتىدى: قنچە يخشى. شۇنىنگ اوچون، يقىن لشە ياتىڭ
ايتىلدەن قاچىمەنى تورگەن اېكىن سن- دە!

تولکى نينگ قولاقلرى بو گپنى اېشىتىگەن زهاتى تىك بۈلىب، قورقۇودن دۇمىنى توگىب، قاچىب كېتەبېردى. خۇرماز آيتدى: قەياققە قاچەسن؟ يىنگى فرمان چىققنى اوچون ايتلر سېنگە تېڭىمەيدىلر.

تولکى آيتدى: كىيم بىلەدى؟ ايتلر حالى گچە يىنگى فرماننى اېشىتىمەگەن بۈلىش لرى ھم ممكىن!

* * *

حرمتلى اۇقىتىووچى!

۱- لطيفە حقيده سۈزلەنگ.

۲- درس متنى دەگى لطيفەنинگ ھر بىر بۈلىمىنى اۇقووچىلەرنى سۈرەنگ.

۳- لطيفەنинگ نتىجەسى حقيده سۈزلەنگ.

۴- درس متنى نى اۇقووچىلەرگە اۇقىب، يازدىرىنگ.

عزيز اۇقووچىلەر!

۱- هربىر يىنگىز اۆز اورنىنگىزدىن تورىب، لطيفە نينگ بىر بۈلىمىنى آيتىنگ.

۲- اۇقووچىلەرنى ھر بىرى شونگە اۇخشاش بىر لطيفەنى بىلسە، باشقەلرگە آيتىب بېرسىن.

۳- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلەرنى دفترىنگىزگە يازىب، اوندىن گپ توزىنگ.

سىنىش:

۱- اۇقووچىلەر، لطيفە و اونىنگ نتىجەسى بارەسىدە سۈزلەرى آلهدىلىرمى؟

۲- اۇقووچىلەر، درس متنى نى اۇقىب، يازىب، شونگە اۇخشەگەن لطيفەنى آيتە آلهدىلىرمى؟

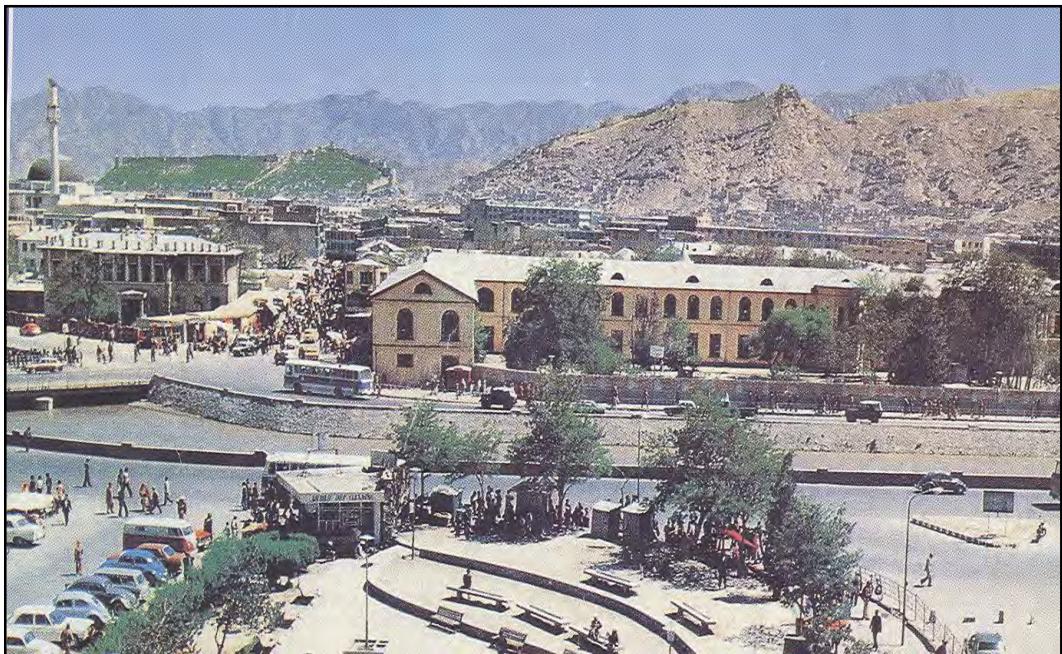
اوى تاپشىرىيغى:

لطيفە حقيده بىر متن يازىنگ.

اون توقيزينچى درس

هدف: اۇقۇوچىلارنىڭ اپرکىنلىك بارەسىدە معلومات تاپىيپ، اپرکىنلىك دە يىششىگە قىزىقىش و اونگە بەها بېرىش لرى.

- 1- اپرکىنلىك بارەسىدە بىلگىنلىرىنىڭ ئىتىننگ.
- 2- قوشچەلرنى چىراىلى قفس لرگە سالىپ، يخشى يېمك- اىچمك بېرسىنگىز، قفس دە يىشە ياتىنلىرىدىن راضى بولەدىلرمى؟

اپرکىنلىك

سويون نىنگ آتهسى، اسد آىى نىنگ يىغىرمه سگىزىنچى كېچەسى، بالەلرینى چمن حضورى گە آلىپ باردى. چمن تېگەرىنىڭ رنگىمە-رنگ گروپلر بىلەن يارىتىلگەن اپدى. سويون، جمعىت نىنگ كۈپلىكى و چراڭلار و بىراقلىرىنىڭ گۈزەللىكىنى كۈرىپ، آتهسىدىن سۈرەدى:

چمن نى نيمه اوچون مونچه كۈپ چراغلر بىلن بېزه تىب دىرلر؟
آتهسى جواب بېردى: باله جانىم، بىر پىتلىر اولكەمۇنى
انگلیس لر آلگن اپدى. افغانستان اولوسى اپرکىنلىكىدە يىشەمس
اپدى و اولوس، ظلم و جفالىدىن عذاب چېكىر اپدى. افغانستان
نینگ بىرچە اولوس لرى، يعنى: پىشتون لر، تاجىكلىر، اوزبېكلىر،
توركمن لر، بلوجلىرى، پىشەبىلىرى، نورستانىلىرى، هزارەلر و باشقەلر
بىرلىشىپ، انگلیس لرگە قىرشى چىقىب، ملى جهادنى باشلەدىلر.
نتىجەدە، (١٢٩٨ھـ.ش) يىلى اسد آيى نينگ يىكىرمە سكىز يىنچى
كونى، انگلیس لردىن اۋز اپرکىنلىك و استقلال لرىنى ئالدىلر.
شۇنинىڭ اوچون، اولوسىمۇز ھەر يىل شوكوندە، بوتون شەھەرلەدە
بىرەم ميدان لرىنى ياروغ (چراغان) اپتىب، خوشلىك قىلەدىلر. آته
بابالرىيمىز نينگ بو مقدس و اولوغ ميراثى، يعنى استقلال و
اپرکىنلىكىنى اسرەب-أوهىلىش، هەربىر اولكە داشىمۇز نينگ
بو يۈك و ظيفەسى دىر.

* * *

حرمتلى اوقيتووچى!

- ١- اپركينلىك و اونى اسرهش بارهسيده اوقووچيلر سويهسيگە يرهشه سۈزلنگ.
- ٢- افغانستان ده يشاوچى مليتلر بارهسيده سۈزلنگ.
- ٣- درس متنى ده گى يىنگى سۈزلرنى تخته گە يازىب، اوقووچيلر گە بىلدىرينىڭ.

عزيز اوقيتووچيلر!

- ١- اپركينلىك بارهسيده بيرمه-بير سۈزلنگ.
- ٢- افغانستان ده يشاوچى مليتلرنىڭ رسم و رواج لرى حقيده سۈزلنگ.
- ٣- هر بيرىنگىز درس متنى دن اوچ ته بيرلىك و كۈپلىك سۈزلرنى دفترچه لرىنگىز گە يازىب، اوندن گپ توزىنگ.

سىينش:

- ١- اوقيتووچيلر، اپركينلىك و اونى اسرهش حقيده سۈزلەي آله دىلرمى؟
- ٢- اوقيتووچيلر، افغانستان ده يشاوچى مليتلرنىڭ آتلرىنى آيتىب، رسم-رواج لرى بارهسيده سۈزلەي آله دىلرمى؟
- ٣- درس متنى ده گى سۈزلردىن كۈپلىك و بيرلىك سۈزلرنى اجرە ته آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

اوقيتووچيلر، اپركينلىك مناسبتى بىلەن بىر پا اېتىلگەن بىرەم حقيده اوچ سطرلىك بىر متن يازىب كېلىسىن لر.

يىكىرمەنچى درس

هدف: معناداش(مترادف) سۈزلر بارەسىدە معلومات تاپىش و گپ دە اولىدىن فايىدەلىنىش.

1- شىكلى باشقەچە، اما معناسى بىر يىقين بۈلگەن بىر- اىيڭى جفت سۈزلرنى آيتىنگ.

2- اسرەماق و سقلەماق سۈزلرى حقيىدە سۈزلىنگ.

3- اپرته، تانگ، سحر، بامداد سۈزلرى دن بىر- بىر گپ توزىنگ.

* * *

معناداش(مترادف) سۈزلر

شىكلى هر خىل بۈلسە ھم، معناسى بىر يىقين بۈلگەن سۈزلر، معناداش سۈزلر دېيلەدى. اۆزبېك تىلى دە معناداش سۈزلرنىنگ ايشلەتىلىشىنى كۈرەمىز: يولدوز بىلن اپرگىش، تۈرتىنچى صنف اۇقووچىلىرى دىرلر. اولر، درس اورگىنىشىدە بىر- بىرلىرى گە كەمك و ياردەم بېرەدىلر.

يوقارىدە گپ دە (كەمك و ياردەم) سۈزلىرى نىنگ شىكلى فرقلى، اما معناسى بىر دىر. معناداش سۈزلر، گپنى بېزەتىش و معناسىنى يىنه دە آيدىن لشتىرىش اوچون كېلتىرىلەدى. شوندەي سۈزلر، اۆزبېك تىلى دە كۈپ دىر.

مثال: يېمك- طعام، قوياش- كون- گونش، يوكسک- بلند، بىلىم- علم، تورلى- خىلمە- خىل، اوت- آلاو، درخت- ياغاچ، بويوک- كىتە- اولكىن، يوز- بېت - آپت و شونگە اۇخشاش باشقە سۈزلر.

* * *

حرمتلى اوقيتووچى!

- ١- معناداش سۈزلر بارەسىدە سۈزلەپ، مثال لر آرقەلى اوقووچىلەرنى توشۇنتىرىنگ.
- ٢- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلەرنى تختە گە يازىپ، اوقووچىلەرنى تاپىشلىرىنى اىستىنگ.
- ٣- نېچىتە سۈزنى تختە گە يازىپ، اوقووچىلەرنى معناداش سۈزلەرنى تاپىپ، اونگە مناسب گپ توزىشلىرىنى اىستىنگ.

عزيز اوقووچىلار!

- ١- هر بىر يىنگى سۈز گە مناسب معناداش سۈز تاپىپ، گپ توزىنگ.
- ٢- كىسل، گۈزەل و قووانج سۈزلىرىنىنگ معناداشلىرىنى تاپىنگ!

سىنىش:

- ١- اوقووچىلەر، درس متنى نى اوقيب، معناداش سۈز تاپىپ، گپ توزە آله دىلرمى؟
- ٢- اوقووچىلەر، معناداش سۈزلەر حقييده سۈزلەرى آله دىلرمى؟
- ٣- اوقووچىلەر، بېرگەن سۈزلەرگە مناسب معناداش سۈزلەر تاپە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

قوىيىدە گى سۈزلەرگە مترادف(معناداش) سۈزلر تاپىپ، گپ توزىنگ:
يوز، يېمك، كوج، اورتاق.

ییگیرمه بیرینچى درس

هدف: یشش جايلرنينگ پاكلیگى و كۈركم لشتىرىلىشى گە اوْقۇوچىلرنى قىزىقىتىرىش.

- ۱- یشش جای دېب، نيمهنى اىتەديلر؟ بىلسىنگىز، سۈزلىپ بېرىنگ.
 - ۲- اوى، قىشلاق، مكتب، مسجد و شەھر، يشش جايلر سنه لەدىمى؟
 - ۳- یشش جايلرنى، يخشى و پاك اسرەش حقىدە بىلگەن لرىنگىزنى سۈزلىپ بېرىنگ.

یورت (وطن، پیشش جائی)

انسانلر اوْتىگىن زمانلردىن بوجون گچە جمعىيەت دە يىش كېلىگىن لر.
اولر بىرىنچى دە، غارلرده يىشر اپدىيلر، سېكىن- سېكىن اوى لر،
قىشلاق لر، كېپن راق اپسە شەھەرلر قورىب يىشەي باشلەدىيلر.
تارىخ بۈيىچە، آدم لر يخشى يىشىش اوچون تورلى مەختىلىنى
چېكىب، يخشى تجربەلرگە اپگە بۈلگىن لر. مونچە تجربەلردىن
بىرى، يىشىش جايلىرنى يخشى اسرەش و كۈركەملىشتىرىش دىر.

مثال اوچون، عاييله اعضالرى اوز اوى-جايلرىنى پاك اسرەب، اوى تېگەرەگى دە گل و نھال اپكىش لرى كېرەك دىر. شوکبى، قىشلاقلىكلىر و شەھرلىكلىر، قىشلاق و شەھرلرىنى اوز اوى لرى دېك پاك اسرەب، كۈركەملىشىرىشى گە اينتىلىش لرى كېرەك. بىرار قىشلاق ياشاوجى لرى اوز شەھر و قىشلاق لرى نىنگ پاكلىيگى و كۈركەملىيگى گە قرهمىسەلر، شەھر و قىشلاغى نىنگ سىز بۈلۈپ، ويرانە گە آيلنىب كېتەدى. اوينىگىز، قىشلاغىنگىز، مكتىبىنگىز، مسجدىنگىز و شەھرىنگىز پاك و كۈركەم بۈلسە، كۈنگلىنگىز آچىلىپ، ساغلام يشه يسىز.

كېلىنگ، بوكون دن باشلىپ، اويمىز، قىشلاغىمىز، مكتىبىمىز ھمدە شەھرىمىز پاكلىيگى و كۈركەملىيگى اوچون نھال اپكەيلىك؛ چمن لر و پاركلىر يەرەتەيلىك؛ اپكىلەن گل لر و نھال لرنى سىندىرمەي، اولرنى اوستىرىپ، يورتىمىزنى باغ و بۇستان گە آيلنتىرەتلىك.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- يىشش جايىرنى پاك اسرەش و كۈركەملىشىرىيىش حقىدە سۈزلىنگ.
- ٢- اوى، قىشلاق، مكتب و شەھرلر كۈركەملىگىنىڭ فايدەلرى حقىدە سۈزلىنگ.
- ٣- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلىنى تختەگە يازىپ، ھە بىرى حقىدە معلومات بېرىنگ.

عزيز اوقووچىلار!

- ١- اوى، قىشلاق، مكتب، مسجد و شەھرلر پاكلىگى و كۈركەملىگى حقىدە اوچ سطرلىك بىر متن يازىنگ.
- ٢- قويىدەگى سۈزلىنىڭ ھە بىرىيگە سۈرەق گپ توزىنگ:
شەھر، كۈركەم، نەھال، چمن، قىشلاق.
- ٣- شىكلداش سۈزلىدىن فايدەلىنىب، ايگىتىه گپ توزىنگ.

سىىش:

- ١- اوقووچىلار يىشش جايىرنىنىڭ پاكلىگى و تېگەرەكلىر نىنگ كۈركەملىگى فايدەلرى نى بىلىپ دىلرمى؟
- ٢- اوقووچىلار، درس متنى دەگى يىنگى سۈزلىگە سۈرەق گپ توزە آله دىلرمى؟
- ٣- اوقووچىلار، شىكلداش سۈزلىدىن فايدەلىنىب، ايگىتىه گپ توزە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

اۋۇز مكتبلىرىنىڭىزنى پاك اسرەش و كۈركەملىشىرىيىش حقىدە بىر متن يازىنگ.

بیگیرمه ایکینچی درس

هدف: کۈپچىلىك بىلەن ايش قىلىش فايىدەلرىنى بىلىش، كۈپچىلىك ايش يا حىشىرىنىڭ قۇشىلىش و اونگە قىزىقىشلىرى.

- 1- حىشر بارەسىدە سۈزلىنگ.
- 2- اينى - آغەلرینىڭىزدىن بىرى حىشر قىلىگەن مى؟ او بارەدە سۈزلىنگ.
- 3- اريق قازىش حىشىرى بارەسىدە سۈزلىنگ.

حىشر

آتەبائىنинگ بوغدايى پىشىب، قاوراوجە كېلگەن اپدى. لېكىن اورەدىيگەن آدمى يۈق اپدى. قىشلاقدە هم اىشلەيدىيگەن كىشىلىر تاپىلىمس اپدى. شونىنگ اوچون آتەبائى قىينچىلىككە اوچرەب، حىران بۈلۈپ قالگەن اپدى. احمد اكە، آتەبائىنинگ حال و احوالىنى كۈرۈپ، سۈرەدى: آتەبائى، خفە كۈرىنەسىز، سىبى نىمە؟

آتهبای جواب بېردى: احمد اکه، سۈرەب نىمە قىلەسىز! اۇن
جريب يېرىنىڭ بوغدايى پېشىب تورىبىدى، اما اوْرەدىگەن كىشى لر
تاپىلمەيدى.

احمداكە، آتهباینىڭ گپلرينى اېشىتىگىندن سۈنگ، آيتدى:
آتهبای، غم يېمنگ، اېرتە بوتون قىشلاقنى حشرگە چقىرەمىز.
اېرتەسى هر اويدن بىر- بىر كىشى اوْراقلىنى قوللىرىگە^آ
آلىب، آتهباینىڭ اوپىيگە كېلدىلر. آتهبای، اېرتە چايىنى قىشلاق
داشلىرىگە بېرگىندن سۈنگ، اولرگە قرهب آيتدى:

ايىنى-آغەلر! بىرچە دن آلدىن احمد اکه مېنگە بىر يخشى يۈلنى
كۈرستىدىلر، شو اوچون اوكتىسى دن تىشكەرنى قىلەمن. مېننىڭ
بوغدايىم پېشىب، قاورەب، اوْرىش پىتى يېتىبىدى. مېنگە
ياردملىشىب، بوغدايلىرىمنى اوْرسنگىز، اوْز وقىتىدە يىغىب آلالهمن.
حشرچىلر كۈز اوستىگە دېب، دله تامان جۇنب باردىلر و
آقشامگچە بوغدايىرنى اوْرىب، توڭتىدىلر.

آتهبای قىشلاق داشلىرىدىن خوشلىك قىلىپ، اولرگە تېنگىرى
تعالى دن تىنچلىك و كامىابلىك تىلەدى.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- حشر فايدەلرى بارەسىدە سۈزلىنگ.
- ٢- حشر يۈلى بىلەن مكتب ساھەسىنى پاكىنگ.
- ٣- يىنگى سۈزلەنى تختەگە يازىپ، درس متنى بارەسىدە آغزەكى سۈزلىنگ.

عزيز اوقۇوچىلار!

- ١- هر بىرينىڭيز حشر بارەسىدە سۈزلىنگ.
- ٢- هر بىرينىڭيز حشر بارەسىدە بىر متن يازىنگ.
- ٣- آتهباي قىندەي قىينچىلىككە اوچرەگن اېدى؟ بو حقدە، بىر- ايڭى سطرلىك متن يازىنگ.

سىنىش:

- ١- اوقۇوچىلار، حشر بارەسىدە معلومات تاپىپ دىلرمى؟
- ٢- درس متنىنى اوقيب، اوبارە ده سۈزلەي آله دىلردى؟
- ٣- حشر بارەسىدە متن يازە آله دىلردى؟

اوى تاپشىرىيغى:

حشر بارەسىدە اوچ سطر متن يازىپ كېلىنگ.

بیگرمه اوچینچى درس

هدف: ظهیرالدین محمد بابرنى تانىب، شعرلرى و قىلغۇن ايشلرى بارەسىدە معلومات تاپىش.

- 1- صنف، مكتب و يشش جايلىينگىزدە بابر آتلى كىشى بۈلسە، تانىتىنگ.
- 2- بابر پادشاه بارەسىدە معلوماتلىرىنگىز بۈلسە، سۈزلەنگ.
- 3- بابر باغى بارەسىدە سۈزلەنگ.

ظهيرالدين محمد بابر شاه

بابر (888ھ.ق) يىلى فرغانه ولايتى، "انديجان" شەرييدە توغىلدى. آتهسى عمرشيخ ميرزا فرغانه ولايتى نىنگ پادشاهسى اپدى. آتهسى اولگىندىن سۈونگ، فرغانه حكمدارى بۈلدى. بابر، بوتون ماوراءالنهر نىنگ مرکزلشتىرىش و بىرلشتىرىشى گە اينتىلدى. بىراق بىرقىچە سېبلەر، جملەدن تۇختاوسىز اىچكى تارتىشىو، اينىقسە شىبيانى خان باشچىلىگىدە باشلىنگەن اوروش لرگە كۈرە، بو مقصىدىنى عمل گە آشىرە الـمەدى.

(۹۱۰ ه.ق) بیلده، شیبانی خان قشونی اندیجان نی قولگه کیریتدی و نتیجه‌ده بابر، او تیز کیشی عسکر و امیرلری بیلن افغانستان گه کېلدى. بیرینچیده کابل، بدخسان و آردەدگى شہرلرنی قولگه کیریتیب، اوْز حکومتى نی اورنتدی. (۹۲۵-۹۳۳ ه.ق) بیل لر آرەسیده بیر نېچه قتلە هندوستان گه يوريش قىلدى. سۈنگى يوريشىدە سلطان ابراهیم لودى نی يېنگىدی و هندوستان نی اوْز سلطنت قلمروی گه قۇشدى. بابر شاھ، دھلی شھری نی پايتختى قىلىپ، تعیین لدی.

بابر، (۹۳۷ ه.ق) بیلی "آگرە" ده دنیادن اوْتىدی. كېپن راق اوئىننگ وصىتى گه كۈرە، جسدی کابل گه كېلتىرىلىپ، حاضرگى بابر باغيده كۈمىلدى. بابر تدبىرلى، بىليملى و مەربان كیشى اپدى. پادشاهلىك دورىدە، اوْزى نىنگ رسمي و دولتى ايشلریدن تشرى، علمى و ادبى فعالىتلر بىلن ھم شغلالەنیب، اوْزبېك تىلىدە بير قنچە قىمتلى منظوم و منثور اثرلر يازدى. بابر، اوْزبېك ادبیاتى رواجى، يوكسلىشى و ترقیاتى اوچون كتھ خدمتلىر قىلگەن. اوئىننگ اوْزبېك تىلىدە يەرەتگەن اثرلرى؛ يعني شعر دېوانى، بابر نامە، مېيىن، عروض رسالەسى و والدىه رسالەسى نىنگ ترجمەسى جهان ادبیاتى، آينىقسە اوْزبېك تىلى و ادبیاتى نىنگ قىمت بەها، دردانەلری آرەسیدەن جاي آلگەن.

بابر شعرلرى دن نمونە:

هر كىم كە وفا قىلسە، وفا تاپقوسىدور

هر كىم كە جفا قىلسە، جفا تاپقوسىدور

يخشى كیشى كۈرمە گى يامانلىق هرگز

هر كىم كە يامان بۈلسە، جزا تاپقوسىدور

احباب، يېغىلماقنى فراغت توتونگىز

جمعيتىنگىز بارى نى دولت توتونگىز

چون گرددش چرخ بودورور، تېنگىرى اوچون بىر- بىرنى نېچە كونى غنىمت توتونگىز

* * *

حرمتلى اۇقىتىوچى!

- باپر بارهسىدە اۇقۇوچىلر سویەسىگە يېرىشە معلومات بېرىنگ.
- باپرنىنگ يوقارىدەگى رباعى لرىنى معنى قىلىپ، اولر بارهسىدە ھەر تمانلمە گېپىرىپ، اۇقۇوچىلرنى توشۇنتىرىنگ.
- باپرنىنگ ماۋراءالنھەرن افغانستان گە كېلىگىنى بارهسىدە سۈزلەنگ.
- درس متنى دەگى، يىنگى سۈزلەنى تختە گە يازىپ، معناسىنى اۇقۇوچىلەگە توشۇنتىرىنگ.

عزيز اۇقۇوچىلر!

- اۇقۇوچىلر، درس متنى دەگى مطلب بارهسىدە بىرمە-بىر سۈزلەنگ.
- ھەر بىر اۇقۇوچى، باپر بارهسىدە قىىسقە مقالە يازىسىن.
- اۇقۇوچىلرنىنگ ھەر بىرى باپر ياز گەن مەھم اثرلەر و كتابلەر آتىنى آيتىسىن.

سىىش:

- اۇقۇوچىلر، درس متنى دەگى موضوع بارهسىدە سۈزلەئى آله دىلرە ؟
- اۇقۇوچىلر، باپر ياز گەن مەھم اثرلەر و كتابلەر آتىنى آيتە آله دىلرە ؟
- اۇقۇوچىلر، باپر بارهسىدە مقالە يازە آله دىلرە ؟

اوى تاپشىرىيغى:

باپرشاھنىنگ توغىلگەن شەھرى و مقبرەسى قەيىردىلەنگى بارهسىدە اوچ سطرلىك متنى كتابچەلرى گە يازىپ كېلىسىن.

بیگیرمه تۈر تىنچى درس

هدف: حرام مال نىمەلىگى و ضرولىرىدىن آگاھ بۇلىش، اوندىن يوز اوگىرىش و اونىنگ يامانلىگى حقىدە باشقەلرگە گىپىرىش.

١- حرام مال نىمە دىر؟ سۈزىلنىڭ.

٢- حرامخۇر آدمىلر بارەسىدە مردم نىمەلر دېيدى؟

* * *

حرام مال

بىر كون عزيز پىغمبر يمىز حضرت محمد ﷺ آيتدىلر:

بىر خىل آدمىلر دنيادە يخشى ايشلەر قىلەدىلر؛ مثال اوچون: نماز اوقييدىلر؛ رۈزه توتهدىلر؛ كېچەلر عبادت قىلەدىلر؛ اما قىامت كونى ده اولرنىنگ بىرچە عبادتلىرى باطل بۇلىپ، ايشلىرى الله تعالى گە منظور بۇلمەيدى.

صحابەلردىن بىرى سۈرەدى: اى رسول الله ﷺ، بولر نماز اوقيب؛ رۈزه توتىپ؛ حج بارىپ؛ قشاق لرگە ياردەم بېرگەن بۇلسەلر، نىمە اوچون قىلگەن ايشلىرى الله ﷺ گە منظور بۇلمەيدى؟ حضرت محمد ﷺ آيتدىلر: شولىر حرام مالنى يېيدىلر؛ اولوس نىنگ مالىنى سۈراقسىز يازۇرگە آلهدىلر و ياسودخۇرلىك، اوغىرلىك، رشوتخۇرلىك قىلىپ، مال و دولت تاپھەدىلر. شوندەي مال و دولت، حرام مال دىر. شونىنگ اوچون، تېنگرى تعالى قىلگەن عبادتلىرىنى منظور قىلماھى، اولرنى دۈزخ گە تىشلەيدى. بونى بىلىش كېرەك كە، حرام مالنى يېگەن آدمىنى الله تعالى كېچىرمەيدى و اپل آلدидە ھەم شرمندە و يوزى قرا دىر.

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- حرام مال بارهسيده معلومات پېرىنگ.
- ٢- حرامخورلىك ضررلرى حقيده سۈزلەنگ.

عزيز اوقووچيلر!

- ١- درس متنى نى اوقيب، يازىپ، اونينگ نتيجهسى بارهسيده سۈزلەنگ.
- ٢- حرام، عبادت و باطل سۈزلەيدن گپ توزىنگ.
- ٣- هر بېرىنگىز حرامخورلىك ضررلى بارهسيده بير متن يازىنگ.
- ٤- قويىدەگى سۈزلە بارهسيده سۈزلەنگ:
باردى، باردىلر، كىشىلر، مال، مال لر

سىنىش:

- ١- اوقووچيلر، حرام خورلىك حقيده معلومات تاپىب، يىنگى درس متنى نى اوقيب،
يازه آله دىلرمى؟
- ٢- اوقووچيلر، حرام مال، عبادت و باطل سۈزلە حقيده، باشقەلرگە معلومات
بېرىه آله دىلرمى؟
- ٣- اوقووچيلر، بېرىلىك و كۈپلىك آتلر حقيده اوپىلپ، بېرار نرسە آيتە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

حرامخورلىك ضررلرى حقيده بير متن يازىنگ.

يىكىرمه بېشىنچى

هدف: قرمە - قرشى (ضد) سۈزلىنى تانىب، گپلرده ايشلەتىش و سۈزنىڭ قرمە-قىشىسىنى تاپىش.

١- قرمە - قرشى سۈز دېب، قندەي سۈزنى آيتە دىلر؟ بىلسىنگىز، سۈزلب بېرىنگ.

٢- كېچە و كوندوز سۈزلەر قندەي سۈزلەر دىر؟

٣- "آق" و "كتە" سۈزلەرنىڭ قرمە - قىشىسىنى آيتىنگ.

* * *

قرمە - قىشى سۈزلەر (كلمەلەر مىتىنلەر)

معناسى بوتونلە ئى بىر- بىرىيگە اوخشمەئى، مخالف بۈلگەن ايگى سۈزنى قرمە - قىشى يا مىتىن سۈز دېيدىلر؛ مثال: احمد اكە، قرانغۇ كېچەدە اوز اپكىنلىرىيگە سوو بېرەدى. محمود اكە ياروغ كوندە اوز اپكىنلىرىيگە سوو بېرەدى. ينه بىر مثال: قىش فصلى كۈپ ساۋووق و ياز فصلى كۈپ ايسىق بۈلەدى.

يوقارىدەگى هر بىر گپدە بىر قىشى سۈز بار. كېچە و كوندوز، قرانغۇ و ياروغ، قىش و ياز، ايسىق و ساۋووق، بىر- بىرلىرىيگە قرمە - قىشى سۈزلەر دىر.

اوْزبېك تىلى و باشقە تىللەر قرمە - قىشى سۈزلەر كۈپ ايشلەتىلەدى.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- قرمە - قرشى سۈزلر حقيده سۈزلنگ.
- ٢- درس متنىدەگى يىنگى سۈزلرنى تختەگە يازىپ، اوقيوچىلرگە ھەر بىر سۈز اوچون گپ توزىشلىرىنى بويورىنگ.
- ٣- قويىدەگى سۈزلرنى، تختەگە يازىپ، اوقيوچىلردىن قرمە - قرشى سۈزلرنى تاپىشلىرىنى اىستىنگ:
اڭ، قىيىن، اېركك، آز، قرانغو.

عزيزاً قوچىلر!

- ١- ايڭى گروپگە بۇلۇنىپ، ھەر بىرىنگىز، بىر سۈزنى أىتىپ، باشقەنگىز اۋشه سۈزنىنگ قرمە - قرشىسىنى تاپىپ أىتىنگ.
- ٢- قويىدەگى گپلرنىنگ قرمە - قرشى سۈزلىرىنى يازىنگ:
 - مېن كېچ راق مكتبگە يېتىپ باردىم.
 - يۈلداش يخشى اوقيوچى دىر.
 - فاطمهنىنگ رۇمالچەسى آق دىر.

سىنىش:

- ١- اوقيوچىلر، قرمە - قرشى سۈزلرنى تانىپ دىلردى؟
- ٢- اوقيوچىلر، قرمە - قرشى سۈزلرنى گپلرده ايشلەتە آله دىلردى؟
- ٣- اوقيوچىلر، درس متنىدەگى يىنگى سۈزلردىن گپ توزە آله دىلردى؟

اوى تاپشىرىيغى:

اوقيوچىلر، قويىدەگى ايڭى قطار سۈزلىنىنگ قرمە - قرشىلىرىنى ترتىبگە سالسىن لر:

اوزاق----- قويى	اېركك----- آق
اوزون----- اوتمىس	يوقارى----- ياووق
قره ----- كلتە	اوتكىر----- خاتىن

يېڭىرمە آلتىنچى درس

هدف: قىرىلرنى حرمت قىلىش، اولرگە ياردىم بېرىش، اولر تۈغىرىسىدەگى انسانى و دينى بورچىلدەن آگاھ بېلىش.

۱- قىرىلېب، كىيمنى آيتەمىز؟ هەركىيم بىلسە سۈزلىسىن.

۲- قىرىلرنى حرمت قىلىش حقىدە سۈزلىنگ.

۳- پىغمېرىمىز قىرىلرنى حرمت قىلىش حقىدە نىمە دېگن لە؟

قىرىلرنى حرمت قىلىش

بازار كونى اپدى. كېنجه باى، آتهسى بىلەن شەھرگە بارىر اپدى. اىكاولرى سرويسنىنگ بىر چوکى سىدە اۇلتىردىلر. يۈلنىنگ يېرىمىدە بىر آقسقال كىشى عصاگە تىنگن حالدە مۇترگە چىقىدى. مۇترنىنگ چوکىلىرى تۈلگەن اپدى. كېنجه باى اورنىدىن تورىيپ: بابەجان - بابەجان، كېلىنگ مېنىنگ چوکىمددە اۇلتىرىنىنگ، دېدى.

آقسقال کیشى، كېنجهبایگە آيتدى: بالەم، چوکىدە اۋزىنگ
اولتىبر، سېن حقلى سەن.

كېنجهبای آيتدى: بابەجان، مېن حالى ياش من. سىز، مېندن
اولوغراغ سىز. التماس، مېنинگ چوکىمەدە اولتىرىنگ. آقسقال
کیشى كېنجهباینى القب، چوکىدە اولتىرگەن دن كېين سۈرەدى:
بالەم، سېن بو اخلاقنى كىم دن اورگەندىنگ؟

كېنجهبای آيتدى: بابەجان، تۇرتىنچى صنف اۋزبېك تىلى
كتابىدە قىرىلرگە حرمت قىلىش بارەسىدە يازىلگەن دىر.
اۋقىتووچىمىز كۈپ يخشى كیشى دىر. دايىم بىز لرگە اۋزلىرىنگىزدن
كىتەراققە حرمت قىلىنگ دېب، نصىحەت قىلەدى. بىز ھەم
اۋقىتووچىمىزنىنگ كۈرسىتمەلرىنى بىرەمەمىز و اۋزىمەمىز دن كىتەراق
كیشى لر، آينىقسە بابەلر و مامەلرگە حرمت قىلىب، اولرنىنگ
دعاسىنى آلهەمەمىز.

آتەلرسۈزى:

يخشىلىك قىيل، اميدوار بۈل يامانلىك قىيل، خىردار بۈل

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- قرى لر حرمتى بارهسىدە سۈزلنگ.
- ٢- شونگە اوخشاش حكايه لرنى اوقووچىلر گە آيتىب بېرىنگ.
- ٣- حكايه نتىجەسى بارهسىدە سۈزلنگ.

عزيز اوقووچىلر!

- ١- هېرىپىنگىز اوز اورنىنگىزىن تورىب، درس متنىدە گى حكايه حقيىدە سۈزلنگ.
- ٢- درس متنىدە گى يىنگى سۈزلەر حقيىدە گروپى صورتىدە سۈزلىشىپ، هر بېرىيگە گپ توزىنگلر.
- ٣- هر بېرىنگىز، يىنگى درس بارهسىدە تۈرت سطرلىك مقالە يازىنگ.

سىىش:

- ١- درس متنىنى اوقيب، يازىب، او باره دە سۈزلەرى آله دىلرمى؟
- ٢- درس متنى دە گى يىنگى سۈزلەردىن گپ توزىب، مقالە يازە آله دىلرمى؟
- ٣- حكايه نتىجەسى حقيىدە سۈزلەرى آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

متن نىنگ بېرىنچى سطرى دن اوئىنچى سطرى گچە كتابچە لرىنگىزىگە يازىب كېلىنگ.

يېڭىرمە يېتىنچى درس

هدف: ادب بارهسىدە معلومات تاپىش و اونگە قىزىقىش و ادب سىزلىك دن نفترتلىش.

۱- ادب لى اوّقووچى حقيده سۈزلەرى آلسىنگىز، گېرىپ بېرىنگ.

۲- ادب سىز اوّقووچى بارهسىدە مردم نىمە دېيدى؟

۳- يخشى آته و آنه لر، بالەلرنى قىندهى تربىيە اپتەدىلر؟

* * *

ادب

هر حسن نىنگ پرتوى دور علم و اخلاق و ادب
بى ادب، بى علم لر اپل قاشىدە تاپىمس رتب
آدمىت مېوهسى انسانىت بااغى آرا
بى ادب لر بىد ينگلىغ بۇلغوسى آخر خطب
دولتىنگ بالىغە قۇنگان بىرلە يۈق دور اعتبار
نفس اوچون دوراول تواضع، قىلماه آنى محتسب
حاصل اپت خلق و ادب، بۇلغىل تواضع ده نهان
تا يېترىسن خىلتى دن هر كمالە يۈق عجب
حمزە حكيمزادە نيازى

ادب بارهسىدە آيتىلگەن ضرب المثل لر:

- ادب بازار ده ساتىلىمس.

- ادب كىشى نىنگ زىنتى.

- ادب لى بالە، اپل گە منظور.

- ادب نى، بى ادب دن اۇرگەن.

- اویات، اوْلیمدن قتّيق.
- اپشیک آچیق بولسە ھم، سۈرەب کىر.

* * *

حرمتلى اوْقىتووچى!

- 1- ادب بارەسىدە اوْقۇوچىلەرگە معلومات بېرىنگ.
- 2- ادبلى و ادبسىز بالەلرنىنگ بارەسىدە سۈزلەنگ.

عزىز اوْقۇوچىلار!

- 1- ادبلى و ادبسىز بالەلر حقيده سۈزلەن، دفترلىنىڭيىزگە يازىنگ.
- 2- درس متنى دەگى ضربالمثل لر حقيده تۈپلەنىب، بحث قىلىنگلەر.
- 3- اپل آرەسىدە منظور بولغان ايىلردىن بىر نېچىتەسىنى بىان اپتىنگ.

سىىش:

- 1- اوْقۇوچىلەر، ادب بارەسىدە معلومات تاپىپ، او بارەدە سۈزلەرى آلهىدىلرمى؟
- 2- ضربالمثل لر حقيده اۇرگىنگەن لرىنى آيتە آلهىدىلرمى؟
- 3- ادبلى و ادبسىز بالەلر حقيده متن يازىدۇ ئىلا?

اوى تاپشىرىيغى:

درس متنى دەگى ضربالمثل لردىن بىر ضربالمثل بارەسىدە، اوچ سطرلىك متن يازىب كېلىنگ.

يېڭىرمه سگىز ينچى درس

هدف: ياردملشىش فايىدەلرىنى بىلىش و اونگە قىزىقش.

- ١- قىز بالەلر، آنهلىرىگە قندەى ياردەم بېرە آلهدىلر؟ بىلسىنگىز، سۈزلەپ بېرىنگ.
- ٢- اۇغىل بالەلر، آنه-آتهلىرىگە قندەى ياردەم بېرە آلهدىلر؟ سۈزلەنگ.
- ٣- صنفداش لر و مكتب داشلىرىنگىزگە قندەى ياردەم بېرەسىز؟
- ٤- حشر دېب نىمەنى آيتەدىلر؟ اونىنگ فايىدەلرى بارەسىدە سۈزلەنگ.

ياردملشىش

ياردملشىش كۈپ يخشى ايش دىر. هر بىر كىشى كوجى يېتىگىنچە باشقە بىر كىشى گە ياردەم بېرىشى كېرەك دىر. قىزلىرى اوى ايشلىرىدە آنه-آپەلری گە و اۇغىل بالەلر تىشلىرىدە آته-اکەلری گە ياردەم بېرەدىلر. آته-آنەلر بالەلری نىنگ درسى و باشقە ضرورتلىرىنى تىارلەپ بېرىشىدە و اۇقووچىلەر بىر-بىرلىرىگە درس تىارلىشىدە ياردەم بېرەدىلر. ياردملشىش اويدىن باشلەنىب، جمعىيەت دە ترقەلەدى. آدملىرىننگ حياتى بىر-بىرلىرىگە ياردەم بېرىش بىلەن قىزىقىرىلى بولەدى.

اپلیمیز آرەسیده یاردملىشىش روحىيەسى اپسکى زمانلردن قالگەن دىير.

اولر، قىغۇ- قووانچ دەملىرىدە بىر- بىرلەرىگە ياردەملىشىب كېلگەن لر. اپكىنچىلر، ايش آغىرلىگىنى حىشر آرقەلى يېنگىللىشىرە دىلر. اوْقۇوچىلر، درس قىيىنچىلىكلىرىنى بىر- بىرلەرى ياردەمىدە حل قىلە دىلر.

ياردەملىشماق كۈپ يخشى ايش دىر. بو يخشى و خىرلى ايشنى خلق آرەسیدە كېنگ رواجلىتىريش كېرەك دىر؛ مثال اوچون: ساغ آدملىر، كىسل كىشىلىرىگە؛ بىلەدىيگەن اوْقۇوچىلر، بىلمەيدىگەن اوْقۇوچىلرگە؛ بايلر، قشاقلىرىگە؛ شونكە اوْخىشىش هر كىيم باشقە بىراوگە ياردەم بېرىپ تورسە، دنيا گلستان بۈلۈپ، هممە انسان لر بختلى بۈلە دىلر.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- ياردەلشىش حقىدە اوقيوچىلرگە معلومات بېرىنگ.
- ٢- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلىنى تختەگە يازىپ، اوقيوچىلرگە بىلدىرينىڭ.
- ٣- شعر بىلن نثر آرەسىدەگى فرقى لە بارەسىدە سۈزلىنگ.

عزيز اوقيوچىلر!

- ١- درس متنى دەگى گپلەدن، اوچتە گپنى دفترىنگىزىگە كۈچىرىپ، آخرىدە كېرەكلى بېلگى لرنى قۇيىنگ.
- ٢- يىنگى سۈزلىگە گپ توزىنگ.
- ٣- هر بىرینگىز، بىر- بىرینگىزنىڭ، يازگەن گپلەينىڭىزنى كۈرىپ، اونىنگ كەمچىلىكلىرىنى انيقلب، تۈغىرىلنىڭ.

سىىش:

- ١- درس متنى نى اوقيب، يىنگى سۈزلىگە گپ توزە آله دىلرمى؟
- ٢- ياردەلشىش بارەسىدە سۈزلەئى آله دىلرمى؟
- ٣- درس متنى دن گپلەنى اييرە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

ايىكىتە سۈراق گپ توزىنگ.

بیگیرمه تۈقىزىنچى درس

هدف: سۈز تور كوملرى حقيده معلومات تاپىش، اونى تانىب، ايشلهتىش.

۱- معنالى سۈزلر حقيده سۈزلەنگ.

۲- ياردىمچى سۈزلر دېب، قىندەي سۈزلەرنى آيتەمىز؟

۳- ياردىمچى سۈزلەسىز، گپ توزىش ممكىن مى؟

* * *

سۈز تور كوملرى (كلام اجزاسى)

اوْزىبِك تىلى و باشقە تىللەردىن اىگى خىل سۈز بار:
بىرىنچىسى، مستقل سۈزلر و اىكىنچىسى، ياردىمچى سۈزلىرىدۇر.

الف- مستقل سۈزلر:

بوتون و مستقل معناگە بىلەن سۈزلەر دىر.

مثال اوچون: آى، تاغ، قىشلاق، ياغمىر، چوكى، مېن، سېن و
باشقەلر.

مستقل سۈزلر معنا و گرامر جەھتىدىن بىر- بىرى بىلەن
باغلەنib، سۈز قۇشىمچەسىنى حاصل قىلەدى، قويىدەگى
گپ دېك:

بىزنىڭ صنفييمىزدە اوْغىيلر و قىزىلر اوْقىيدىلر.

ب- ياردىمچى سۈزلر: مستقل معناگە بىلەن سۈزلەر دىر، اما گپ
توزىش دە مستقل سۈزلەرنى بىر- بىرىگە قۇشىدەنگەن و گرامر
مناسبتىنى بىلدىرەدىگەن سۈزلەر دىر.

ياردمچى سۈزلر قوييدهگى قۇشيمچەلردن عبارت دير:
بىلن، اوچون، تامان، و، همده، چى، مى، ده، گە، دن و
باشقەلر.

سۈز توركوملرى (مستقل سۈزلر و ياردمچى سۈزلر)
اشتراكيده گپ توزيلەدى.

قوييدهگى گپلرگە دقت قىلىنگ:
حبيب الله درختدەگى مېوهلرگە كېسک آتدى. مېن جمعە
كونىنى كتاب اۋقيش بىلن اوتىكزدىم.

اۋزبېك تىليده ياردمچى سۈزلر نىنگ اوچ تورى بار:
1- كىمكچى، 2- باغلاوچى، 3- يوكلمە.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- سۈز توركوملرى حقيده اوقيوچيلر سويهسى گە يرهشە سۈزلنگ.
- ٢- مستقل سۈزلر و ياردمچى سۈزلرنى آيرى-آيرى تخته گە يازىب، اوقيوچيلر گە عملى توشونتىرىنگ.
- ٣- درس متنى دن اوقيوچيلر گە املاء آيتىب، اولرنىنگ يازگىن لرى نى كۈريب، خطالرى نى تۈغرى لىنگ.

عزيز اوقيوچيلر!

- ١- قويىدە گى گپ ده مستقل سۈزلر و ياردمچى سۈزلرنى كۈرسىتىنگ:
- كىشىنىنگ حرمت و آبروسى، اونىنگ محنى گە بۈلگەن مناسبتى بىلن باغلىق دىر.
- قويىدە گى مستقل سۈزلرنى ترتىب گە سالىب، اوندن بىر گپ توزىنگ:
مېن، گە، قىشلاق، بىلن، آت، قە، بارەمىز، اور تاغىم.

سىنىش:

- ١- اوقيوچيلر، سۈز توركوملرى حقيده معلومات تاپىپدىلرمى؟
- ٢- مستقل سۈزلر و ياردمچى سۈزلرنى تانىبدىلرمى؟
- ٣- اوقيوچيلر، بېرىلگەن سۈزلر گە گپ توزە آلهدىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

- ١- بىلن، اوچون، تامان "سۈزلەيدىن گپلر توزىنگ.
- ٢- "و، ھم، ھمدە" سۈزلەيدىن گپلر توزىنگ.
- ٣- قويىدە گى مستقل و ياردمچى سۈزلرنى ترتىب گە سالىب، گپ توزىنگ:
باردىك، مېن، بىلن، آتهم، تامانى، تاغ، گە، توناكون.

اوْتیزینچی درس

هدف: هیرووین نی تانیب، ضررلری حقيده معلومات تاپيش و باشقه لرگه آيتىش، تيل، قلم و عمل بىلن اونگه قرشى چيقىش.

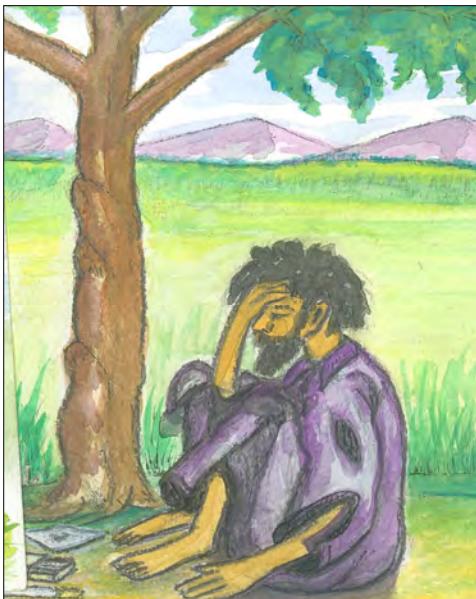
- ١- ترياك بته سينى كورىب سيزمى؟ كورگن بولسنجىز، او حقدە سۈزلىپ بېرىنگ.
- ٢- ترياك كە يولىقىن كىشى لر بارەسىدە سۈزلەنگ.
- ٣- هيرويين دېگن نرسە حقيده هر بىر اوْفۇوچى بىلگنلىرىنى باشقە لرگە سۈزلىسىن.

* * *

هيرويين

مېنینگ اكەم قوياش، طعام پىتىدە قويىدە گى حكايەنى آيتىدى:
تۈرەبائى اكە عايلەسى بىلن يقين كون لرده مەهاجرلىكىدن كېلگەن
اپکن. مېن بىلن آتهم، اولرنى كورگنى بارگن اپدىك. تۈرەبائى اكە
مەهاجرلىك قىيىن چىلىك لرىدىن
سۈزلىپ، اوْغلى اوپىرددە هيرويين گە
يولىقىنى اوچون جودە كۈيىندى.
شو پىتىدە تۈرەبائى اكە نىنگ بالەلى،
اوى-جاىلى اوْغلى يۈلچىخان،
ساج-ترناق لرى اوْسگەن، كىيم لرى
كىر، ياوايى لر دېك سلام بېرىمىسىن
اوبيگە كىرىب، بىرچېتىگە ياتدى.
تۈرەبائى اكە، بىزگە قرهب آيتىدى:

انه، مەهاجرلىك نىنگ ساوغەسىنى كورىنگ. بو، سىزلى كورگن
يۈلچىخان اپمىس. آدم گرچىلىكىدن چىقىب، اپلگە كولگو بولگەن

یۈلچى خان دىر. اونى ھر بىر كۈرگىمدى، بىر قتلە اولىب،
تىرييەلەمن.

آتهم تۈرەبای اكەدن سۈرەدى: اۇغلىنگىز كىسلەمى؟
تۈرەبای اكە آيتىدى: ھە، كىسل، اما بۇ كىسل لىكىنىڭ دوا سى
يۈق. آتهم سۈرەدى: بۇ قىندەرى كىسل لىك؟
تۈرەبای اكە آيتىدى: اونىنىڭ كىسل لىگى ھىرويىن گە يۈلىققىنى
دىر. آتهم يىنە سۈرەدى: ھىرويىن قىندەرى بلا اېكىن؟
تۈرەبای اكە آيتىدى: ھىرويىن، ترياك دن تىيارلنهدى و ترياك
بتهسى كۈپ جايىلدە، جملەدن افغانستان ده ھەم اېكىلەدى. بوتون
جهان، ھىرويىن نىنىڭ يامان لىگىنى بىلىپ، بىلىم اېگەلرلى قىل و قلم
أرقەلى، دولتلر قانون أرقەلى و دين عالەلرلى شريعت ارقەلى
ھىرويىن و باشقە مخدرە مادەلرنى حرام لىگىنى باشقەلرگە
بىلدىرىپ، اوڭە قىشى كورەشە دىلەر.

آتهم، تۈرەبای اكە نىنىڭ سۈزلەرنى اېشىتىگىندن سۈنگ، اولر
بىلين وداع لشىپ، او يىگە قىيتىدى. او، اولتىرمىدىن، قۇل يىگە بېل آلىب،
ينىڭى گللب تورگەن ترياك نهال لىرىنى اورىپ، اىلدىزىيدن اوزىپ،
ايکى ساعت آرەسىدە اېكىلگەن برچە ترياك بتهلەرنى آغىدەرىپ
تشىلەدى. كېين، مېنگە قىرەب آيتىدى: بالەم ھېچ قچان ترياك
اېكىش گە قىزىقىمە. اونىنىڭ اورنىڭە بوغداي يا باشقە نرسە اېك.
ضرىللى اېكىن، آلتىن بۈلسە ھەم كېرەك اېمس.

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- ممکن بولسە، ترياك بتهسىنى، اوقيوچىلرگە كۈرسىتىنگ.
- ٢- ترياك دن حاصل بولهديگەن هيرويىن و اونينگ ضرولرى بارەسىدە كۈپراق توضىح بېرىنگ.

عزيز اوقيوچىلر!

- ١- درس متنى نى اوقيب، يازىب، يىنگى سۈزلەنى دفترچەلر يىنگىزگە يازىنگ.
- ٢- هيرويىن ضرولرى حقيده اوچ سطرلىك بىر مقالە يازىنگ.
- ٣- هر بىر يىنگىز، ترياك اپكىش ضرولرى حقيده سۈزلەنگ.

سىىش:

- ١- اوقيوچىلر، يىنگى درس متنى نى اوقيب، يازىب، اوبارەددە سۈزلەى آله دىلرمى؟
- ٢- هيرويىن ضرولرى حقيده معلومات تاپىب، اونينگ يامانلىگى نى باشقەلرگە آيتە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

هر بىر اوقيوچى، قىشلاق، شەھر و باشقە بىر لىردە هيرويىن گە يۈلىقىن آدملىرى بارەسىدە بىر متن يازسىن.

اُتیز بیرینچی درس

هدف: اۇقۇوچىلر كولگولى گپ لرگە آشنا بۈلۈپ، اونگە قىزىقىب، معقول كولگولى گپ لرنى اۇرگىنib، دۇستلىرىنى قووانتىريش لرى.

۱- كولگولى گپ بارەسىدە سۈزلنگ.

۲- صنفداشلىرىنىڭىزدىن كىيم، باشقەلرنى كۈپ كولدىرە آلهدى؟

كولگولى گپ

بىر كىشى، اوز اېشىگى نىنگ بۈيىنى گە ايپ باغلب، اوزى آلدىن، اېشىگى آرقەسىدەن كېتەبپىرىبىدى. آرقەسىدەن بىر مىكار اۇغرى كېلىپ، اېشىك نىنگ بۈيىنى دن اىپىنى يېچىب، اېشىك نى اۇرتاغى گە تاپشىرىبىدى و اىپىنى اوز بۈيىنى گە باغلب، اېشىك اېگەسى نىنگ آرقەسىدەن كېتەبپىرىبىدى. بىر نېچە آدىم باسگىندەن سۈنگ، يۈتلىبىدى. اېشىك نىنگ اېگەسى، اۇغرى نىنگ يۈتلەنەنى ئىشىتىب، آرقەسىگە قرهب، حىران بۈلۈپ سۈرەبىدى: مېننىنگ اېشىگىم قنى؟

ايپ گە باغلنگەن آدم جواب بېرىبىدى: مېن سېننىنگ اېشىگىنگى من؛ لېكىن آنەم گە بى ادبلىك قىلگىنیم اوچون، اېشىك كە اىلەنىب

قالگن اېدىم. اېندى آنه مىننگ يوره گى كۈيىب، مېنى بغيشلىپ آلقەدى. شونىنگ اوچون، مېن قىته دن آدم گە آيلندىم.

اېشكىننگ اېگەسى اىپنى اوغرى نىنگ بۈينىدن يېچىب، عذرلر آيتىب، "مېن بىلمەمى كۈپ وقتلر اوستىنگە مىننېب، يوڭ آرتدىم. اېندى مېنى كېچىر، دېبدى. بو آدم، بىر نېچە كوندىن سۈنگ، مال بازارگە بارسە، اوز اېشكىنى كۈريبىدى. آلدىگە بارىب، قولاغىگە شىبىرلىپ آيتىبىدى:

اي حىاسىز آدم، ينه آنه نىڭ گە قىندهى حرمت سىزلىك قىلىب، قىته دن اېشكىكە آيلندىنگ؟ سېن دېك آنه بېزارنى مفت بېرسە ھم آلمەيمىن.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- اوقووچىلرنى كولگولى گپ لرنى اور گニش گە قىزىقتىرىينگ.
- ٢- درس متنى ده گى يىنگى سۈزلرنى تخته گە يازىنگ.
- ٣- اوقووچىلر گە الداقچى لردىن قوتىلىش يۈل لرى نى توشۇنتىرىينگ.

عزيز اوقووچىلر!

- ١- هر بىرىنگىز، بىر- بىر كولگولى حاكايدا آيتىب بېرىنگ.
- ٢- عىيار و مكار آدم بارهسىدە سۈزلەنگ.
- ٣- يىنگى سۈزلرنى گپ لرده ايشلەتىنگ.
- ٤- قويىدە گى سۈزلەننەن قرمە - قوشىسىنى تاپىب، يازىنگ:

- ظالىم -----
- ايسىق -----
- اۋت -----
- كۈپ -----

سىنىش:

- ١- اوقووچىلر، كولگولى گپ بارهسىدە سۈزلەي آله دىلرمى؟
- ٢- اوقووچىلر، درس متنى ده گى يىنگى سۈزلەن گپ توزە آله دىلرمى؟
- ٣- درس متنى ده گى كولگولى گپ بارهسىدە سۈزلەي آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

اوغرىلىك يامانلىكى بارهسىدە اوچ سطر يازىب كېلىنگ.

اُۋٰتىز اىكىنچى درس

هدف: آت (اسم) باره سىدە معلومات تاپىپ، باشقە سۈزلىرىنى فرقىنى بىلىش، گپ دە اىشلەتىش، گپ لر اىچىدەگى آتلرىنى تانىب، اجرەتىش.

- ۱- هەر كىيم اوْرنىدىن تورىب، اوْز آتىنى آيتتىسىن.
- ۲- تېڭىرەك دە كۈربىنib تورگەن نرسەلر آتلرىنى آيتتىنگ.
- ۳- نىمە اوچۇن ھە بىر نرسەگە آت قۇيىلگەن دىر؟ بۇ باره دە سۈزلەنگ.

* * *

آت (اسم)

نرسەلر توشۇنچەسىنى بىلدىرۇچى سۈزلىرى تورى كومى، آت دېپىلەدى. نرسەلر توشۇنچەسى، گرامىر دە جودە كېنگ. شىخسىن (آدم، انسان)، نرسە (تاش، پىالە، پختە)، حادىش (شاوقىن، كورەش) و شوکبى لرنى ھەم اوْز اىچىگە آللەدى. آت لر، معنا جەھتەن دەن و افادەلەيدىگەن توشۇنچەنىنگ خصوصىتى گە كۈرە، اتاقلى آت (خاص اسما)، تورداش آت (عام اسما)، مجھول آت، معلوم آت، يكّە آت و تۈپلاۋچى آت كېلىرى بۈلەنەدى. مثال اوچۇن، قىرەمە - قىرىشى آتلر قۇشىلگەنلىكىن توزىلگەن گپ قويىدەگى دىر:

بىز، اولكەمېزنىنگ بايلىگى اوچۇن كېچە و كوندۇز تىنەمىي اىشلەيمىز. مترادف آتلر قۇشىلىشىدىن توزىلگەن گپ قويىدەگى دىر: اولكەمېزنىنگ يىگىتلىرى آرزو - ھوسلىرىگە يېتىش اوچۇن مەحنەت چېكەدىلر.

ھە نرسە نىنگ آتى بار. انسان لر، قوش لر، اوسىيملىك لر، درخت لر و طبىعت نىنگ بىرچە جانلى و جان سىز نرسەلرى اوْز آتلرى بىلەن تانىلەدىلر.

آت بولمه گنده، گپیریش و بیر - بیریمیزنى توشونىش كۈپ قىين بولر اپدى؛ مثال اوچون: اور تاغىنگىزگە (بېر) دېسنجىز، او، سىزگە نىمەنى بېرىشىنى بىلمەئى قالەدۇ؛ اما اگر (كتابىنگىزنى بېر) دېسنجىز، او، درحال گپینگىزگە توشونىب، قۇلیدەگى كتابىنى سىزگە او زەته دى. يا اگر (كېلدى) دېسنجىز، كىم يا نىمە گە كېلگىنى سىزگە كىشى بىلمەيدى، اگر "تَگين كېلدى" دېسنجىز، سۈزىنگىز توشونىلى بولەدى. دېمك، بىرچە نرسەلر؛ يعنى انسان لر، حيوان لر و بوتون موجوداتنى تانىتۇوچى و بىلدىرۇچى سۈز، آت دېپىلەدى.

مثال:

- مېن، مكتبىگە بارەمن.
- احمد، كېلدى.
- گۈزەل، درس لرىنى اوقيىدى.
- قوياش چىقىدى.
- بولوت لردىن ياغمىر ياغەدى.
- حمل و ميزان آى لرىدە كېچە و كوندوز تېنگ بولەدى.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- آت (اسم) بارهسىدە يېترلى چە سۈزىنگ.
- ٢- شكلداش، معناداش و قرمە - قوشى آتلردىن مثال كېلىرىپ، اوقيوچىلرگە توشۇنتىرىينگ.
- ٣- گپ توزىش ده (آت) نىنگ اهمىتى بارهسىدە سۈزىنگ.
- ٤- امکانى بولسە، حيوانلر و قوشلر تصویرىنى كۈرسىتىپ، اوقيوچىلردىن اولرنى آتىنى سۈرەنگ.

عزيز اوقيوچىلر!

- ١- درس متنىنى اوقيب، يازىپ، يىنگى سۈزلەرنى دفترلىكىزىگە يازىنگ و اوندن گپ توزىنگ.
- ٢- انسان لر، حيوان لر، گل لر و شەھرلەرنى ايكى- ايكى آتنى دفترلىكىزىگە يازىنگ.
- ٣- اوزىنگىز تىلەگەن آتلار بىلەن گپلر توزىب، دفترلىكىزىگە يازىنگ.

سىنىش:

- ١- اوقيوچىلر، درس متنىنى اوقيب، يازىپ، او بارهده سۈزلەرى آله دىلرمى؟
- ٢- آت بارهسىدە سۈزلەر، باشقەلرگە توشۇنتىرىه آله دىلرمى؟
- ٣- آتلەرنى گپدە ايشلەتە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

قوىيىدەگى آتلرگە مناسب گپلر توزىنگ:
كابل، يۈلبرىس، مكتب، بورگوت.

اوْتیز اوچینچى درس

هدف: تبعیض سوْزی نینگ معنا و اصطلاح سی حقیده معلومات تاپیش، تورلى تبعیض لردن بېزیش و اونگە قرشى كورهشىش.

۱- تبعیض باره سیده سوْزلنگ.

۲- اسلام دینى، تبعیض حقیده نیمه دېدی؟

* * *

تبعیض، نیمه اوچون؟

پیغمبر یمیز حضرت محمد ﷺ بیر نېچە صحابه لر بىلەن مسجدده اوْز ارا سوْزلشىب، اوْلتىرگەن اپدىلر. پیغمبر یمیز نینگ يارلىيدن بىرى سلمان فارسى مسجدگە كىردىلر. حضرت محمد ﷺ آچيق چەره و خوشلىك بىلەن او كىشىنى اوْز يانلىيگە اوْلتىرغىزدىلر. حضرت لرى نینگ سلمان ﷺ گە قىلگەن التفات لرى صحابه لرنىنگ بىرىيگە ياقمه دى. او، آيتدى: سلمان، فارس خلقىدىن دىر. بىز اپسە، عرب میز. او بىز نىنگ يىغىن يمیز ده بىزدىن يوقارى اوْلتىرمىلىكى، بلکە قوييراق ده اوْلتىريشى كېرەك.

پیغمبر یمیز بو صحابه نىنگ آيتگەن سوْزلرىيدن اچىغله نىب آيتدىلر: يوق، بوندەي اپمس! فارس بۇلماق يا عرب بۇلماق، اصللىك و كتەلىك كە دليل بۇلە آلمەيدى. افضللىك، اوروغ يا رنگ ده اپمس. تېنگىرى تعالى نىنگ آلدىدە افضللىك، تقوا ده دىر.

او شبو بويروق يوزھىيدن، بىز بىرچە مسلمان لر، بىر- بىرىمیز بىلەن تېنگ و اينى- آغەمیز، بىزنى هر خيل لهجه، تىل، منطقە و اوروغلىڭە تېگىشلى بۇلىش، بىر- بىرىمیز دن اجرە تە آلمەيدى. تقوادن باشقە هېچ نرسە بىز نىنگ آلدىمیز ده افضللىك اپمس.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- تبعيض يامانلىگى توغرىسىدە گېيرىنگ.
- ٢- ينگى درس نتىجەسى حقيده سۈزلەنگ.
- ٣- سلمان فارسى نى تانىتىنگ.

عزيز اوقووچىلر!

- ١- ينگى درس دن نيمه اورگىندىنگىز؟ بو حقدە اوپىلب گېيرىنگ.
- ٢- تبعيض حقيده اوچ سطرلى متن يازىنگ.
- ٣- هر بىرىنگىز، تقاوا توغرىسىدە سۈزلەنگ.
- ٤- قويىدەگى سۈزلەدن فايىدەلىنىب گپ(جملە) توزىنگ:
كىم نىنگ تقواسى بولسە اوروغ بىلن رنگ

سىنىش :

- ١- اوقووچىلر، درس متنىنى اوقيب، يازىب، او حقدە معلومات بېرە آله دىلرمى؟
- ٢- اوقووچىلر، تبعيض و تقاوا حقيده بىلگەن لريچە سۈزلەپ، سلمان فارسى توغرىسىدە معلومات بېرە آله دىلرمى؟
- ٣- اوقووچىلر، درس متنى دە كېلتىرىيەلگەن پىغمبر يىمىز سۈزلىرىنى توشۇنىب دىلرمى؟
- ٤- اوقووچىلر، درس نتىجەسى حقيده بىر نېچە سطر يازە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى :

ھر بىرا اوقووچى، قويىدەگى سۈزلەدن بىر سۈزنى تىنلىپ، متن يازسىن:
تبعىض، تقاوا، صحابە، سلمان فارسى.

اوْتیز تُور تینچی درس

هدف: تورداش آت و اتاقلى آتنى تانىب، فرق لرىنى بىلىش و هر بىرىنى
گپ لرده قۇللش.

- ١- تورداش آت (عام اسم) حقيده نيمه بىلەسىز؟ سۈزلەپ، مثال كېلتيرىنگ.
- ٢- اتاقلى آت (خاص اسم) حقيده نيمه بىلەسىز؟ سۈزلەپ، مثال كېلتيرىنگ.
- ٣- ابوعلى سيناي بلخى و بابا رحيم مشرب، قىندەي آتلر دىر؟
- ٤- مكتب و كتاب قىندەي آتلر دىر؟

* * *

تورداش آت (عام اسم)

تورداش آتلر، بىرخىل نرسەلرنىنگ عمومى آتىنى بىلدىرۇچى
آتلر دىر.

تورداش آتلر، اتاقلى آتلرگە قره گىنده كۈپچىلىكنى تشکىل
اپتەدى؛ مثلاً: قلم، كتابچە، مكتب، آت، تاغ، درخت و باشقەلر.

اتاقلى اسم (خاص اسم)

اتاقلى آتلر، آيرىم شىخى يى كە نرسەگە اتب قۈيىلگەن ناملى
دىر. اتاقلى آتلر عادتىدە كۈپلىكىدە قوللەنيلمەيدى؛ مثلاً: ابوعلى
سيناي بلخى، نادره بېگم، ابورىحان البىرونى، ميرزا عبدالقادر بېدل،
آتايى بلخى، مولانا جلال الدین بلخى، بابرنامە، كابل، هندوکش
اتاقلى آتلر جملەسىگە كىرەدى و قويىدەگى تورلرى بار:

- ١- كىشىنىنگ اسمى، تخلصى و لقبى.
- ٢- يازووجى و شاعرلر نىنگ تخلص لرى.
- ٣- جاي لر، شەھرلر، دريالر، يورت لر آتلرى.
- ٤- كتاب لر و اثرلر آتلرى.

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- تورداش آت و اتاقلى آت بارهسىدە ايرى-ايرى سۈزلىپ، مثال لر بىلەن اوقيوچىلەرنى تووشۇنتىرىنگ.
- ٢- آت و تخلص حقىدە سۈزلىنگ.
- ٣- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلىرنى تختەگە يازىپ، اوقيوچىلەرگە بىلدىرىنگ.

عزيز اوقيوچىلار!

- ١- گروپ لرگە بۈلەننېب، تورداش آتلار و اتاقلى آتلار حقىدە سۈزلىشىنگ و هر بىرىيگە مثال كېلتىرىپ، دفترچەلر يىنگىز گە يازىنگ.
- ٢- قويىدەگى آت لردىن اتاقلى آتلارينى تاپىپ تىكىيگە چىزىق چىزىنگ: كابل، بوغداي، احمد بېگ، علیشىپر نوايى، سمنگان، كتاب، استاد، قلم، قاون.
- ٣- بىر گروپ دن بىر اوقيوچى اوز اورنىدىن تورىپ، اتاقلى آت و ياخىن تورداش آتلى گپنى تختەگە يازسىن و باشقە گروپ لر نوبت بىلەن گپ تورى حقىدە سۈزلىسىن.

سىنىش:

- ١- اوقيوچىلار، تورداش آتلار و اتاقلى آتلار حقىدە بىلگەن لرىنى سۈزلىپ، مثال كېلتىريھ آله دىلرمى؟
- ٢- تورداش و اتاقلى آتلارنى بىر- بىرىدىن اجرەتە آله دىلرمى؟
- ٣- تورداش و اتاقلى آتلرگە گپ توزە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

تورداش آتلار و اتاقلى آتلرگە مثاللار تاپىپ، ايرى-ايرى دفترچەلر يىنگىز گە يازىپ كېلىنگ.

اوْتیز بېشىنچى درس

هدف: كىتهلرنىڭ يخشى سۈزلىرى و اوْگىتلىرىگە قولاق سالىش و اونگە عمل قىلىش.

- ١- آته، آنه و كىتهلرنى حرمت قىلىش حقييده سۈزلنگ.
- ٢- كىتهلر يخشى سۈزلر بىلەن سىزىگە نصيحت قىلسەلر، نىمە قىلەسىز؟
٣- يخشى نصيحت و بويروقلر حقييده سۈزلنگ.

* * *

نصيحت

بالەليگىنگەن آنهنگە قىرەش
تىينمەئى مەخت قىل، آتهنگە قىرەش
اولر ايش قىلسە، بقىرە يىب تورمە
ايىش بويرسەلر، اقىرە يىب تورمە
بىلمەيمىن دېگن، سۈزنى سېن اونوت
كۈنگلىنگنى دايىم آسمان دېك كېنگ توت
ھر ايش نى باشدەن اورگىماق كېرەك
ھر ايشنى يخشى لب توگىماق كېرەك
بىلىمگە قىزىق، گل گە بىلبل دېك
يورتىنگ ھمىشە، يىشنى سىن گىلدېك

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- كتە نىنگ اوگىتلىرى بارهسىدە سۈزلىپ، اونى عمل گە آشىريش فايدەلىرىنى آيتىنگ.
- ٢- آته - آنه و باشقەلر گە حرمەت اپتىش بارهسىدە سۈزلىنگ.

عزيز اوقووچيلر!

- ١- آته - آنه لر و كتەلر اوگىتلىرىنى، عمل گە آشىريش بارهسىدە سۈزلىنگ.
- ٢- قويىدەگى سۈزلەرنىنگ قرمە - قوشىسىنى تاپىنگ:
اق، ايسيق، اېركى، قىز، اوت، يخشى، كۇپ.
- ٣- يىنگى درس حقىدە بىلگەنلىرىنىڭي زىنى اوچ سطرلى متن دە يازىنگ.

سىينش:

- ١- اوقووچيلر، يىنگى درسنى اوقيب، يازىب، او بارهده سۈزلەي آله دىلرمى؟
- ٢- اوقووچيلر، يىنگى درس دن فايىدەلنىب، بىر متن يازە آله دىلرمى؟
- ٣- اوقووچيلر، آته - آنه لر و كتەلرنىنگ نصيحتلىرىگە قىزىقىب، اونى عمل گە آشىريشىگە اينتىلە آله دىلرمى؟

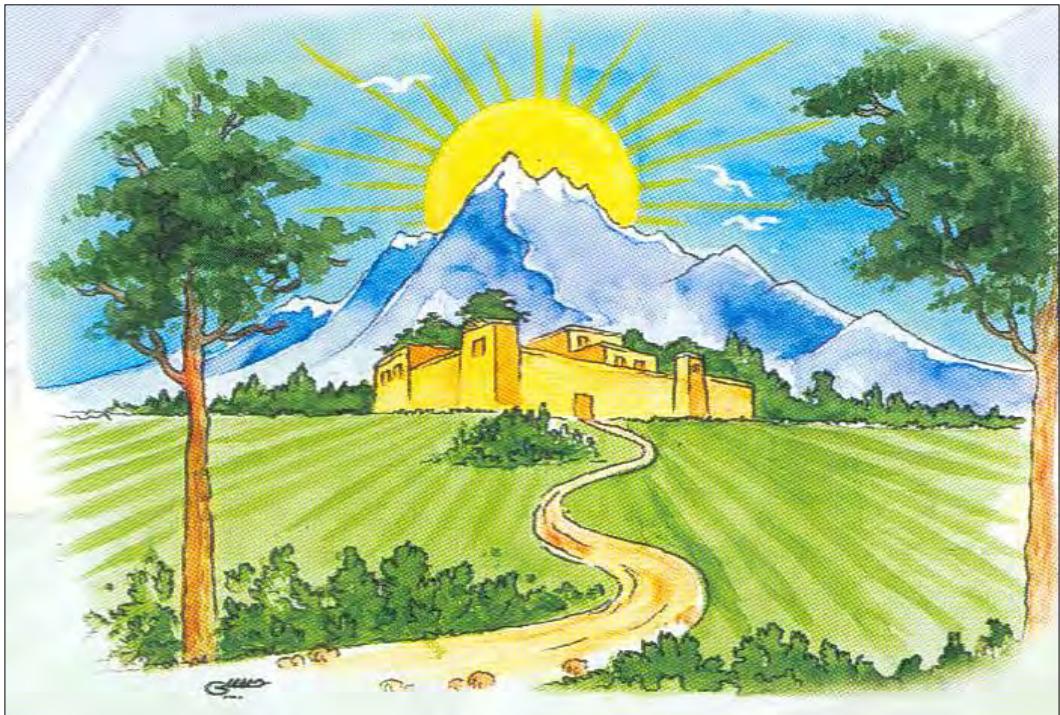
اوى تاپشىرىيغى:

هر بىر اوقووچى، آته - آنه لرى و استادلرى نصيحتلىرىدىن اىكىتەسىنى يازسىن.

اوْتیز آلتینچى درس

هدف: قوياش فايده‌لری نى بىلىش و حيات ده اوندن فايده‌لنيش.

- ١- قوياش باره‌سىدە سۈزلەي آله‌سىزىمى؟
- ٢- قوياش بۇلمەگىنە، يېر يوزىدە حيات قندەي بۇلر اپدى؟
- ٣- اوْسىملىك لر سايىدە بۇلسە، قندەي بۇلەدى؟ شو باره‌دە سۈزلەنگ.

تىرىكلىك اوچون قوياش نىنگ اهمىتى

انسانلر، حيوانلر و اوْسىملىك لر حياتى اوچون قوياش نىنگ اهمىتى كتھ. قوياش نىنگ ياروغىلىك و ايسىقلىكى يېرگە يېتىمسە، انسان لر، حيوان لر و اوْسىملىك لر اولەدىلر؛ مثلاً: قوياش سىز يېرلرده مېوهلر، كۈكتىلر و باشقە اوْسىملىك لر كۈكربى، اوْسمەيدى. قۇي، هۆكىز، سىيڭىز، اپچىكى، آت، تېۋە و شولرگە اوْخىشش حيوانلر، اوْسىملىك لرنى يېيدىلر. ارسلان، قاپلان، بۇرى،

تولکى، و باشقه يير تقيچ (گۈشتى يېدىگەن) حيوانلر، اوسيملىك لرنى يېيدىگەن حيوانلرنىنگ گۈشتىنى يېيدىلر. انسان لر يېمگىنى اوسيملىك لر و حالل گۈشتلى جاندارلر تامينلىدى؛ يعني بىز كۈكتلر، مېوه-دانه لر، گۈشت، سوت، قيماق، مسکه، يومورتقە (تخم، غله) و باشقه نرسەلردن فايدەلنه مىز. شو سبب دن، اوسيملىك لر كۈكرب اوسمسە، انسان لر ھم، حيوان لر ھم يشه آلمەيدىلر.

بوندن تىقىرى، قوياش ياروغىلىك و ايسيقلىيگى انسان لر و حيوان لر ساغلىيگى اوچون ھم كۈپ اهمىت گە اېگە دىر. آلغە بارگەن اوڭىلەرنىنگ كۈپ چىلىكىدە قوياش ياروغىلىيگى و ايسيقلىيگى دن سوو ايسيتىش، نان-آش پىشىرىش، ايش و يىشش جاي لرنى ايسيتىش، فابريكه لرنى ايشلتىش ده فايدەلنىلەدی. قوياش ياروغىلىيگى، بررقە اوزگەر تىرىيلىب، اوى لرنى ياريتىش و ايسيتىش اوچون ايشلەتىلەدی. شو سبب دن، قوياش حيات كېچىرىش اوچون كتە اهمىت گە اېگە دىر.

قوياش نىنگ ياروغىلىك و ايسيقلىيگى يېرگە يېتىمسە، يېر يوزىدە تىرىيكلەك ممكىن بولمس اپدى. قوياش، اللە^۲ نىنگ كتە نعمتلىriden بىرى دىر. بو نعمت نىنگ شىكىنى ادا قىلىشىمىز كېرەك.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- قوياش فايدەلرى بارەسىدە اوقيوچىلرگە معلومات بېرىنگ.
- ٢- قوياش ياروغلىگى دن قىسى ساھەلردىن فايدەلنىش ممکنلىگىنى اوقيوچىلرگە بىلدىرىنگ.

عزيز اوقيوچىلر!

- ١- قويىدەگى سۈراق لرگە جواب آيتىنگ:
- قوياش نينگ نيمه اهمىتى بار؟
- قوياش نينگ ياروغلىك و ايسىقلىك بولمەگىنده، تىريكلilik قىندهى بولۇر ابدى؟
- قوياش، اللە ﷺ نينگ قىندهى نعمتلىرىدىن دىر؟
- ٢- قويىدەگى هر بىر سۈز بىلەن گپ توزىنگ:
- اوسيملىك، قوياش، يارقىن، يومورتقە، ساغلىك، ياروغلىك

سىنىش:

- ١- اوقيوچىلر، قوياش بارەسىدە معلومات بېرىدە ئالىدىلرمى؟
- ٢- قوياش دن فايدەلنىش يۈللەرنى بىلىپ دىلرمى؟

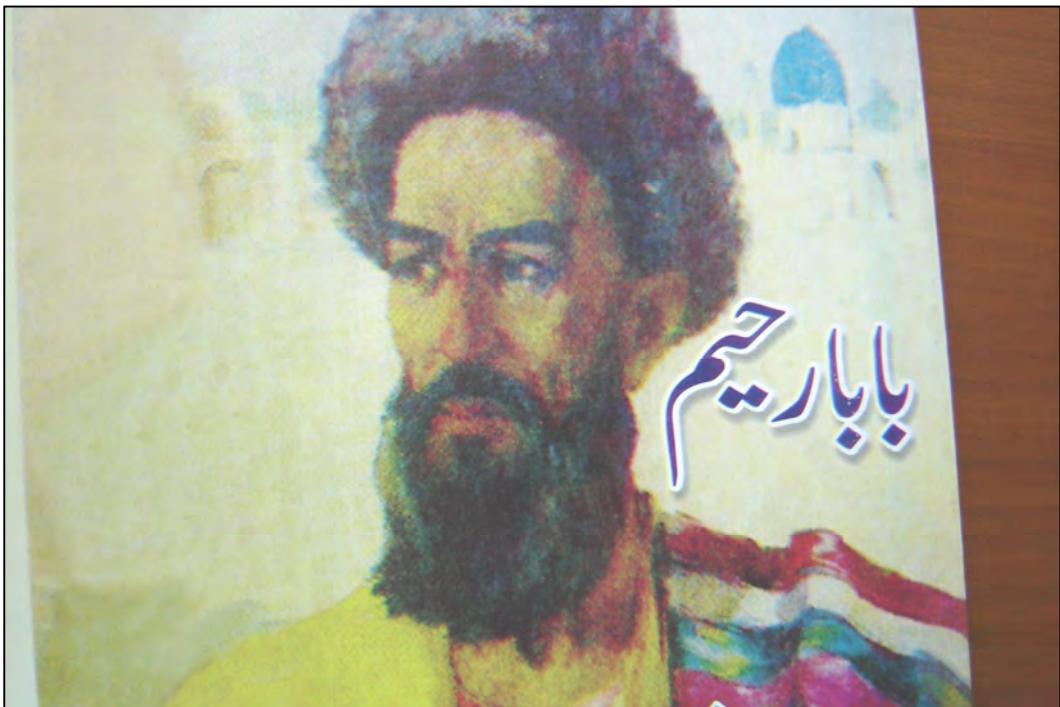
اوى تاپشىرىيغى:

قوياش دن فايدەلنىش يۈللەرنى دفترلىرىنىڭيزگە يازىپ كېلىنگ.

اُوْتیزیپتینچی درس

هدف: بابارحیم (مشرب) و اوئىننگ شعرلرى بىلن تانىشىش و شعرلریدەگى اوگىتلىرىدىن فايدهلىشىش.

- ١- مشرب آتىنى اېشىتىب سىزىمى؟ اوئىننگ بارهسىدە سۈزلەنگ.
- ٢- مشرب قەيپىرەدە يىشراپدى؟
- ٣- مشرب قىرى بارهسىدە بىرار نىمە بىلسىنگىز، آيتىب پېرىننگ.

بابار حيم مشرب

بابار حيم مشرب (1068ھ.ق) يىلى اندىجان ده، بىر كمبىغلى عايىلەدە توغىلىدى. اوئىننگ آتە-آنەسى (1083ھ.ق) يىلى اندىجان دن نمنگان گە كۈچە دىلر. او يېرددە اوْن بېش ياشر بابار حيم نىنگ اوْقىشىنى ملا بازار آخوند دېكىن اولوغ بىر اېشان گە تاپشىرەدىلر. او، يىكىرمه بېش ياشى گچە مذكور اېشان نىنگ

خدمتیده بوله‌دی. خدمت و تعلیمی توگه‌گندن سونگ، قشقر(کاشغر) گه جونه‌یدی. او پرده، اوشه وقت‌نینگ اتاقلى عالمى آپاق خواجه خدمتیگه باره‌دی. ملا بازار آخوندنینگ تاپشیریغى يوزه‌سیدن، آپاق خواجه‌گه مرید بولیب، يېتى يیل خدمت قىله‌دی. اما اوندن كېين، اولر آره‌سیده ناراضىلیك تاپيله‌دی.

اپشان، مشرب‌نى قتّيق جزالب، درس حلقة‌سیدن هىدەيدى. بوندن كېين، مشرب آواره‌لېككە توшиб، قلندرلېكىنى تنه‌يدى. او، اورتە آسيانىنگ كۈپ شەھر و قىشلاق‌لرى، هىمەدە بلخ و هندوستان كېيىكى اولكەلرنى گېزىب يوره‌دى. مشرب، ئالىم حاكم‌لرنىنگ خيانات‌لرىنى فاش اپتىب، اولرنى حقارت قىلگىنى اوچون، اشتراخانى لر خاندانى‌نینگ سونگى خانى ابوالخيرخان زمانىدەگى قطغان حاكمى، محمود بېگ‌نینگ حكمى بىلەن (1122ھـق) يىلى دارگە آسىلىب، اولدىريله‌دی.

مشرب مزارى تخار ولايتى‌نینگ ((اشكمش)) اولوسوال‌لېگى ده دير. بابار حىم مشرب اۋز زمانه‌سى‌نینگ حساس شاعر لرىدەن بىرى اپدى. او مظلوم و محنتكش مسلمان‌لرنىنگ كۈرگەن جفا و الهم‌لرىنى اۋز شعر لرىدە عكس اپتىرگەن. او نىنگ شعر لرى فارياپ، جوز‌جان، بلخ، سمنگان، قندوز، تخار و بدخشان ولايت‌لرى‌نینگ شهر و قىشلاق اپسکى مكتب‌لرى هىمەدە خاتىن قىزلىر و اپركى‌لرنىنگ كتاب خوانلىك مجلس‌لرىدە اوقيله‌دی. اۋزبېك اولوسى بابار حىم مشرب‌نى كۈپ سېويپ، حرمت قىله‌دی و اونى "شاه مشرب" دېب، اعزاز‌لە‌يدى.

مشرب شعرلریدن نمونه:

نمنگان شهریدن کېتسىم، مېنى يۈقلەرىشىيم بارمو؟

غريبلىك شهرىدە اولسىم مېنى يۈقلەرىشىيم بارمو؟

قنى قوم و قرينداشىيم، بويۇلدە بولسە يۈلداشىيم؟

كۈزۈمىدىن آقىزىب ياشىيم، مېنى يۈقلەرىشىيم بارمو؟

* * *

حرمتلى اۇقىتۇوچى!

- ١- بابارحىيم "مشرب" بارەسىدە اۇقووچىلر سوپەسىيگە يەۋەشە سۈزلەنگ.
- ٢- بابارحىيم "مشرب" نىنگ اۇلدیرىلەنگى بارەسىدە اۇقووچىلەرگە سۈزلەنگ.
- ٣- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلىرنى تختەگە يازىب، اۇقووچىلەنەن ھە بىرسۈزگە گپ تۈزىشلىرىنى اىستىنگ.

عزيز اۇقووچىلار!

- ١- ھە بىرىنگىز، مشرب شعرلریدن بىر- بىر شۇرنى دفترلىيگە يازىنگ.
- ٢- گروپ شكلىدە مشرب شعرلرى بارەسىدە سۈزلىشىب، نتىجەسىنى اوچ سطردە يازىنگلەر.
- ٣- يىنگى سۈزلە بىلەن گپ تۈزىنگ.

سینش:

- ١- اۇقووچىلر، درس متنىنى اۇقىب، مشرب بارەسىدە معلومات تاپىپ دىلرمى؟
- ٢- مشرب شعرلىرىنى اۇقىب، او حقدە سۈزلەي آله دىلرمى؟
- ٣- درس متنىدە گى يىنگى سۈزلەر بىلەن گپ توزە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

بابا رحيم مشرب بارەسىدە درس متنىدىن فايىدەلىنىپ، تۈرت سطرلىك بىر متن يازىپ كېلىنگ!

اوْتیز سکیزینچی درس

هدف: استاد حق لری نی بیلیش، اونی قدرلش و شو اخلاقنی کوچیتیریش.

۱- استادلرنی قدرلش باره سیده سوزلنگ.

۲- استاد دېب، کیم نی آیته دیلر؟

۳- يخشى استاد صفت لری باره سیده سوزلنگ.

* * *

حکایت

بیر کون سلطان حسین بايقدرا اوگه باريش نيتىدە يۈلگە چىقىبىدى. اونگە عليشېر نوايى هم يۈلداش بۈلىبىدى. أودن چىتە ياتىگىنده، بير قىشلاقدە بير گروھ ياش بالەلر اولرگە سلام بېرىبىدى. سلطان حسین اولرنىڭ سلامىنى عليك آلىب، اۋز يۈلگە كېتە بېرىبىدى. عليشېر نوايى اپسە آتدن توشىب، بالەلر بىلەن كۈريشىبىدى. اما، بير بالەگە جودە حرمت كۈرسىتىب، اپكى قول بىلەن كۈريشىبىدى. اوندن سۈنگ، آتىگە مىنېب، يۈلگە كېتىبىدى. سلطان حسین بايقدرا نوايى نىنگ بو ايشى دن حىران بۈلىب، سۈرەبدى: سىز، سلطنت نىنگ وزىرى سىز. بوندن تىشقىرى، جەھان تن آلگەن اتاقلى شاعر سىز. بير بالەگە شۇنچەلىك حرمت كۈرسىتىنگىز، آتدن توشىب، او بىلەن صحبت قىلغىنلىكىز مناسب اپمىس اپدى. عليشېر نوايى پادشاه نىنگ جوابىگە آيتىبىدى: عالم پناه! گپ بالەدە اپمىس، بلگە بالەن نىنگ آتەسىدە دىر. يو بالە نىنگ آتەسى مېنگە استاد بۈلىب، سوادىمەنلى چىرقىن اپدىلر، مېن استادىمەنلى نېچە پۇشتى گچە حرمت قىلىسم ھم آز دىر. هر

بیرا اوْقۇوچى نىنگ اۆز استادى و اونىنگ اولادىگە حرمت و خدمت
قىلىشى، دينى و انسانى وظيفهسى دىر.

حق يۈلەدە كىيم سىنگا بىر حرف اوْقوتمىش رنج اىلە
اىلەماق بولمس ادا آنىنگ حقىن مىنگ گنج اىلە

* * *

حرمتلى اوْقىتۇوچى!

- ١- استاد حق لرى بارەسىدە سۈزلنگ.
- ٢- استاد وظيفەلرى بارەسىدە سۈزلنگ.
- ٣- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلەنى تختەگە يازىپ، اوبارەدە سۈزلنگ.

عزيز اوْقۇوچىلر!

- ١- هر بىر يىنگىز، استاد بارەسىدە بىلگەن لرىنگىزنى آيتىنگ.
- ٢- قىندهى استادنى يخشى كۈرەسىز؟ شو بارەدە سۈزلنگ.
- ٣- درس متنى بارەسىدە سۈزلنگ.
- ٤- سلطان حسین بىلەن امير علیشېرنوايى بارەسىدە بىلگەن لرىنگىزنى آيتىنگ.

سىنىش:

- ١- اوْقۇوچىلر، درس متنى بارەسىدە سۈزلەى آله دىلرمى؟
- ٢- اوْقۇوچىلر، استاد حق لرى بارەسىدە سۈزلەى آله دىلرمى؟
- ٣- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلەر بىلەن گپ توزە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

ھر بىر اوْقۇوچى حكايە بارەسىدە اوچ سطرلىك بىر متن يازسىن.

اُتیز تُوْقیزینچی درس

هدف: کمپیوترا حقيده معلومات تاپيش، اونگه قيزيقىب، اوندن فايدەلىشنى اورگىش.

- ١- تلوىزيوننى كورىب سىزمى؟ كورگن بولسىنگىز، راديو بىلەن تلوىزيوننىڭ فرقلىرى بارەسىدە سۈزلەنگ.
- ٢- خط يازىدىگە ماشىننى كورىب سىزمى؟ تايپ ماشىنى حقيده سۈزلەنگ.
- ٣- كمپیوترا حقيده بىرار نرسە بىلەسىزمى؟ سۈزلەنگ.

كمپیوترا

كمپیوترا، تايپ و تلوىزيونگە اوخشاش بىر ماشىن دىر. انسان لە حاضرگى زماندە كمپیوتەردن جودە كۈپ فايدەلىھەدىلر. كمپیوترا ١٣٢١ھـ قىيلى، ((الاتاسوت برى)) آتلى بىر امرىكاليك كىشى تامانىدىن اختراع قىلىندى. اوندن سۈنگ، كېنگ ترقەلىب، انسانلە حياتى دە مهم اورىن آلدى. كمپیوترا، تۈرت بولىمدىن عبارت: بىرینچى بولىمى مانيتور (Monitor)، ايڭىنچى سىپىي (CPU) دېلىھەدى.

اوچینچى بۈلۈمى كېبورد (Keyboard) دېب، اتلەدى. اوندە حرفلىر جايلىشگەن دىر. تۈرتىنچى بۈلۈمى موس (Mouse) دېلىھەدى و بويروق لرنى بجرەدى. كمپىوٽر، بوتون ايشلرنى اۋز مىھسىدە اسرەيدى. كېرەكلى پىتىرەدە آدمىر اوندەن فايدەلنه دىلر.

بوکون بوتون جەهان دە ايشلر كمپىوٽر آرقەلى بجرىلەدى. كمپىوٽر بىلمەيدىيگەن كىشى لر، سوادلى آدمىر سانىيگە كىرمەيدىلر. شۇنىڭ اوچۇن، مكتب اۋقووچىلىرى بۈش وقتلىرىدە كمپىوٽر كورس لرىيگە بارىب، كمپىوٽرنى اۇرگىنىش لرى كېرەك.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- ممکن بولسىه، كمپيوتر بىلەن ايشلشنى اوقيوچىلرگە كۈرسىتىنگ.
- ٢- كمپيوتر، تايپ ماشىنى و تلوىزيون نىنڭ اوخشاش و فرقلى تامانلىرى حقيده سۈزلەنگ.
- ٣- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلەرنى تختەگە يازىب، معنا قىلىنگ.

عزيز اوقيوچىلار!

- ١- هر بيرينگىز گروپلرگە بولىنىب، كمپيوتر حقيده بىلگىن لرينىگىزنى، باشقەلرگە سۈزلەب بېرىنگ.
- ٢- كمپيوتر حقيده بىلەدىگەن اوقيوچىلر، باشقەلرگە آيرى-آيرى جايلىنى كۈرسىتىنگ.
- ٣- قويىدەگى سۈزلەرنى فايدەلنىب، گپلر ايچىدەگى بۇش جايلىنى تۈلدۈرىنگ:
اوخشاش، كمپيوتر، ماشىن، تلوىزيون، بولىيم، عبارت، تۈرت، دن، دير.
كمپيوتر، تلوىزيون گە ----- ماشىن ----- .
كمپيوتر ----- بولىمدەn ----- دير.

سىنىش:

- ١- اوقيوچىلر، كمپيوتر حقيده معلومات تاپىب دىلرمى؟
- ٢- اوقيوچىلر، كمپيوترنىنگ تۈرت بولىمى آتىنى بىلىب دىلرمى؟
- ٣- اوقيوچىلر، كمپيوتر مهملىگى حقيده باشقەلرگە سۈزلەھى آله دىلرمى؟
- ٤- اوقيوچىلر، يىنگى سۈزلەرنى گپلر دە ايشلته آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

كمپيوتر حقيده بير متن يازىنگ.

قیرقینچى درس

هدف: اوْقۇوچىلر، آتلرنىنگ يىسەلىشى حقيىدە معلومات تاپىشلرى، هر بىر آتنى اوْز اۇرنىدە ايشلەتىلىشى، ساده و قۇشمە آتلىنى گپ آرەسىدە فرق قىلە آلىشلرى.

۱- ايڭى- ايڭى تە ساده آت و قۇشمە آتلىنى، دفترىنگىزگە يازىنگ.

۲- ساده آت دېب، نىمەنى آيتىديلر؟ بو حىقدە سۈزلەنگ.

۳- قۇشمە آت قىندەي آت دىر؟ بىلىسنىڭىز، مثال كېلتىرينىڭ.

* * *

آتلرنىنگ يىسەلىشى (اسملەر ساختمانى)

ساده آتلر: ساده آتلر بىر اوْزەكلى سۈزلەنەن حاصل بولەدى؛

مثلاً: اوْزوم، آلمە، آى، آياق و تېرىك.

قۇشمە آتلر (مرکب اسم): ايڭى و اوندىن ارتىق نېڭىز يى كە سۈزدن تشكىل تاپىگەن آتلر قۇشمە آت دېپىلەدى؛ مثلاً: طلاتپە، آقتاش، خواجەغار، اوْرتهبۈز، گلخانە، آلتىن اوْرددە و تاشقۇرغان.

* * *

حرمتلى اۋقىتۇوچى!

- ١- ساده آت و قۇشمە آت لر حقيده سۈزلىپ، هر بىرىيگە مثال كېلىتىرىپ، اۋقۇوچىلەر گە توشۇنتىرىنگ.
- ٢- نېچىتە ساده آت و قۇشمە آت لرنى تختە گە يازىپ، هر بىرىيگە گپ توزىشنى اۋقۇوچىلەردىن اىستىنگ.
- ٣- درس متنى ده بۇلگەن يىنگى سۈزلەرنى تختە گە يازىپ، گپلەردىن قوللەنىشىنى اۋقۇوچىلەر گە بىلدىرىنگ.

عزىز اۋقۇوچىلەر!

- ١- گروپلەرگە بۈلەنیپ، ساده آت و قۇشمە آت لر حقيده سۈزلىشىنگ و هر بىرلەرنىڭىز ساده آت و قۇشمە آتگە بىر- بىر گپ دفترلەرنىڭىز گە يازىنگ.
- ٢- قويىدە گى آتلەرنىنگ آستىيگە تورلەرى نى يازىنگ:
اوى اسبابى، كېنجه، محمد يار، ارغەمچى، بېل، بېلباغ.
ھر گروپدىن بىرتەسى اۋز اورنىدىن تورىپ، ساده آت و قۇشمە آتلى گپلەرنى يازسىن و اۋقۇوچىلەردىن تورلەرى نى سۈرەسىن.

سىنىش:

- ١- اۋقۇوچىلەر، آتلەرنىنگ يىسەلىشى حقيده معلومات تاپىپ دىلەرمى؟
- ٢- ساده آت بىلەن قۇشمە آتلەرنى بىر- بىرىدىن اجرە تە آله دىلەرمى؟
- ٣- درس متنى ده گى ساده آت لر و قۇشمە آتلەرنى كۈرسىتىپ، هر بىر آتگە گپ توزە آله دىلەرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

ھر بىر اۋقۇوچى، ساده آت و قۇشمە آتدىن فايىدەلىنىپ، ايڭى گپ توزىپ كېلىسىن.

قيرق بيرينچى درس

هدف: خاتىن لر باره سىدە معلومات تاپىش، يازىلگەن متن نى اۋقىش و او باره دە اۋقووچىلەر تامانىدەن متن يازىش.

۱- خاتىن لر حقوقى باره سىدە سۈزلىپ بېرىنگ.

۲- جامعە مىز دە عيال لر نىنگ نقشى حقيده نىمە بىلەسىز؟

۳- آنه لر خدمتلىرى حقيده بىلگەن لرىنگىزنى آيتىنگ.

* * *

عيال لر حقوقى

عيال لر هر جمعىت نىنگ يىرىمى دىر. اولر عايىلە و اولكە ايش لرىدە اپرکىكىلرگە تېنگ تورىب، ياردىم بېرەدىلر. اينىقسە، بالەلر تربىيەسىدە اولرنىنگ محتتى چېكىسىز دىر.

آنە بىر قۇلۇ بىلەن بېشىكىنى و باشقە بىر قۇلۇ بىلەن جەھان نى تېپەرەتەدى "دېگەن مقال ھم آنه، يعنى عيال لر نىنگ جمعىت دە تو تىگەن مەھم اۋرنى و فرزندلر تربىيەسىدە چېكىن محتتى نى عەكس اپتىيەرەدى. اسلام مىيىن دىنى ھم عيال لرگە حرمت قىلىپ، مناسب حق بېرگەن. تارىخ بۈيىچە اولكە مىزىدە يوز بېرگەن تورلى فاجعەلى واقعەلردىن عيال لر كۈپرەق جفا كۈرىب، كۈپرەق چىدمەلى بۈلەپ، كۈپرەق بەھادرلىك كۈرستىگەن لر. عيال، اللە نىنگ نعمتى دىر. عيال لر نىنگ قىيىن چىلىكلىرى نى آسان قىلىش، حق-حقوق لرى نى تن آلىش و اولرنى حرمت اپتىيەش ھر بىر اپرکى نىنگ ايمانى و انسانى مسؤولىتى حسابلەدى.

حرمتلى اوْقىتۇوچى!

- ١- عيال لر حق لرى بارهسىدە اوْقۇوچىلر سوبېسىگە يەۋەشە معلومات بېرىنگ.
- ٢- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلىنى تختەگە يازىب، اوْقۇوچىلرنى توشۇنتىرىنگ.
- ٣- هر بىر اوْقۇوچى دن، عيال لر بارهسىدە بىلگىن لرى نى باشقەلرگە آيتىب بېرىشنى اىستىنگ.

عزيز اوْقۇوچىلر!

- ١- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلر بىلن گپ توزىنگ.
- ٢- هر بىرینگىز، بىر نېچە اتاقلى و بىليمدان عيال نىنگ آتلرى نى آيتىنگ.
- ٣- هر بىر اوْقۇوچى، اوْز آنه- آپەسى و باشقە عيال لرگە قىندەي خدمت و حرمت قىلىشى بارهسىدە سۈزلىسىن.

سىنىش:

- ١- اوْقۇوچىلر، عيال لر حق لرى بارهسىدە سۈزلەي آله دىلرمى؟
- ٢- اوْقۇوچىلر، درس متنى دەگى سۈزلەن گپ لر توزە آله دىلرمى؟
- ٣- اوْقۇوچىلر، عيال لر نىنگ قىلگەن خدمت لرى بارهسىدە سۈزلەي آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

هر بىر اوْقۇوچى عيال لر حق لرى بارهسىدە بىر نېچە گپ يازىب كېلىسىن.

قيرق ايڭىنچى درس

هدف: كولگولي گپلرنى اورگىنىش، شونگە اوخشاش لطيفه لرگە قىزىقىش.

۱- لطيفه حقىدە سۈزلەنگ.

۲- لطيفه بىلەن حكايىھ نىنگ فرقى لرى نىمە دە دىر؟

۳- بىرار لطيفه نى بىلسىنگىز، آيتىنگ.

سۇنگى منزىل

اُغرييلر كېچە كېلىپ، بىر كىشى نىنگ او يىدىن بىرچە نرسەلرى نى
اُغىرلىب، كېتىبىدىيلر. مالى اُغىرلىنگەن كىشى ھېچكىيم گە سۈزلەمەي،
عرض حال قىلمەي، قبرستان گە بارىپ، ياتىبىدى.
دۈستلىرى يىغىلىپ، او نىنگ آلدىگە بارىپ، آيتىب دىلر: فلانى
باى! بو قىلگەن ايشىنگىز نىمە ئىدى؟ اُغرييلر قبرستان دە نىمە

قىلەدىيلر؟ سىز بارىب حكومتگە عرض قىلىنگ. اولر اۇغىرلنگن مال لرىنىڭيىزنى تاپىب بېرىشى ممكىن.

مالى اۇغىرلنگن كىشى، اولرنىنگ جوابىيگە قويىدەگى سۈزلرنى آيتىبىدى: اۇغىريلر هريانگە كېتىگە بۈلسە، بۈلسىن. اولرنىنگ سۈنگى منزللرى قبرستان دىر. شونىنگ اوچون، اولرنىنگ بو يېرگە كېلىشلرى حتمى دېب، شو يېرده كوتىب تورىبمن.

* * *

حىرتلى اۇقىتىووجى!

- 1- يىنگى درس مفهومى نى اۇقووچىلرگە توشۇنتىرىينىڭ.
- 2- لطيفە، حكاىيە و افسانە فرق لرى نى اۇقووچىلرگە آيتىنگ.
- 3- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلرنى تختەگە يازىب، هر بىرىيگە تورلى گپلر توزىنگ.

عىزىز اۇقووچىلر!

- 1- لطيفە دن آلگن نتىجەنگىز حقىدە سۈز لىنگ.
- 2- لطيفە بىلەن افسانە نىنگ فرق لرى نى آيتىنگ.

سىنىش:

- 1- اۇقووچىلر، درس متنى دن آلگن نتىجە لرى حقىدە سۈز لەئى آله دىلرمى؟
- 2- درس متنى دەگى يىنگى سۈز لرگە تورلى گپلر توزە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

درس نتىجەسى حقىدە بىر متن يازىنگ.

قيرق اوچىنچى درس

هدف: اوچۇوچىلار نىنڭ طيارە اختراعسى و آدمىرى قىندەسى كۈككە اوچە آلگۇلىرى
حقىقىدە معلومات تاپىشلىرى و اوچىش موضوعسىگە قىزىقىشلىرى.

- ١- قوشلۇنىڭ قناتلىرى بولمسە، اوچىشلىرى ممکن مى؟
- ٢- طيارەنى كۈربىسىزمى؟ قىسى بىرىنگىز طيارە بىلەن سفر قىلگەن سىز؟
- ٣- طيارە بارھىسىدە باشقەلرگە سۈزلىپ بېرە آلهسىزمى؟
- ٤- طيارە قەيپىردىن اختراع قىلىنگەن؟ بىلىسنىڭىز آيتىب بېرىنگى.

اوچىش قصهسى

آدمىرى اوتىگەن زمانلرده اوچىشنى اىستراپىدىلەر. شۇ اىستىككە
اپرىشىش اوچۇن كۈپ مەحتىچىكىدىلىر. (1100) يىل آلدەن
((فرناس)) اوغلى، ((عباس)) ناملى بىر مسلمان و بىلىملى كىشى
اوچىش اوچۇن قنات يىسەدى و شۇ قناتلار ياردىمىدە كۈككە
اوچىدى. اما، آز مەتدىن سۈنگ، يېرگە كېلىپ، قۇندى. يوز يىل
آلدەن ((اتو)) آتلى بىر آلمانلىك يىيگىت، اوچىش فكىرىگە توشىدى.
او، قوشلۇنىڭ قناتلىرىنى تېكشىرىپ، نېچە يىل ايشلەدى و
تۈرلى سىناولىرنى اوتىكزدى. بىر كون او، بىر تېپە اوستىيگە چىقىپ،
يىسەگەن قناتلىرىنى اۋزىيگە باغلەب اوچىدى. او، بىرمەت اوچىپ،

سېكىن يېرگە قۇندى. بۇ، كٌتىه يوتوق اپدى. او، بۇ كامىابلىك دن كېيىن قىيىتە - قىيىتە كۈككە اوچىب، سيناولرىنى دوام بېردى.

يىللر اۇتدى، ((ويلىبرارايت)) آتلى بىر عقللى، بىلىملى يىيگىت، ((اتو)) نىنگ ايشلرى بارەسىدە يازىلگەن كتابلرنى اۇقىدى.

((ويلىبر))، ((اتو)) نىنگ تجربە و سيناولرى گە قىزىقىب، اونىنگ تجربەلرىنى دوام بېردى. اول اينىسى ((اورويىل)) ياردەمى ده اوچىش قناتلرىنى يىسەدى. نېچە وقت دن سۈنگ، بۇ اىڭى اينى- آغە اوچىش اوچون مخصوص ماشىن توزىشنى اۋىلەدிலر. اولر نىنگ اورىنيشلرى اوچ يىلدىن كېيىن نتىجە بېردى و بىرىنچى طيارە اوچىش گە تىار بولدى. اولر، اۆز دۈستلرىنى اوچىش مراسمى باشلەنىشى گە چقىردىلر. طيارەنىنگ ماشىنى ايشلەرى باشلىب، اينى- آغەلرنى طيارە بىردىن كۈترىب، هواگە اوچىردى و بىر دقىقە دن كېيىن اپسان- امان يېرگە قۇندى. دۈستلر نىنگ قووانچ و تشويق لرى آرەسىدە ((ويلىبر)) موفقيت بىلەن طيارە دن چىقدى. انه شونداق بولىپ، هوا يۈللرى ھم آدمىر تصرفىگە كىردى. اۋشە وقتدىن بوكونگچە، طيارەنىنگ بىرىنچى اوچىشىدىن تۈقسان يىل دن كۈپرەق وقت اۇتگەن. حاضرگى زمان ده، اولكىن و قولەى طيارەلر و سفینەلر هوا يۈللرى ده قىتب، اوذاق مسافەلرسىنى يقىن لشتىردى.

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- طياره اختراعسى نينگ اوتمىش تارىخى بارهسىدە سۈزلنگ.
- ٢- طياره فايدهلرى بارهسىدە سۈزلنگ.
- ٣- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلرنى تختەگە يازىب، اولردىن اوچ گپ توزىنگ: بىرى سۈراق گپ، ايكىنچىسى بويروق گپ، اوچىنچىسى درك گپ.

عزيز اوقووچيلر!

- ١- هر بىرىنگىز، درس متنى دەگى حكايتىننگ بىر بۈلۈمىنى تىلب، اوشه متن بارهسىدە اوز توشونچەلرىنگىزنى سۈزلىپ بېرىنگ.
- ٢- قويىدەگى مستقل سۈزلردىن گپ توزىب، ياردىمچى سۈزلىرىنى كۈرسىتىنگ: يېر، گل، اېكىش، بىز، طياره، اوچىش.
- ٣- درس متنى دن فايدهلنىب، طياره بارهسىدە بىر متن يازىنگ.

سىنىش:

- ١- اوقووچيلر، درس متنى نى اوقيب، يازىب، اوبارىدە سۈزلەي آله دىلرمى؟
- ٢- اوچىش قصەسى بارهسىدە سۈزلىپ، اوتو، ويلبررايت و اوروويل نينگ قىلگەن ايشلىرى بارهسىدە سۈزلەي آله دىلرمى؟
- ٣- طياره نينگ فايدهلرى بارهسىدە سۈزلىپ، سۈراق گپ، بويروق گپ و درك گپ لرنى توزە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

درس متنى دن فايدهلنىب، بىر متن يازىنگ.

قیرق تۈر تىنچى درس

هدف: نماز حقيده يازيلگن متن نى اوقيش، يازيش، او بارهده معلومات آلىش گە قىزىقىش.

- ١- نماز قندەي اوقيله دى؟ بىلسىنگىز باشقەلر گە آيتىب بېرىنگ.
- ٢- عايلەنگىزدە نېچە كىشى نماز اوقييدى؟ هر بىرى نى تانىتىنگ.
- ٣- كىيم لر نماز اوقييدىلر؟ بىر كېچە-كۇندوز دە نېچە وقت نماز اوقيش كېرەك دىر؟

نماز

نماز، اسلام دينى نىنگ ايگىنچى بناسى دىر. هر بىر بالغ و مسلمان اپرکك و خاتىن گە بېش وقت نماز فرض دىر؛ يعني: تانگ نمازى، پېشىن نمازى، عصرنمازى، شام نمازى و خفتىن نمازى.

هر بیر مسلمان برچه مسائله لردن آلدين، اسلام ديني نينگ بېش بناسى باره سيده معلومات تاپىب، اولرنى ادا اپتىشى كېرىك.

الله ﷺ قرآن كريمدە نماز اوقيشنى كۈپ تأكيدلەن. مسلمان كىشى الله ﷺ نينگ احکامىنى بىجريشىگە مسؤول دير. نماز اوقيش نينگ كۈپ فايدهلى بار. بىرى بو دير كە، بىز اسلام دينى نينگ بير فرضى نى ادا اپته مىز و الله ﷺ بىز لردن راضى بۈلىشى ممکن. ايگىنچىسى بو دير كە، نمازدىن آلدین طهارت قىلە مىز. بو ايش پاكلىيگىمىزگە ياردم بېرىب، وجودىمىز ساغلىقى گە سبب بۈلەدى. بوندن تىشقى، نماز و عبادت آرقەلى روحىمىز پاكلىنىب، تىسکىن تاپەدى. جماعت دە نماز اوقيش، انسان لر نى بير- بىرىگە يقين لشتىرەدى و اولر آرە سيدە مھر- محبت، ايشانچ و بىردىلىكىنى مستحڪم لىدى. دايىمى و منظم روٽىدە نماز اوقيش ساغلىكىنى تأمین لىدى. نماز نينگ ينه دە بىر قىچە فايدهلى بار. اولر نى البتە دينى مضمۇن لر اوقيتىووچى لرى، آتە، آنه لرىمىز و دينى كتاب لردىن اورگىنىب، آليشىمىز ممکن.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ۱- اسلام دينى نىنگ بېش بناسى حقيده اوقيوچىلرگە معلومات بېرىنگ.
- ۲- نماز فايدەلرى حقيده اوقيوچىلرگە معلومات بېرىب، نماز اوقيشنى عملى شكلده بىلدىرينىڭ.
- ۳- درس متنى ده گى يىنگى سۈزلرنى تخته گە يازىب، اوقيوچىلرگە بىلدىرينىڭ.

عزىز اوقيوچىلر!

- ۱- گروپلرگە بۈلەنیب، بىر بۈلەم ھر نماز نىنگ فرض ركعتلرى، ينه بىر بۈلەم واجب ركعتلرى، و باشقەسى سنت ركعتلرى سانىنى ئىسلتىمە شكلده بىر كاغذگە يازىنگلر.
- ۲- ھر گروپ دن بىر- بىر كىشى، صنف قرشىسىدە تورىب، امام بىلن اوقييلەدىگەن بېش وقت نماز نىنگ فرض لرى حقيده معلومات بېرسىن.
- ۳- ھر گروپ دن بىر- بىر كىشى، فرض و سنت حقيده باشقەلرگە معلومات بېرسىن.

سىنىش:

- ۱- اوقيوچىلر، نماز حقيده معلومات تايىب، عملى شكلده بجرە آله دىلەرمى؟
- ۲- درس متنى ده گى يىنگى سۈزلرنى تانىب، اولرگە گپ توزە آله دىلەرمى؟
- ۳- نماز نىنگ فايدەلرى حقيده متن يازىب، باشقەلرگە سۈز لەئى آله دىلەرمى؟

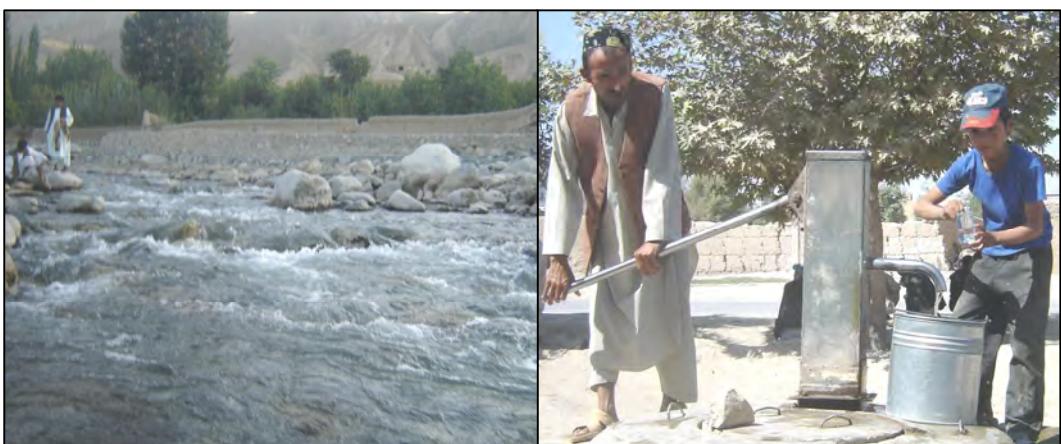
اوى تاپشىرىيغى:

- اوقيوچىلر، بېش وقت نماز دن بىرىنى تىلب، او حقدە بىلگەن لرىنى يازىب، كېلىسىن لر.

قیرق بېشىنچى درس

هدف: اوقدوچىلر، اىچىملىك سوولر حقيىدە معلومات تاپىب، اىچىش گە يىرەمس سوولرنى اىچىمىلىكلىرى.

- ۱- اويلرىنگىزدە قىندهى سوولرنى اىچەسىز؟ سۈزىنگ.
- ۲- بولاق سووى حقيىدە سۈزىنگ.
- ۳- اريق سووى اىچىش گە يخشىمى يا يامان؟
- ۴- ناپاك سوولرنىنگ اىچىشى ساغلىق اوچون قىندهى خىرلرى بار؟

ايچىملىك سوو

تېنگىرى تعالى نىنگ بويوك نعمتلىرىدىن بىرى سوو دىر. طبيعت ده خىلمە- خىل سوولر بار: بولاق سووى، دېنگىز سووى، دريا سووى، كارىزسووى، قودوق سووى، حوض سووى، كۈل لر سووى، ياغمىر سووى، اريق سووى و باشقە سوولر. حيات اوچون سوو نىنگ اهمىتى جوده كۈپ. سوو بۈلمە گندە، اېكىنچىلىك و باغدارچىلىك ممکن بۈلمس اېدى. شوندە، انسان لر، حيوانلر و اوسيملىك سووسىزلىكدىن اولر اېدىلر.

سوو بۈلمە گندە، يىشىش ھم ممکن بۈلمس اېدى. ناپاك سوو انسان لر و حيوان لر ساغلىگى نىنگ دشمنى دىر. بىر قىچە كىسللىكلىر،

اینیقسە اسھال، بورغى، کۈلرە و تورلى يوقىملى كسللىكلىرى، ناپاك و افلاسلانگەن سوولىردىن تاپىلەدى. شۇنىڭ اوچون، سوونى تازە اسرەشىمىز كېرەك. اريق، حوض، كۈل و دريا سوولرىنى تۈغىرىدىن تۈغرى اىچمسلىك كېرەك. بو سوولرنى قىنه تىب، اوستى ياپىق، پاكىزە ايدىشىدە ساۋوتىب اىچسەك، هرقىدە مىكروبلىر و كسللىكلىرىدىن قوتىلەمىز.

ينه بىر نرسەنى كۈزدە توپىشىمىز ضرور دىر. مىكروبلىرى جودە آسان سوو منبع لرىگە قوشىلىپ، اونى بولغەيدى. سوو منبع لرىنى پاك اسرەشىمىز و اونگە افلاس نرسەلرنى تىشلەمسلىكىمىز كېرەك دىر. سوو منبع لرى افلاس لنسە، تورلى مىكروبلىرى تاپىلىشىگە امکان يېرەتىلەدى.

مىكروبلىرى اپسى، تورلى يوقىملى كسللىكلىرى ترقەلىشىگە سبب بولەدى. كۈزە، سطل، قازان، آفتابە كېرى سوو سالىنەدىگەن ايدىشىلەرنى قاپقاق يا تازە تىكە بىلەن بېركىتىشىمىز كېرەك. سوو منبع لرى بىت الخالالىرىدىن اوذاق بۈلىشى جودە مهم دىر. سووگە كلورىن مادەسى قوشىلسە، اىچىشىگە قۇلەرى بولەدى. داكتىرلر مشورەسىگە كۈرە، كلورىننى اولچىپ، سوو منبع لرىگە تىشلىش كېرەك. بولاقلىر و چوقۇر قودوقلىرىنىڭ سووئى يخشى اىچىملىك سوولىردىن سىنلەدى.

* * *

حرمتلى اۇقىتۇوچى!

- ١- تازه سوو حقيده معلومات بېرىنگ.
- ٢- اىچىش گە مناسب سوولر حقيده معلومات بېرىنگ!
- ٣- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلرنى تختە گە يازىپ، ھر بىرىيگە بىرگە يازىنگ.
- ٤- سۈراق و بويروق (امر) گپلرنى اۇقووچىلەر گە توشونتىريپ، مثال لر آرقەلى مۇضۇعنى يارىتىنگ.

عزيز اۇقووچىلەر!

- ١- اىچىملىك سوولر حقيده سۈزلنگ!
- ٢- سوولردىن قىسىسى اىچىش گە ۋۆلەى دىر؟ بو حقدە بىر متن يازىنگ!
- ٣- درس متنى دەگى يىنگى سۈزلرنى دفترلىرىنگىز گە يازىپ، ھر بىرىنى سۈراق و بويروق گپلرده ايشلە تىنگ!

سېينش:

- ١- اۇقووچىلەر، درس مۇضۇعسىنى توشۇنیب دىلرمى؟
- ٢- اىچىملىك تازه سوولر حقيده باشقەلر گە معلومات بېرە آله دىلرمى؟
- ٣- درس متنى حقيده بىرار متن يازە آله دىلرمى؟

اوى تاپشىرىيغى:

يىشش جايلىرىنگىزدە اىچىلەدىيگەن سوولر حقيده بىر متن يازىنگ!

قیرق آلتینچی درس

هدف: یرهشتیریش فایده‌لری نی بیلیش، او باره‌ده‌گی مطلب‌لرنی اوقیش و یازیش.

۱- یرهشتیریش باره‌سیده سوزلنگ.

۲- ایگی اینی- آغه‌نگیز بیر- بیری بیلن خفه بولگن. سیز اوچینچی اینی صفتیده اولرنی یرهشتیریش اوچون نیمه ایش قیله‌سیز؟

* * *

یرهشتیریش

بابر و اوچقون بیر- بیرلری بیلن اورتاق اپدیلر. بیرگه مكتب باریب، درس‌لرده بیر- بیرلری گه یاردملشیب، مكتب‌دن بیرگه اوی‌لریگه قیترابدیلر.

بیر کونی اوچقون، بابرگه قره‌مهی، باشقه باله‌لر بیلن مكتب‌دن قیتیدی. بابر، مكتب‌دن رخصت بولیب، هرکیم‌دن اوچقون‌نی سوئرهدی. اولردن بیری، اوچقون، باشقه‌لر بیلن کېتدى، دېدی. بابر، اوچقون نینگ بو ایشى‌دن جوده قیغوریب، اوْز اوْزیگه دېدی: مېن بوندن بويان، اوچقون بیلن بیرگه يورمه‌ی، مكتب‌ده باشقه‌لر بیلن اورتاق‌لیک قیله‌من.

اوچقون، اپرته‌سی مكتب یۈلیده بابر نینگ اویی آلدیده توریب، بابر نی بیر نېچه قتلە قیچقیردی. بابر، اوچقون نینگ تاوشى‌نی اپشیتیب، جواب بېرمەدی. اوچقون يككە مكتب‌گه کېتدى. بابر، اوچقون کېتگىندن سۇنگ، ھمايون بیلن مكتب‌گه باردى. او، اوچقون‌نی قباقلرى توشگن حالدە كۈردى. بابر بیلن ھمايون نینگ سلامى‌گه جواب ھم بېرمەدی. ھمايون حیران بولیب، اوچقون‌دن

سۈرەدى: اوچقون جان نىمە اوچون بىزنىڭ سلامىمىزگە جواب
بېرمەدىنگ؟

اوچقون، ھمايوننىڭ جوابى گە آيتدى: مېنى كېچىر. باىردىن
اينجىكىيەم اوچون سېن بىلەن ھم سۈرەشمەدىم.

ھمايون، باىردىن سۈرەدى: اوچقون نىمە اوچون سېندىن
اينجىبدى؟

باىر اوْتەن گوننىڭ واقعەسىنى ھمايونگە حكايە قىلىپ،
آيتدى: مېن كېلگۈسىدە ھم اوچقون بىلەن اۇرتاقلىك قىلىمسلىككە
قصد قىلىپمن، دېدى. ھمايون، باىر بىلەن اوچقوننى بىر چوکى گە
اولتىرغىزىپ، بىر- بىرى بىلەن يەشتىرىدى. اوچقون، ھمايوننىڭ
كۈششى بىلەن، باىردى عذر تىلب، نتىجەدە اىكاولرى بىر-
بىرلرىنىڭ يوزلرىنى اوپىپ، كېلگۈسىدە شوندەي ايشلەنى
قىلىمسلىككە وعدە بېرىدىلە.

* * *

حرمتلى اوقيتىوچى!

- ١- يرهشتيريش فايدهلىنى اوقووچيلرگە توشونتيرينگ.
- ٢- ينگى سۈزلرنى تختهگە يازىب، اوقووچيلردن اوقيش و يازىشلىرىنى اىستىنگ.
- ٣- درس متنى دن سۈراق بېلگىسىنى اوقووچيلرگە كۈرسىتىپ، قىندهى اوقيشىنى توشونتيرينگ.

عزيز اوقووچيلر!

- ١- ارەزلەن اىكى كىشى آرەسىدە، يرهشتيريشنى عملى صورتىدە تمىيل قىلينگلر.
- ٢- درس متنى دەگى ينگى سۈزلرنى كتابچەلىينگىزگە يازىب، هر بىريگە گپ توزىننگلر.
- ٣- هر بىرينىڭىز، گروپلرگە بۈلەننېپ، يرهشتيريش فايدهلىرى حقيده سۈزلىگ.

سېنىش:

- ١- اوقووچيلر، يرهشتيريش حقيده معلومات تاپىب، عملى صورتىدە اىكى كىشىنى يرهشتىرە آله دىلرمى؟
- ٢- اوقووچيلر، باىر بىلن اوچقۇن حكاىيەسىدىن فايدەلىنىپ، يخشى اۇرتاقلىك قىلە آله دىلرمى؟
- ٣- درس متنى دەگى ينگى سۈزلرنى بىلېپ دىلرمى؟

اوى تاپشىرىغى:

درس متنى دەگى حكاىيە حقيده بىر مطلب يازىب كېلىنگ.

معارف ترانه‌سی

عرفان شعاریمیز علم اعتباریمیز
دانش نی اور گنیش کوپ افتخاریمیز
بیز دانش اهلی میز تعلیم شعاریمیز
فن بیرله یشنہ گهی او شبو دیاریمیز
علم اور گنیش او چون سعی و عمل قیلیب
بیز آلغه باره میز خدمتگه اینتیلیب
بیز دانش اهلی میز تعلیم شعاریمیز
فن بیرله یشنہ گهی او شبو دیاریمیز
تعلیم اپرور گه ر تعلیم چوتاچ سر
هر کیمسه نی بیلیک مقصودگه پتکیز زر
بیز دانش اهلی میز تعلیم شعاریمیز
فن بیرله یشنہ گهی او شبو دیاریمیز
مردانه ایش قیلینگ بولگی سیز اهل فن
یشنر بوگون وطن علم و عمل بیلن
بیز دانش اهلی میز تعلیم شعاریمیز
فن بیرله یشنہ گهی او شبو دیاریمیز

غلام سخی و کیل زاده اندخویی

اُزبېك تىلى

تۈر تىنچى صنف درسلىك كتابى سوْزلىك (لغتىنامە)

قوىيى، تىگ.	- آست:
شكار.	- آو:
ات قۇيىب، نامىدە، موسوم.	- آتب:
قصىداً.	- اته يىلپ:
دۇستلر، اورتاقلەر.	- احباب:
تېرىلماق، پۇستىلماق.	- ارجىماق:
برترلىك.	- افضللىك:
امانتدار.	- امین:
قوم، قىيىلە، تخم.	- اوروغ:
اۋرنىك، نمونە.	- اولگۇ:
كىتە، حرمەتلى، بويىك.	- اولوغ:
اپسىدن چىقىرماق، ياد دن چىقىرماق.	- اونوتىماق:
ازدواج قىلىماق.	- اوينىماق:
1- بىرقرار قىلىماق، 2- نصب قىلىماق.	- اۋرنىتماق:
نمونە، اولگۇ.	- اۋرنىك:
تغىير بىرماق.	- اۋزىزلىق:
ريشە.	- اۋزەك:
نبات، گىياد.	- اۋسىيملىك:
ريشە.	- ايلدىز:
آزادلىك، مستقللىك.	- اپركىنلىك:
خەفە بۇلماق، آزىزە بۇلماق، ملال لىنماق	- اينجىيماق:
مەممە.	- بوتون:
پىچ كىسللىگى.	- بورغى:
چىشمە.	- بولاق:
آلودە قىلىماق.	- بولغەماق:

امر، حکم.	- بويروق:
کتّه، اولکن.	- بويوک:
متحد قىلىش، بىر قىلىش.	- بيرلشتيريش:
كمربند.	- بېلباڭ:
انفجارى، انفجار قىلوچى.	- پارتلاوچى:
سحر، بامداد.	- تانگ:
آدمىر آرەسىدە، تورلى جەتىن فرق قايل بۈلىش.	- تبعىض:
يەيرلماق، نشر بۈلماق.	- ترقلماق:
پاكلىك، گناھ دن اوْزنى سقلش.	- تقوا:
كمترلىك، شكسىتە نفسلىك، كېرسىزلىك.	- تواضع:
تمام قىلماق.	- توگتىماق:
هر خىل، هر قىسم.	- تورلى:
برابر، مساوى.	- تېنگ:
أچىلماق.	- چقنهماق:
دعوت.	- چقىريق:
طاقت، صبر و تحمل.	- چىدم:
هجرى قمرى يىل نينگ اوچىنچى آىي.	- ربيع الاول:
رتبه لر، درجه لر.	- رتب:
سۈنگ، كېيىن.	- سۈنگرە:
امتحان، آزمایيش.	- سىناو:
آهستە، يواش.	- سېكىن:
حضرت محمد ﷺ بىلنى صحبتداش بۇلگەن كىشى.	- صحابە:
بېھودە، اونوم سىز، فايىدە سىز.	- عبىث:
ذمه.	- عەھدە:
حضرت ﷺ نينگ اوروش لرى.	- غزا:
۱- مخالف، خىد. ۲- مقابل.	- قىرشى:
كمبىغلىك، غريب.	- قشاشق:
كمبىغلىك، نادارلىك.	- قشاشقلىك:

کون، گونش، آفتاب.	- قویااش:
پست، پایین، اداق.	- قویی:
۱- مرکب، ۲- مشترک.	- قوشمه:
جالب، دلچسپ.	- قیزیقرلى:
هرکونگى، روزانه.	- کوندەلیک:
سرسبز، خرم.	- کۈرکم:
معین بىر رشته، بىليم يا ايىشىدە اوقيب،	- متخصص:
تربىيەلنگن كىشى، معین بىر ساحە نىنگ	
بىليمدانى.	
وزنلى، آهنگداش.	- موزون:
يخشى، اېزگو.	- نىك:
اساس، بنىاد.	- نېگىز:
بىرەم، عىيد.	- هىيت:
روشن.	- يارقين:
ياختىلىك، روشنلىك.	- يارقىنلىك:
ياختى، روشن.	- ياروغ:
دشمن.	- ياو:
سبز و خرم بۇلماق، كۈركم بۇلماق.	- يىشنهماق:
مانند، اوخشاش، مثل.	- يىنگلىغ:
يىشش جاي، اوڭكە، وطن.	- يورت:
بلند، يوكسک.	- يوقارى:
ترقى اپتىش، رشد قىلىش.	- يوكسلىش:
دچار بۇلماق.	- يۈلىقماق:
راھنماليك.	- يۈل لاوجىلىك:
هەمراھ، ھەمسفر.	- يۈلداش:
روش، طريقه، شېوه.	- يۈل-يۈرۈق:
۱- آچماق، ۲- حل قىلماق.	- يېچماق:
شكسىت بېرماق، مغلوب قىلماق.	- يېنگماق: